

4. MÄRTS XLIII AASTAKÄIK

KÕIGI MAADE PROLETAARLASED, ÜHINEGE!

Eesti NSV
Kultuuriministeeriumi
ja loominguliste
liitude häälekandja

9 • 1983

SIRP ja VASAR

JEVOENI KLIMOV I FOTO

8. MÄRTS ON RAHVUSVAHELINE NAISTEPÄEV

RAHU JA ÕNN ON LAHUTAMATUD

META VANNAS,

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe asefäitja

Sotsialistliku korra iseloomulikuks jooneks on naiste tööalase ja poliitilise aktiivsuse tõus. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon andis mõlemast soost kodanikele võrdsed poliitilised õigused, pani aluse naise tõelisele sotsiaalsele ja vaimsele vabanemisele, avas talle tee haridusele, kultuuriväärtustest osasaamisele, aktiivsele osalemisele tootmises. Selles näeme sotsialismi suurt eelist ja elujõudu. Marksism-leninism käsitleb naisküsimust lahutamatus seoses proletariaadi klassivõitlusega maailma progressiivse ümberkujundamise eest. See on osa proletariaadi revolutsiooni üldkõnusest, küsimus tema reservist võitluses proletariaadi diktatuuri kehtestamise ja selle tugevdamise eest.

Naiste sotsiaalne vabastamine oli keeruline protsess, mis seostus nii ühiskonna majandusliku ja poliitilise kui ka kultuurilise arenguga ning sotsialistlike suhete tekkimise ja tugevnemisega. Seejuures oli tähtis võitlus, mida peeti vanade traditsioonide ja igarenud ettekujutuste kummumiseks. Naistes tuli äratada inimväärikuse tunne, usk oma jõusse, neid tuli õpetada kasutama seadusi, õigusi ja võimalusi, mida annab sotsialistlik kord. Lähikäidud teel kujunes nõukogude naise uus vaimne pale, kõrge kodanikutunne, tema isiksust ühendav aktiivne positsioon, teadlik suhtumine ühiskondlikusse kohusesse. Aktiivne osavõtt ühiskondlikust tootmisest võimaldab naisel täielikumalt avaldada oma isiklikke väärtusi, aitab kaasa tema isiksuse arengule ning lubab tal asuda väärikale kohale ühiskonnas ja perekonnas. Töö stimuleerib naise intellektuaalset kasvu.

Et naine saaks oma emakohuseid täites olla tööl ja ühiskondlikus elus meestega võrdne, on naistele antud terve hulk soodustusi. Võrdsed olime meestega hariduse ja kutsealase ettevalmistuse saamisel, töös, töö tasustamises ja tööalases edutamises, ühiskondlik-poliitilises ja kultuurialases tegevuses.

Sotsialism loob ühiskondlike ja isiklike huvide kooskõla, mis põhineb sellel, et ühiskonna objektiveid vajadusi vältendav ühiskondlik huvi näitab ühtlasi kõigi sotsiaalsete rühmade ja iga üksikisiku põhihuve. Sotsialism kujundab isiksuse uue tüübi, keda iseloomustab kõrge poliitiline

teadlikkus ja aktiivsus, kollektivism, teiste rahvuste austamine, ustavus kommunismideaalidele. Sotsialistlik ühiskond ja isiksuse areng on vastastikuselt sõltuvuses. Sotsialistliku ühiskonna kui terviku arengu aluseks on ta liikmete igakülgne harmooniline areng. Sotsialistliku ühiskonna iga liige on huvitatud kogu ühiskonna arengust ja tema rikkuste suurendamisest ning sellest tuleneb ka nõukogude naiste üha suurem aktiivsus ja laialdane osavõtt ühiskondlikust elust.

Naise haridustaseme ja kvalifikatsiooni tõusuga on tunduvalt suurenenud tema osatähtsus ühiskondlikus tootmises. Tänapäeval loovad ligi poole meie maa materiaalsest ja vaimsetest rikkustest naised. Vabariigi rahvamajanduses töötavatest kõrg- ja keskeriharidusega spetsialistidest on naisi 59 protsenti. Inseneridest on naisi üle 30 protsenti, agronomidest, zootehnikutest ja veterinaararstidest pooled, ökonomistidest 70 protsenti, arstidest 75,5 protsenti, pedagoogidest 77,2 protsenti. Meie vabariigi teadustöötajatest on naisi 38 protsenti, sealhulgas 28 protsenti teaduste kandidaatidest ja 10 protsenti teaduste doktoritest.

Sotsialistliku korra iseloomulikuks jooneks on naiste poliitilise aktiivsuse tõus, nende üha laiem osavõtt riigi, partei-, ametiühingu- ja teiste ühiskondlike organisatsioonide tegevusest. Eesti NSV Ülemnõukogu X koosseisu kuulub 101 naist, mis moodustab 35,4 protsenti saadikute üldarvust. Kohalike rahvasaadikute nõukogudesse valitute hulgas on naisi 49,6 protsenti. Kohalike nõukogude täitevkomiteede esimeesteks on valitud 136 naist ehk 51 protsenti esimeeste üldarvust.

Meie naised on oma kohusetundliku tööga kõigil elualadel teeninud austuse ja lugupidamist. Nad on eeskujuks maailma naistele võitluses vabaduse ja võrdõiguslikkuse, ühiskonna progressi eest. Tänapäeva maailma iseloomulikuks jooneks on naiste aktiivsuse tõus. Kunagi varem pole naisliikumine kapitalismaades olnud nii ulatuslik kui tänapäeval, mil sellest on saanud maailma revolutsiooniprotsessi, rahu eest peetava võitluse lahutamatu koostisosa. Naiste ühiskondliku isetegevuse kasv on muutunud oluliseks teguriks, mis soodustab rahvaste õiglase tulevikku ja taotluste realiseerimist, on võidurelvas-

tuse lõpetamise ja rahu säilitamise otsustavaks teguriks.

Järjekindlat tööd võitluses rahu säilitamise, ühiskonna progressiivse arengu, naiste ja laste õiguste eest teeb Rahvusvaheline Demokraatlik Naiste Föderatsioon, milles kandvaks jõuks on Nõukogude Naiste Komitee ja teiste sotsialismimaade naisteorganisatsioonid. Tänapäeva rahvusvaheliste suhete arengus ei ole tähtsatat kui võitlus rahu eest, et ära hoida tuumasõja katastroofi.

Rahvusvaheline Demokraatlik Naiste Föderatsioon, Nõukogude Naiste Komitee ja sotsialismimaade naisteorganisatsioonid kutsuvad kogu maailma naisi üles tähistama käesoleva aasta rahvusvahelise naistepäeva, aktiviseerides võitlust pingelõdvenduse eest ja tuumasõjaohu ärahoidmiseks.

16. ja 17. veebruaril toimus meie kodumaa pealinnas Moskvas Nõukogude Naiste Komitee pleenum, kus ettekandega Nõukogude maa naiste osast ülemaailmse rahu eest peetavas võitluses esines Valentina Tereškova. Võeti vastu mitmeid dokumente, nende hulgas avalik kiri Euroopa ja Põhja-Ameerika naistele, milles kutsutakse nende maade naisi tegema käesoleval, 1983. a. kõik võimalik võidurelvasuse peatamiseks ja tuumasõja katastroofi ärahoidmiseks. Ameerika Ühendriigid ja NATO planeerivad just käesoleval aastal uute keskraadiusega rakettide paigutamist Inglise, Itaalia, Saksa Föderatiivse Vabariigi, Hollandi ja Belgia territooriumile. See aga tähendaks täiesti uut etappi võidurelvasumises ja üha suuremat ohtu rahule. Võeti vastu Nõukogude naiste avaldus kogu maailma naistele koondada oma jõud sõjaohu vältimiseks. Võeti vastu ka regionaalsed solidaarsuse avaldused: araabia rahvastele nende õiglase võitluses Iisraeli agressiooni vastu, Lõuna-Aafrika rahvastele, Kesk-Ameerika ja Kariibi basseini rahvastele nende võitluses vabaduse, demokraatia ja iseseisvuse eest. Nõukogude Naiste Komitee pleenumi resolutsioonis kutsuti Nõukogude maa naisi aktiivselt selgitama ja propageerima NSV Liidu uusi rahualgatusi. Rahulik loov töö on nõukogude inimeste peamine ideaal. Nõukogude naised teavad, et nende isiklik ja pe-

rekonnaõnn ning laste tulevik on lahutamatu seotud kodumaa saatusega, selle saavutustega. Tulvil optimismi vaatavad nad tulevikku, seostades kõik oma mõtted ja püüdlused NSV Liidu leninliku sise- ja välispoliitika edusammudega.

Pleenumi resolutsioonis rõhutati, et pingelises rahvusvahelises olukorras teevad nõukogude inimesed, meie naised kõik meie maa kaitsevõime tugevdamiseks. Teevad kõik, et täita NLKP Keskkomitee 1982. a. mai- ja novembripleenumi ning NLKP Keskkomitee peasekretäri Juri Andropovi poolt püstitatud ülesanded eelkõige efektiivse majandamise, riikliku ja töödistsipliini tagamise ning kaadri vastutuse tõstmise osas.

Rahvusvahelise naistepäeva eel toimusid töökollektiivides, linnades ja rajoonides naiste aktiivse koosolekud, kus kõikjal toetati neid ülesandeid ja lubati teha kõik eesisevate suurte ülesannete lahendamiseks. Nendel koosolekutel valisid naised oma delegaadid järjekordest Eesti NSV naiste kongressile, mis toimub k.a. 14.–15. aprillil. Sellel kongressil arutatakse naiste ülesandeid NLKP XXVI kongressi püstitatud XI viisaastaku plaanide täitmiseks ja ületamiseks, lähtudes NLKP Keskkomitee 1982. a. novembripleenumi otsustest. Meie partei lähtub V. I. Lenini seisukohast, et peamist mõju ülemaailmsele revolutsiooniprotsessile avaldame meie oma majanduspoliitikaga. Rahvusvahelise pinevuse järsu suurenemise tingimustes hoiab meie riik kindlalt ja kõrvalekaldumatult leninlikku rahukurssi, arendab mitmekülgset koostööd kõigi maadega, kes seda siiralt soovivad. Samal ajal aga sunnib praegune rahvusvaheline olukord meid rakendama vajalikke abinõusid riigi kaitsevõime hoidmiseks.

NLKP leninliku välispoliitika eesmärgid on muutumatud — tagada püsiv rahu, rahvaste sõltumatus ja sotsiaalne progress. Võitluses nende eesmärkide nimel tegutsevad NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsus printsiipselt, järjekindlalt ja tasakaalukalt. Inimkond ei saa lõputult leppida võidurelvasumise ja sotsialismi ideaaliks on relvadeta maailm.

Kogu südamest soovin meie tublidele naistele suurt ja üllast ema- ja perekonnaõnne, kordaminekuid töös ja loomingu- võite, eelkõige aga rahu, mis on peamine, et olla õnnelik.

AUNIMETUSI

Eesti NSV teeneline kultuuritegelane

VEERA RUBER,

NSV Liidu Kirjanike Liidu konsultant.

Eesti NSV teeneline kultuuritegelane

REIN LOODUS,

Eesti NSV TA Ajaloo Instituudi vanemlehtur.

ESTICA

■ Saksa DV ajalehe «Berliner Zeitung» (nr. 42, 1983) kirjanduse leheküljel tutvustab Claudia Ebert Aimee Beekmani romaani «Valikuvõimalus», mis on ilmunud kirjastuse «Volk und Welt» väljaandes Alexander Baeri tõlkes. Loos, millel pealkiri «Naiseliku taktika kõik registrid», kirjutas C. Ebert, et raamat on naisest, kes «tahab oma elu optimaalselt korraldada. Kuidas just — see ei vasta suugu tavalistele ettekujutustele». Autor kinnitab, et raamat on fantastiline ja siiski aktuaalne. Ebaharilikul faabulaga ajendab kirjanik mõtte- ma partneri valiku, laste ja õnne üle, ennast ja ümbrust vaatle- ma.

■ Ungari RV ajakirjas «Filmvilág» (2/83) on avaldatud I. Rubanova ülevaade Nõukogude filmist 1982. aastal. Pealkirja «Püüdelis mitmekesisuses» kandvas artiklis on käsitletud ka Peeter Simmi ja Karl Helme filmi «Ideaalmaastik». Tutvustanud filmi sisu, summeerib kriitik oma arvamuse järgmiselt: «Oma lakoonilisuse, vaospeetud stiili, usutava ning süvenenud näitlejatööga annab see Eesti film tunnustust sellest, et autoriteel on võõras igasugune pealiskaudne täheäär, mingil määral meel tuletat ekraaniteos meelde Ungari varasemaid küla-temaatilisi filme.»

Üleliidulise nõukogude muusika festivali kontserdid Tallinnas

«ESTONIA» KONTSERDISAALIS: reedel, 4. III kl. 19.30 festivali avakontsert. Esineb NSV Liidu Kultuuriministeeriumi Riiklik Sümfooniaorkester, dirigent F. Mansurov. Kaastegev Eesti NSV Televisiooni ja Raadio Segakoor; laup., 5. III kl. 15 RAM-i kontsert, kaastegev RAM-i poistekoor. Solistid U. Tauts, V. Tals, kl. 20 esineb M. Glinka nim. Leningradi Riiklik Akadeemiline Koorikapell, dirigent V. Tšernuşenko; pühap., 6. III kl. 16 esinevad segakoor «Olevine», TA meeskoor, segakoor «Kaleva», haridustöölise naiskoor, Tallinna Kammerkoor, TPI meeskoor ja naiskoor, Tallinna Koolinoorte Segakoor, segakoor «Noorus»; kl. 20 mängib NSV Liidu Kultuuriministeeriumi Riiklik Sümfooniaorkester, dirigent F. Mansurov, solistid A. Kornejev, I. Oistrah; esmasp., 7. III kl. 12 esinevad lastekoorid «Vesna» (Moskva), «Ellerhein», Tallinna Muusikakooli tütarlaste

koor, Heli Lääts; kl. 20 laulab kammerkoor «Ave Sol» (Riia), dirigent I. Kokars, solistid E. Brahmane, A. Sprogis; teisip., 8. III kl. 16 esinevad Leningradi varajase ja nüüdisaegse muusika kammerorkester dirigent E. Sero- vi, Moskva Kammerkoor dirigent V. Minini ja lastekoor «Vesna» dirigent A. Ponomarev; juhatu- sel, kl. 20 esineb Eesti NSV Riiklik Sümfooniaorkester S. Kogani juhatusel; kolmap., 9. III kl. 20 laulavad Moskva Kammerkoor ja Novosibirski kammerkoor, diri- gent B. Pevzner; neljap., 10. III kl. 20 laulab Moskva Riikliku Konservatooriumi üliõpilassega- koor, dirigent B. Tevlin; reedel, 11. III kl. 19.30 festivali lõpp- kontsert, esineb Eesti NSV Riiklik Sümfooniaorkester P. Lilje juhatusel.

RAEKOJA SAALIS: reedel, 4. III kl. 16 mängib Jerevani Konser- vatooriumi keelpillikvartett.

KADRIORU LOSSIS: esmasp., 7. III kl. 12 kammerkontsert.

TALLINNA OHVITSERIDE MA- JAS: esmasp., 7. III ja teisip., 8. III kl. 19.30 esineb Eduard Hill instrumentaalsambli saatel; teisip., 8. III kl. 15. helilooja Jan Frenkeli autoriohtu; kolmap., 9. III kl. 19.30 ja neljap., 10. III kl. 19.30 nõukogude laule Valen- tina Tolkunova (sopran) esitus; reedel, 11. III kl. 19.30 helilooja Oskar Feltsmani autoriohtu.

«EESTI PROJEKT» SAALIS: pühap., 6. III kl. 12 mängivad Jerevani Konservatooriumi keelpillikvartett, J. Tamme nim. Puhkpillikvartett, K. Randalu, S. Ganiev; teisip., 8. III kl. 12 esinevad Gruusia NSV Riiklik Keelpillikvartett ja Vilniuse Riiklik Keelpillikvartett.

RAT «ESTONIAS»: pühap., 6. III kl. 19. R. Kangro ooper «Ohver»; teisip., 8. III kl. 12 O. Vinteri muusikal «Kevade» Haapsalu 1. keskkooli lastestuudio «Põial- pois» esitus; neljap., 10. III kl. 19. B. Körveri operett «Kus- kil Montparnasse'ile».

PEDAGOOGILISE INSTITUUDI AULAS: kolmap., 9. III kl. 12 esi- nevad NSV Liidu Kultuuriminis- teeriumi Riiklik Kammerkoor, dirigent V. Poljanski ja Kiievi kammerkoor, kunstiline juht V. Ikonnik.

TPI AULAS: kolmap., 9. III

kl. 16 mängib Leningradi vara- jase ja nüüdismuusika kammer- orkester.

V. I. LENINI NIM. TALLINNA KULTUURI- JA SPORDIPALEES: laup., 5. III ja pühap., 6. III kl. 19.30 esineb Leningradi Riiklik Estradiorkester, dirigent A. Badhen.

J. KREUKSI NIM. KULTUURI- PALEES: laup., 5. III kl. 12 lau- lab Eesti NSV Riikliku Filhar- moonia kammerkoor T. Kaljuste juhatusel; pühap., 6. III kl. 12 esineb Usbeki NSV Televisiooni ja Raadio segakoor; esmasp., 7. III kl. 16 laulab Armeenia NSV Televisiooni ja Raadio kammer- koor, dirigent E. Oganesjan; tei- sip., 8. III kl. 12 esineb Novo- sibirski kammerkoor, dirigent B. Pevzner; reedel, 11. III kl. 16 laulab Kaliniini-nim. Läti NSV Televisiooni ja Raadio segakoor, dirigent E. Račevskis.

(Järg 14. lk.)

ÜLELIIDLULINE NÕUKOGUDE MUUSIKA FESTIVAL EESTI NSV-s

4.-II. MÄRTSINI 1983

Juba täna kõlab Tallinnas kaheksa liiduvabariigi viieteistkümne helilooja muusika. Võib ette kujutada, milliseks see arv kasvab festivalinädalaga, nimesid ja teoseid kokku lugematagi. Ulatuslikumalt tutvustatakse meie maa suurimate muusikakeskuste Moskva ja Leningradi heliloojate teoseid, samuti võõrustajate, eesti heliloojate loomingut. Festivalikavad koostab NSVL Heliloojate Liidu juurde moodustatud erikomisjon. Üks muusikavaliku printsiipi on: teos olgu publiku peal proovitud, nii professionaalse kui lihtsalt huvilise kuulaja poolt heaks kiidetud. Sellepärast on festivalil vähe esiettekandeid, koorilaulude kõrval suuremate teostena kaks kantaati eesti heliloojalt: R. Kangro «Man-nile» ja R. Espere «Läkitus maailma rahvastele». Rohkem kuuleme teoseid, mis juba ette kantud ka festivalidel «Moskva sügis», «Leningradi kevad», «Vabariiklikul ülevaatusel» ja isegi üleliidulisel nõukogude muusika festivalil Tbilisis. Sõel on tihe olnud, nüüd on kuulamise-hindamise järg meie käes.

Ülevaadet pakutavast alustame koorimuusikast. Teadjad kinnitavad, et nii ulatuslik koorimuusikapooram avaneb meil esmakordselt. Konkreetseid soovitusi koorimuusika sõpradele, keda meil loodetakse palju olevat, on selles teostekülluses raske anda. Küll tahaks juhtida tähelepanu muusika mitmekülsusele kooride kavas. Laulude sekka toovad kindlasti vaheldust mitmed suuremad vormid: tsükliid,

kontserdid, kantaadid, oratooriumid. Kavu lehitsedes hakkab silma moskvalase A. Holminovi Kontsert tšellole ja kammerkoorile, mis kõlab meie Filharmoonia kammerkoori homsel kontserdil. Glinka-nim. Koorikapell esitab samal päeval leningradlase S. Slonimski koorikontserdi «Vaikne Don» ning tema kaaslinlase, meilgi palju lauldud J. Faliku «Igor Severjanini poeemid». V. Poljanski kammerkoorilt kuuleme N. Sidelnikovi «Romansseero armastusest ja surmast» F. G. Lorca luulel. Teose menukas esmaesitus toimus III festivalil «Moskva sügis», meie kohtume helilooja suureks õnnestumiseks hinnatud «Romansseeroga» 9. märtsil.

Kindlasti tuleks sama päeva õhtul kasutada võimalust osa saada G. Sviridovi «Puškini põimiku» esitusest. Teenitult paljude tiitlitega pärjatud G. Sviridov on Nõukogudemaa juhtivaid koorikomponiste. Heliloojana sai ta tuntuks juba tudengipõlves tänini lauldava romansitsükliga A. Puškini luulele. Ja palju aastaid hiljem valmis juba küpsel meistrit koorikontsert A. Puškini 180. sünniaastapäevaks poeeti vähemkasutatud tekstidele. Sellestki sai õnnestumine, mida kinnitati riikliku preemiaga.

Puškini-tõlgendusega kohtume ka järgmisel festivalipäeval, mil Moskva Konservatooriumi üliõpilaskoor esitab kaks uut helitööd R. Stedrinilt. Koorikoolis muusikuteed alustanud R. Stedrin on publiku võitnud eeskätt oma lavateostega, meil ballettidega, ning

Leningradi varajase ja nüüdismuusika orkester koos peadirigent Eduard Seroviga.

koorimuusikat suhteliselt vähem loonud. Ja nüüd on meie ees tema «Stroofid» Jevgeni Oneginist» ning «Pugašovi hukkamine», kaks teost tekstidele, mille kohta helilooja ütleb: «Puškin on üks minu jumalaid...»

Et neil päevil on koorimuusikal suur osa, jääb teistele žanritele vähem ruumi. Ometi on 7 sümfooniat (neist 2 kammerorkestrile), 8 instrumentaalkontserti, 4 kvartetti, 7 sonaati jm. liiga palju, et neid siinkohal tutvustada, ja küllaldane andma üldpilti tänasest nõukogude muusikast.

Kuigi nüüdismuusika kõlab meil suhteliselt harva, on festivalikavas teoseid, millega meie kuulaja juba tuttav: näiteks Armeenia NSV Riikliku

Sümfooniaorkestri külalisesinemiste aegu kõlanud T. Mansurjani «Üoimuusika» või T. Hrennikovi autorikontserdi kavas olnud Teine viulikontsert. Rohkem on teoseid, kelle loojat meie publik veel ei tunne: esmatuttvus Sverdlovski helilooja V. Kobekiniiga saab teoks tema Sümfoonia kaudu; noore moskvalase N. Korndorfi ning kirgiisi helilooja M. Bagaljevi visiitkaardiks saavad nende klaveriteosed; muidugi toovad palju uusi nimesid koorikontserdid. Kuid rõõmsavalt palju on neid heliloojaid, kelle uusi teoseid teame oodata nende varasemate tööde elamusliku kuulamise järgi.

Saalid olid puupüsti täis, kui Tallinnas kõlas A. Snitke Esimene sümfoonia ja pisut hil-

jem tema T. Grindenkole, G. Kremerile ning E. Klasile kirjutatud Concerto grosso. Seekord kuuleme tema 1978. a. valminud Kolmandat viulikontserti. Teisegi tuntud moskvalase E. Denissovi loomingust oleme korduvalt osa saanud, pettuda ei tule seegi kord. Variatsioonid tšellole ja kammerorkestrile kirjutas ta J. Haydni 250. sünniaastapäevaks ning pühendas meil tuntud tšellistile J. Monigettile. «Variatsioonid» kasvasid mul-luse «Moskva sügis» üheks ti-puks.

Midagi huvitavat loodame leida igas esitatavas teoses, näiteks kõigis viies sümfoonias, mida neil päevil kuuleme. Olgu seda siis läti suurima sümfonisti J. Ivanovsi Kahekümnes, tema 75. sünnipäeva puhul esmaesitatud sümfoonia või K. Hatšaturjani Kolmas, mulluse «Moskva sügis» diskussioonidel tugevaks tunnistatud sümfoonia. Ja muidugi lubab gruusia helilooja Gia Kantšeli varasemate teoste publikumenu tõelise, et ootame kohtumist tema Kuenda sümfooniaga, mis juba paar aastat elab aktiivset kontserdielu. Helilooja, kes ütleb oma dramaturgia põhiprintsiibiks olevat «mitte lubada kuulajal tükastada», on meid oma muusika võimusesse saanud. Seda teades on nimelt G. Kantšeli Kuendal sümfoonial au tänavune festival sulgeda.

Ülekohtuselt vähe on heliloojaid nimetatud. Sest miks mitte kõnelda tänasel avakontserdil kõlavast heakõlalisest Oboekontserdist, mille on loonud populaarne helilooja A. Espai või samas kõlavast muusikast aserbaidžani nimekama helilooja F. Amirovi balletist «1001 ööd», mis pärinud NSV Liidu riikliku preemia ning äratanud paljude muusikateatri huvi.

Lõpetuseks jagagem rõõmu sellegi üle, et festivalil nii palju eesti muusikat mängitakse, et tänasel avakontserdil kuuleme E. Tambergi Viulikontserti ja festivali lõppkontserdil L. Sumera Sümfooniat.

TIINA MATTISEN

JAAN RÄÄTSA AUTORIÕHTULT MOSKVAS

Kaks aastat kestev kontserditsükkel «Paljurahvuseline nõukogude muusika lehekülgi» tähistab korraga kahte sündmust NSV Liidu moodustamise 60. aastapäeva ja NSVL Heliloojate Liidu 50. aastapäeva. Mõõdund aastal alguse saanud autorikontserdid tutvustavad Moskva, Leningradi, Jerevani, Alma-Ata, Tallinna, Mahhatškala, Vilniuse, Tbilisi nimekamade nüüdsheliloojate loomingut.

3. veebruaril k.a. kutsus afiış Moskva konservatooriumi väikesesse saali kuulama Ros-tislav Boiko (Moskva) ja Jaan Räätsa helitööd.

Vene NFSV teenelise kunstniku, Vene NFSV riikliku preemia laureaadi R. Boiko loomingudiapasoon on avar: miniatuuridest sümfooniate ja vokaalsümfooniliste teosteni. Seekord olid kavas lauldud Puškini, Jessenini, Isaakjani jt. sõnadele. Võrdse oli heliloojal kõikides romansides õnnestunud leida suurepärane muusika ja sõna kooskõla, rikastada vastastikkult muusika ja poeesia kujundeid. Meenutamist vääriwad olid lõõtspilli helisevad tõmbed romansis «Sinistest silmadest» (Jessenin), idamaise meloodia peen sidekiri Isaakjani triptühhonis või avatud paatosega kõne «Jumal aidaku teid, sõbrad» (Puškin). Autori menule aitasid suuresti kaasa esitajad: Moskva Filharmoonia solist Tatjana Gridneva, klaveril N. Anastasjeva ning Stanislavski ja Nemirovitš-Dantsenko nim. Moskva Akadeemilise Muusi-

kateatri solist Ivan Šapar, klaveril I. Zabarovskaja.

Oma ajastut tunnetav ja oma muusikas seda isikupäraselt mõtestav — sellisena tun-neme Eesti NSV rahvakunstnikku, Eesti NSV riikliku preemia laureaati ja ELKNÜ preemia laureaati Jaan Räätsa.

Palju aastaid kestnud loomingutegevuse jooksul on see meister harjutanud kuulajat oma mõtete julguse, kompositsioonilahenduste ootamatusega. Rääts on alati Rääts, oma võitleva temperamendi, peene artistlikkuse, muusikalise mõtte teravdatuse, selge tervikutunnetusega. Uue ja omapärase väljenduse leidsid need omadused «Marginaalides» — miniatuurides ühele ja kahele klaverile. Esitasid rahvusvaheliste konkursside laureaati Kal-le Randalu ja eesti klaveriduo Nata-Ly Sakkos-Toivo Peäske.

«Marginaalid» on täiesti originaalne ja samas traditsiooniline teos. Juba miniatuuride arv ise — 24 pala igas tsükliis (esitati ainult pool) loob kind-laid assotsiatsioone Bach'i, Sostakovitši, Chopini, Skrjabini või Debussy prelüüdid ja fuugadega. Ent välise sarnasuse all peitub sügav erinevus. Mis on prelüüdid ja nii selle-le lähedane fantaasia kui mit-te ääremärkused nähtule, lä-biloetule, kuuldule, ettekujut-letule. Siit tulenevalt ka žan-rile omane improvisatsioonilis-us, kompositsiooniline vaba-dus, mis kosis ka «Marginaa-lidest». Kuid milles väljendub see uudsus, mis sundis heliloo-

jat täpsustama žanri formu-leeringut? Ta ütleb ise: ««Mar-ginaalides» inspireerisid mind kõige erinevamad meid ümb-ritsevad kõlad, alates barokist kuni tänapäeva olustikumuu-sikani. Püüdsin luua omamoo-di märkmeid, lühikesi kom-mentaare oma kuulumismulje-tele, kavatsemata midagi või kedagi stiliseerida, jäljenda-da...»

On väga iseloomulik täna-päevakunstis, et muusikalise mõtlemise objektiks saab muusika kogu oma ammen-damatuses, mitmetahulisuses. (Midagi analoogilist võib leida ka Snitke loomingus.) Räätsal pole selline lähenemisviis es-mane. Meenutada võib baroki-likku Teist viulikontserti, Seitsemendat ja Kaheksandat

klaverisonaati varjatud tsitaa-tidega, Prelüüde op. 60, kus lausa vastandatakse teema ja parafras. «Marginaalid» on veel samm edasi sellel teel ja Räätsa initsiatiivi jätkavad teised heliloojad...

Lõpuks «Marginaalide» inst-rumentaalsest küljest. Pidev huvi klaveri vastu, selle inst-rumendi täielik tundmine (T. Peäske rõhutas vestluses alla-kirjutatuna eriti Räätsa kla-verimuusika pianistlikku fak-tuuri), väsimatud klaverimuu-sika uute väljendusvõimaluste otsingud — see kõik aitas kaa-sa eredate kontserdipalade sünnile, mis võivad ehtida pal-jude tänapäeva pianistide kontserdikavu.

Tunneme 1960. ja 1970. aastate Räätsa, nüüd tutvusime ka 1980. aastate Räätsaga, heliloojaga, kellega kohtumine on alati oodatud ja põnev.

TATJANA FRUMKIS

Moskva

Klaveriduo Nata-Ly Sakkos ja Toivo Peäske esitasid Jaan Räätsa «Marginaale» ka oma kontserdil 21. veebruaril «Estonia» kontserdisaalis.

KULTUURITÖÖTAJATE ÜLESANDED

28. veebruaril toimus NSV Liidu Kultuuriministeeriumi kolleegiumi ja Kultuuriala Töötajate Ametiühingu Keskkomitee presiidiumi laiendatud istung, millest võtsid osa liiduvabariikide kultuuriministrid, samuti kultuuri- ja kunstiasutuste ning loominguliste liitude juhid.

Ettekandega kultuuritöötajate töötulemustest ja käesoleva aasta ülesannetest NLKP XXVI kongressi ja NLKP Keskkomitee 1982. a. novembripleenumi otsuste ning NLKP Keskkomitee peasekretäri J. V. Andropovi pleenumikõnes sisalduvate seisukohtade ja järelduste valguses esines NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liikme-kandidaat, NSV Liidu kultuurimi-nister P. N. Demitšev.

Analüüsiti nõukogude kultuuri ja kunsti arenguprotsessi, kavandati ülesanded, tõstmaks nende osa kommunistlike ühiskonnasuhete kujundamisel ning tähtsaks käesoleva aasta ja kogu viisaastaku plaaniülesanded. Rõhutati, et arenenud sotsialismi epohhil on kultuuri ja kunsti peamine ülesanne aktiivselt osa võtta kommunistliku ülesehitustöö ülesannete lahendamisest.

Ohtaegu märgiti, et kultuuri- ja kunstiorganite ning -asutuste tegevus ei vasta veel täiel määral tänapäevanõuetele. Erilist tähelepanu pöörati vajadusele aktiveerida võitlust teadliku, tõeliselt sotsialistliku riigi- ja tööstispiiliini kinnistamise nimel, ebamajanduslikkuse ja pillamise vastu, kodanliku ideoloogia ja moraali vastu. Kavandati kultuuri- ja kunstiorganite ja -asutuste töö edasise täiustamise abinõud.

(TASS)

TEISED MEIST

Ajakirja «Iskusstvo Kino» selle aasta esimene number pühendab palju tähelepanu Eesti mängufilmile. Rubriikis «Intervjuu võtete vaheajal» räägib Kalju Kiisk oma uue filmi «Nipernaadi» loomisest, mainides, et ta püüdis filmi tehes vabaneda enesekindla, kõike teadva ja kõike oskava režissööri rollist ning olla avatud eksperimentidele. Gailiti romaan vastab oma häälestusest režissööri enda praegusele hingeseisundile; kuid võib-olla just seetõttu, et režissöör püüdis romaani ekraniseerides vastata omaenda küsimustele, tuli tal algmaterjali mõnevõrra muuta. Kalju Kiisk räägib Nipernaadi ebatavalisest kujust, filmi žanrist ja peaosatähtsast Tõnu Kargist. Režissöör ei pea üleminekut oma seniste filmide sotsiaal-ajalooliselt probleemistikult «Nipernaadile» juhuslikuks, vaid arvab ka oma uue filmiga vastavat tänase päeva küsimustele.

Eesti filmikunsti «uuest laine» kirjutab pealkirja all «Tähtsaks saanud noorus» Andrei Plahhov. Oma ulatuslikus analüüsis artiklis räägib ta põhiliselt Peeter Simmi filmist «Ideaalmaastik», kuid puudutab võrdlevalt ka filme «Tuulte pesa», «Metsakannikesed» ja «Surma hinda küsi surmante». Artikli autor arvab Simmi filmis peituvat mingi lahendamatu mõistatuse, samuti nagu on mõistatus ka kogu eesti filmikunsti «uus laine». Selle «uus laine» filmidel pole küll ühiseid välendusvahendeid, kuid siiski moodustavad nad tervikliku nähtuse: oma nüudega mõtestada lähiminekku, nüudega luua toetust rahvuslikku kangelast ja samasegelt minit müütilist universumit, mis oma päritolult on samuti rahvuslik. Uutes Eesti filmides ei ole alaloo kaasajastamise püüet: Peeter Simmi film meenutab kohati mõned noid omaaegsed Nõukogude filme, milles kangelase tegutsenise kõhklematu siirtoonilisus oli ühendatud kunstiliste võtete plakatliku mastabaosusega. Samas on aga tegemist küllalt rafineeritud ning tänapäevase filmikunstiga. Mineviku stiliseerimine, grotesk, ironia ja nostalgia on Simmi «Ideaalmaastikule» ja Neulandi «Tuulte pesale» võõrad, samuti nagu neile pole omane dokumentaalsuse esteetika. Mõlemas filmis on väga rääkivalt taastatud tollane olustik kuid autorid on selle üle kannud teise, eksistentsiaalsesse mõttekavasse. Artikli autor märkib siinkohal, et üldiselt on sellised operatsioonid isikohased režissööridele nagu Dovženko, Fellini või Tarovski. Terminid nagu «ontoloogiline proosa» või «uus eepilisus» mida viimase ajal filmikriitikas kasutatakse seonduvad hästi kõne all olevate Eesti filmidega. Võrreldes «Tuulte pesa» ja «Ideaalmaastikku», leiab A. Plahhov neis olulisi erinevusi. Kui «Tuulte pesa» iga hetk sisaldab endas nii konkreetset kui ka üldistatut, siis «Ideaalmaastikus» on kõik kangelased ja sündmused ainukordsed, unikaalsed. «Ideaalmaastikus» õhustikus aina tugevnev õhu elamus toob kangelase Mait Kukumere ellu beethovenliku saatsemotiivi.

Pikemalt analüüsib artikli autor filmi peategelase karakterit, märkides siin ühelt poolt tema subjektiivset austust ja siirtoonilisust teiselt poolt seda, et teatud kindlast sotsiaalsest praktikast kasvatatud Kukumeri siiski eksib paljus. Kuid ta on võimeline oma vigadest õppima. Filmi peamiseks vooruseks peab retsensent selle allumatust skeemile, seda, et film usaldab vastuolulist elu. Artikli autor mainib ka filmi mõningaid pealiskaudsemaid või küsitavamaid dramaturgilisi käike (Mait Kukumere ja Liina suhete lahendus), kuid leiab, et need ei riku siiski filmist saadud terviklikku ja väga oma parast muljet. Retsensent imetleb režissööri vaskust ja samaaegset küpsust. Tänapäeva noore vaimse põlvkonna jaoks eeldab mineviku rääkimine tolleaegsete raskuste väidet analüüsi, erinevate aspektide pörkimist ja võrdlust. Minevikuainelisele kunstiteosele annab uue kvaliteedi tänase autori ja tolle aja distants. Ühiskonna vahepealne küpsemine, uute kultuuritraditsioonide tarkus ja paindlikkus. Eesti režissöörid on avastanud filmimaailma uusi, vahetunt vorme. Film muutub nende käe all intellektuaalseks-ekspressiivseks vaatamänuks. Retsensent lõpetab optimistlikult: «Tuleb loota, et huvi eesti noore filmikunsti vastu pole juhuslik ning leiab kinnitust tema uutest saavutustest.»

Tartus

sai teoks TRO OTO orientalistikaringi IX viilistaskollokvium teemal «Ida tekst ja selle interpretatsioon». Kolmeteistkümme ettekannet kuulas mõlemal päeval üle kaheksa asjahuviilise. Mälestati auuliget Villem Ernitsat, orientalistikaringi vanse auhikule Leo Normetile anti üle auaadress.

Tallinna poolt Pärnusse siseseidul kerkivad linna ääres kahel pool magistraali valged tahukad — Pärnu KEK-i hooned. Selle asutuse arhitektuuri- ja tootmisalased saavutused on laialt tuntud ja küünilvad mõneski mõttes üle meie vabariigi piiridegi.

«See oli veerand sajandit tagasi, kui mõned ärksamad Eestimaa majandijuhid otsuselt tulid: paneme rahad kokku ja loome mitme kolhoosi peale ühise ehituskontori. Nii sündiski esmalt (1957) Harjus, varsti järgnes teisigi,» jutustavad Pärnu KEK-i esimees Gennadi Terri ja aseesimees Andres Ringo.

1958. a. 3. märtsil, täpselt 25 aasta eest moodustati kuue osanikmajandi ettevõtmisel nõnda ka Pärnu Kolhooside Ehituskontor. Esimese aasta plaani — 76 800 rubla eest ehitustööd — pidid täitma 37 töötajat, abiks üks veoauto, järelejätku kaks betoonisegistit ning 350 cm³ mootorratas... Plaan täideti ja ületati.

Murranguliseks osutus aasta 1967. Hakati ehitama oma tootmisbaasi, s. o. oma tööstust. Tollase esimehe Jaan Kabina ametiajal algas ettevõtte kiire kasv: iga järgmise aasta ehitustööde maht ületas eelmist veerandi võrra. Tänaaseks küünib Pärnu KEK-i aastane ehitusvõimsus 16 miljoni rublani, töötajaid on 2100.

Jõudsalt on kasvanud ja arenenud terve EKE-süsteem, tulles praegu toime ehitushugaga, mis moodustab 70 protsenti Ehitusministeeriumi ettevõtete omast.

Ometi on EKE-süsteemi töös teatud eripära: keskmisest rohkem algatusvõimet, paindlikum töökorraldus. Siin passib näiteks jällegi Pärnu KEK. Olgugi, et töönormid on seal samad mis mujal, on tema inimeste töötasu suhteliselt suurem (töölisel keskmiselt 240—295 rubl. kuus). Samas tuleb lisada: ühe tööliste, eriti aga inseneri ning töödejuhataja kohta tuleb toodangki on suurem kui mujal. Lähimõeldud töökorraldus? Muide, ettevõttes töötab ka tootmispsühholoog — Valdeko Gailit, kes on oma ülesannetesse põhjalikult süvenenud.

Eesti kolhoosiehituse viimaste aastate kiire kasvu üks tagatisi on Pärnu KEK-i juhtide arvates seisnenud selles, et meie põllumeestele eraldati suhteliselt palju vahendeid, neist said jõukad tellijad.

Andres Ringo: «Pärnu rajoon on ehitistega üpris hästi varustatud. Meie põhitöö on ehitada terves Pärnu rajoonis kõikidele maal asuvalle organisatsioonidele. Aastaid on ol-

TERRASSELAMU (VAADE LÖUNAST). T. REIN, 1974—1984.

EHTAMINE ON KULTUUR

nud tähtsaimaks rajatisiks lehmalaudad, mida tänaseks on püstitatud piisavalt — nii-võrd kuivõrd sinne maa lehm-toidab.»

Varem oli elamuehituse osakaal alla 20 protsendi, nüüd hakkab see tõusma; võrreldes tootmishoonete püstitamisega on elamuehitus ettevõtjale sootuks kõvem pähele (töömahukam, rohkem eritööd, seadmeid, puitu jne.).

Pidevalt on ehitatud majandite keskusehõoneid: küm-

me-viisteist aastat tagasi sagedi tüüpprojekt järgi, hiljem üha rohkem ainulaadseid. Näiteks paar aastat tagasi valminud Pärivere sovhoosi keskus-hoone (vt. fotol) on igati nüüdisaegne: seal on suur saal, kus saab teatrit ja sporti teha, avarad kontoriruumid, külanõukogu täitevkomitee, sidejaoskond, raamatukogu, baar. Hea ja tuntud näide on «Edasi» ühismajandi keskus, kuhu KEK on ehitanud ka ühepereelamuid.

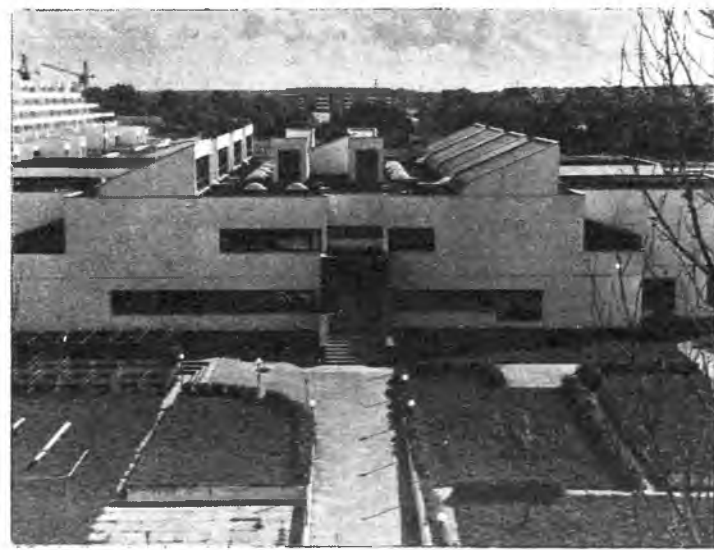
Kui muidu piirdub Pärnu KEK-i ehitustanner kodurajooniga, siis puitpaneelidest eramuid «Priit» pannakse paikaka ka kaugemal (neid leiame isegi Lääne-Siberist). Esialgu suudetakse aastas valmistada 50 «Priitu». Suurtööstamiseks tuleb aga luua vastav baas — ennekõike puitlaastplaatide valmistamine. Siis muidugi ei jätku enam Pärnumaa met-sast...

Pärnu KEK-i arhitektuurlisest käekirjast kõneldes tuleb kõigepealt rääkida tellijast. Väga palju on olnud tööpoolest temast. Esimene mõte ja tahtmine peab ikka tellijalt tulema.

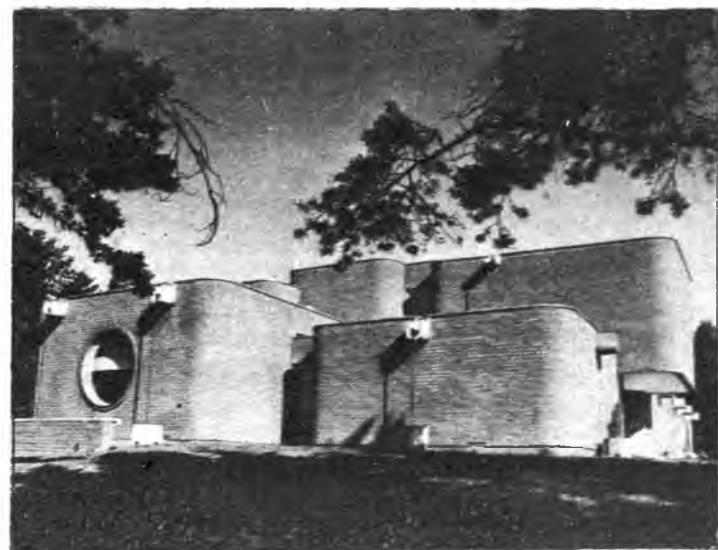
«Peaksime endile sagedamini aru andma, et ehitamisel kallis maja on käigus odavam, tasub end ruttu ära,» ütleb Andres Ringo, kelle arhitektikäekiri ja ehitusjuhi vaim koos Toomas Reinu loojavaimuga on vajutanud kordumatu pitseri Pärnu KEK-i oma keskuse hoonestusele (vt. juuresolevaid fotosid). T. Rein muide osutus keskuse väljaehitamise algaegadel EKE poolt Pärnu KEK-ile abiks suunatud n.-ö. hooldusarhitektiks. Kui see oli juhus, siis igatahes õnnelik. Tema kavand sai ka nn. pika maja (terrasselamu) projekti aluseks, mille ehitamine algas 1973. a. Nüüd on selle 700 meetri pikkuse valge ülihoone viimases otsas esimesel korralagi peal. Valmis saab tuleval aastal ja elama hakkab seal ühtekokku tuhatkond inimest. Järge ootab pika maja keskele kavandatud torniosa, kuhu tuleb ka kaubanduskes-

ÜHISKODU «KADRI». E. VÄÄRTNOU, A. RINGO, 1980—1981.

LASTEAED «TRALL». T. REIN, H. GANS, 1976—1978.

MANGUDE MAJA VALGERANNAS. M. TRUU, 1978—1979.

ARSTIMINE ILMA ARSTIDETA

«POLE ASJA, MIS EI RAVIKS»

K. Umanski: Mul on terve kollektsioon isetegevuslikke, nn. alternatiivse meditsiini meetodeid, mida annab kuidagi liigitada. Tasub meenutada «liigest elektrist» vabanemise viise: kes maandab pea, kes jalad, kes voodi... Seevastu lihase- ja liigesevalu ning siseelundite ravimiseks püütakse elektritinget tõsta, mistõttu hõõrutakse end ebooniitrongaga. Mõned jälle varjestavad metallkraaniga oma elamu, et kaitsta end Maa või kosmose kiirte eest. Sel suvel nägin radikulidihaiget, keda «aitas» ainult pidev vaskvõru kandmine pakkluul. Samal eesmärgil kandis teine haige puusadel vasktraadist punutud võõd. Käiku lastakse ka tavalised viiekopikalised: need kinnitatakse eri kohtadesse leukoplastiga. Räägitakse, et aitab samuti. «Püha veega» ja ka tavalise kraaniveega tohterdamisest on LG-s hiljaaegugi juttu tehtud.

Ravi otstarbel kantakse kalliskive, sealhulgas kõrvarõngas (kaugelki mitte väga kättesaadav meetod!). Kasutatakse mitut värvi kalliskividega või erinevat sorti puukauhistustega kaelaakeid. Sisuliselt on need amuletid.

A. Spirkin: Kas teil on tõsist alust kinnitada, et kalliskividel puudub igasugune raviv toime?

K. Umanski: Idamaa arstiteaduse tarkus kõlab: pole olemas sellist asja, mida ei saaks kasutada ravimiseks. Tänapäeval võime seda pidada ilmselt psühhoterapiaks.

Edasi tulevad vaktsiinid. Pean silmas omatehtud, kasutuid, mõnikord aga koguni ohtlikke vaktsiine. Ka selliseid, mis on mõeldud vähi vastu. Sest ajast saadik, kui sündis viirusliku vähitekke teooria, kohtame sihukesti vaktsiine sageli. Enamasti küsitakse nende eest soolast hinda (meeleheitel inimesed on nõus maksma), kuid kasu pole neist põrmugi. See on kindlaks tehtud.

Ebateaduslike raviviiside hulka kuuluvad ka ekstrasesensitiivsed võtted. Need inimesed kinnitavad, et neil on erilised võimed, mis lubavad nn. biovälja abil haigusi diagnoosida ja ravida.

Muidugi ei nimetanud ma kaugelki kõiki ebateadusliku ravi viise ja võtteid, kuid arvan, et öeldustki piisab, mõistmaks, millest käib jutt.

PRAKTIKA ON TÕE KRITEERIUM

A. Spirkin: Mis põhimõttel te liigitate neid või teisi raviviise ebateaduslikeks? Kas olete teinud eitavaid tulemusi andnud katseid?

K. Umanski: On teada, teaduslikuks võib lugeda üksnes selliseid raviviise, mis on kõrge professionaalsel tasemel saanud metodoloogiliselt õige kinnituse. Säärase kinnituse saamiseks on tarvilik Tervishoiu Ministeeriumi eriluba. Mis aga puutub haigete inimestega katsetamisse, siis see oleks lihtsalt kuritegu. Muide, meditsiinilise kõrgharidusega isikute diagnostiline, veelgi enam aga ravitegevus on kriminaalselt karistatav.

A. Spirkin: Sellisel juhul tekib nõjutud ring: ei või tarvitada, sest on kontrollimata, ei saa kontrollida, sest pole lubatud...

K. Umanski: Miks nõjutud ring? Mis tahes uute diagnostiliste ja ravimeetodite ning vahendite kinnitamiseks kehtib kindel ametlik kord: es-

«Literaturnaja Gazeta» k. a. esimeses numbris ilmus NSV Liidu Meditsiiniteaduste Akadeemia akadeemiku V. Ždanovi kirjutis «Mis ajab posija juurde». Seejärel leidis LG toimetuses aset mainitud artikli tõstatatud küsimuste arutelu. Omalaua vestluses osalesid akadeemik V. ŽDANOV, arst V. BUILIN, meditsiinidoktor J. ŽUK, kirjanik L. ŽUHHOVITSKI, filosoof, NSV Liidu Teaduste Akadeemia kirjavahetajaliige A. SPIRKIN, meditsiinidoktor professor K. UMANSKI, filosoofidoktor professor G. TSAREGORODTSEV. Vestlust juhtis LG teadusosakonna juhataja O. MOROZ.

Kõnealune teema huvitab paljusid. Mitmed meist on kas ise pöördunud mitteametliku ravi poole või on kuulnud nõnda talitamas mõnd sugulast, sõpra, tuttavat. Liigub kuuldusi imelistest paranemistest, Ebaõnnestumistest tavaliselt ei räägita. See pole huvitav. Uudis ebaõnnestumistest sumbub tavaliselt teabehela teises kolmandas lülis. See-eest kuuldus õnnestumistest — ükskõik millistest — levib kulutulena, paisudes teel aina uute üksikasjade poolest.

Avaldame lühendatult LG (26. I) ümarlauavestluse, mille on trüki toimetanud A. Lepihhov ja A. Pavlov.

malt laboratoorsed katsetused, siis kliinik, väike arv haigeid, seejärel aga — positiivsete tulemuste korral — suurem arv haigeid. Iseasi muidugi, et too kord vajaks võib-olla täiustamist (sellest on korduvalt juttu tehtud).

V. Ždanov: Pealegi, egas kõike ole vaja kontrollida. Miks ma peaksin kontrollima väidet, et grippi põhjustab näiteks ionide osakaalu muutumine organismis? On ju hästi teada: grippi põhjustab viirus. Kui hakata iga asja kontrollima, ei jää töötegemiseks aega. Katsetustele peavad ikka eelnema küllalt veenvad teoreetilised uurimused — need aga tuginevad kindlale teaduslikule alusmüürile. Kui ettepanekud võetakse laest, kui nood on vastuolus kogu teaduslike arusaamade süsteemiga, on päevselgelt mõtetu katseid alustada.

A. Spirkin: Sellise lähene-misviisi korral võib saajanditevanuse rahvameditsiini kogemused ja tarkuse ühe viiega üle parda heita. Rahvameditsiini raviviise ja võtteid pole ju Tervishoiu ministeerium kinnitanud.

V. Ždanov: Umbes kolmandik teaduslikus meditsiinis kasutatavaid ravimeid pärineb just rahvameditsiinist. Kuid tihti kasutatakse rahvameditsiini igasuguse ravilase isetegevuse varikatteks.

A. Spirkin: Räägitagu mida tahes, kuid praktika on siiski peamine tõe kriteerium. Praktika mõiste on muidugi üsna lai ja mitmetähenduslik. Näiteks streptomütsiini kasutamise praktika on mitme aastakümne pikkune. Ravimit kasutati, siis märgati ebasoovitavaid kõrvalnähte ja piirati tarvitamist. Rahvaravijate praktika aga küünib aastatuhandetesse. Võtkem näiteks joogaravi. Miks see meil kasutusel ei ole? Miks suhtume nii suure hirmuga kõigesse harjumatusse? Samamoodi võime pärida maarohtudega ravimise kohta. Kas neid ikka kasutatakse sel määral, nagu eeldab nende saajanditepikkune ajalugu?

Ikkagi, palju vajub unustushõlma, hääbub. On küsitav,

kui tänulikud on meie järglased selle eest, et oleme minetanud esivanematelt päritud teabe.

K. Umanski: Te vahetate kõneainet. Üks asi on maaroht, teine asi omatehtud vähi-vastased vaktsiinid. Maarohtusid kasutatakse: kas ka küllaldaselt määral, see on juba iseküsimus.

A. Spirkin: Kui aga teile esitatakse ravitulemused: näiteks kakskümmend terveks ravitud, keda peeti lootusetuiks?

V. Ždanov: Noh, teate, ühe oma varju ei hüppa. On olemas ka võimatuid asju. Võimatu on näiteks igiliikur.

A. Spirkin: Võimatu on see, mis on vastuolus looduseadustega. Kõnesolevas asjas aga säärase vastuolu pole.

V. Ždanov: Siiski. Asjaolu, et vähki ei põhjusta mitte bakterid, on niisama hästi tõestatud nagu igavese jõumasina võimatus.

VAIDLUS PEAB OLEMA AUS

L. Žuhhovitski: Olen kirjanik, mitte arst, aga lubaks enesel ealeski kõnelda sellest, mis on meditsiinis kasulik, mis kahjulik. Ma pole selleks pädev. Kuid on asju, milles ma tahan sõna sekka öelda.

Olen sügavalt veendunud, et teaduslik meditsiin peab polemiseerima teaduslikult. Kas mõistate, milles on asi? Enamiku süüdistustest, mida praegu esitatakse nn. parateadusele, võib niisama hästi esitada teaduslikule meditsiinile endale. Siiski peaksid leiduma mingid ühised kriteeriumid! Mis teaduslik suhtumine see on, kui mingit medikamenti lubatakse viis aastat pruukida ja siis korjatakse too ära? Ja samal ajal kinnitatakse, et viis tuhat aastat kasutusel olnud rohud on ebateaduslikud! Ma ei väida, et ravi joogavõimlemise abil on tõhusam kui näiteks punase streptotsiidi (nüüd kasutusest kõrvaldatud) abil, ent kordan: tuleb leida mingid ühised kriteeriumid.

Siin kõneldi, et uued meetodid peavad tõestama oma eluõigust. Ent kuidas nad saavad seda teha? Kuidas võis nõelravi enne tõestada oma eluõigust, kui seda lihtsalt ei praktiseeritud?

Ma pole kindel, et ülitajureid (ekstrasensitiive) ülepea olemas on, aga mu sõber, kes kõnesolevat ala harrastab, väbatab mind peavalust viieteistkümneme sekundiga...

V. Ždanov: Kas olete käinud Bulgaarias? Mäletate paika, kus inimesed kõnnivad hõõguvatel sütel paljajalu? Ma seisn kõrval ja muu hakkasid püksid kõrbema, aga nemad astusid rahulikult mööda süsi. Kuidas seda seletada? Esialgu seletus puudub. Kas arvate, et teadus on kõik küsimused maailmas lahendanud? Kui isegi füüsika, mis tegeleb suhteliselt algeliste objektidega, ei suuda kõikjal ots otsaga kokku tulla, mis siis veel rääkida bioloogiast ja arstiteadusest?

Minu seisukoht on lihtne: tuleb vahet teha, mis on selge, mis mitte, mis võimalik, mis võimatu. Näiteks on selge, et massaaž on väga kasulik. Aga see ei aita vähkihaiget. Massaaž võib peletada healoomulise kasvaja, kuid mitte vähki. Ebateadusliku ravi peamine tunnusjoon ongi, et see ei tee vahet võimaliku ja võimatu, tuntu ja tundmatu vahel.

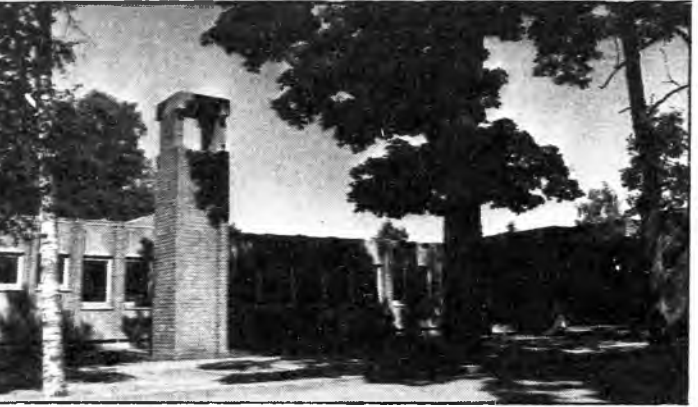
(Järg 12. lk.)

PÄRIVERE SOVHOOSI KESKI. E. R. 8—1980.

«EDASI» KOLHOOSI KUIVATI. M. KAIS, 1980—1981.

TIHEMETSA KAUBANDUSKESKUS. A. EIGI, 1974—1976.

kus; tulevikus viib sealt sisetänav otse lasteaiani «Trall» (vt. fotot). Veel peaks tulema spordihoone, sealhulgas ka 25-meetrise radadega ujula. Niimetagem siinkohal teisigi Pärnu KEK-ile projekteerinud arhitektide ja inseneri: E. Väärt-nõud, H. Gansi, S. Lapinit, H. Piknerit, J. Porti, R. Lumistet.

Andres Ringo: «Kui maal peame mikrokeskuste teket loomulikuks, siis linnas kipume seda võimalust unustama. Tundub aga, et meie KEK-i keskuses sündiv sotsiaalne struktuur, mikrokeskond on inimestele vastuvõetav. Isegi suures linnas pole mõtet kõike hajutada.»

Enese ja oma töötajate eest hoolitsedes aidatakse ühtaegu kujundada terve linna näojooni. A. Ringo kinnitab, et valmiv pikk maja on ehituslikult üllatavalt odav, aga annab KEK-ile paraku jooksvalt kahjumit: üür riiklikul tasemel, kommunaalteenused KEK-i poolt. Oma töötajate heaolu nimel kantakse seda koormat aga teadlikult ja meeleldi.

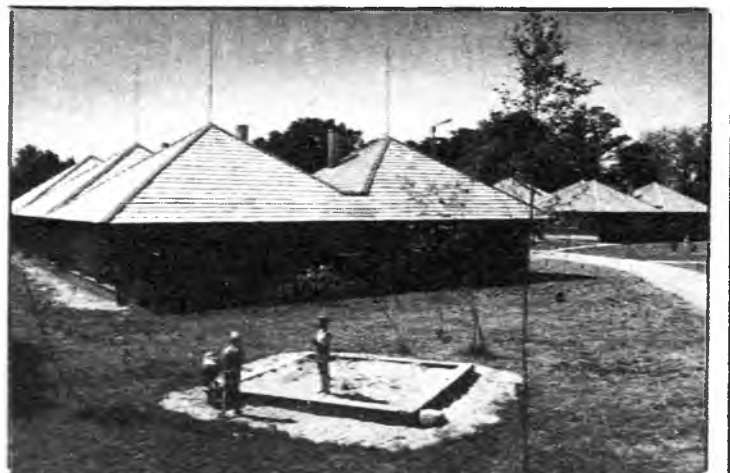
Küsisin Pärnu KEK-i tippjuhtidelt: milline on nende ees seisev põhiprobleem? Gennadi Terri: «Esiteks, planeerimine käib küll alt üles, aga ülalt

alla ei tule vastavas koguses materjali. Teiseks, ehitus (eriti elamuehitus) on vananenud hindade tõttu odavdatud ebarentabliks. Kolmandaks. Puudub kompleksus ehitusmaterjalidega varustamisel: tööd saab teha ainult siis, kui kõik vajalik on korraga olemas.»

Puhusime Pärnus õige pikalt juttu ka KEK-i spordist ja taidlusest, mis mõlemad suure au sees. Pärnu KEK-is mõistetakse täiel määral töövälise tegevuse viljastavat tagasimõju asutuse põhitegevusele. Ja mitte ainult põhitegevusele! Mõistetakse ka: inimene on eesmärk iseeneses ning püütakse vastavalt sellele kujundada inimsuhted. Seda oli Pärnu KEK-is tunda pisiasjadeski.

Eiline kuupäev märkis Pärnu KEK-i veerandsajandi juubelit. Juubeliürituste nimekirjas on 28 pidulikku ettevõtmist. Homme leiab Pärnu Draamateatris aset aastapäevaaktsus ja suur kontsert (oma jõududega!), samal õhtul juubeliball. Teatrimajas on vaadata ka õige uhke fotonäitus Pärnu KEK-i püstitatud hoonetest.

TRIVIMI VELLISTE

PIONEERILAAGER VAREMURRUS. M. RAUDNE, 1975—1979. REIN VALGE fotod

VOITLUS RAKVERE PÄRAST

Kõik Jaan Krossi senised ajaloolised proosateosed on olnud isikukesksed — kirjaniku on huvitanud peamiselt erandisiksuse tegutsemisvõimalused ja käitumisstrateegia, oma vaimse sõltumatuse säilitamine, rahva jaoks või tulevikuvaates oluliste eesmärkide realiseerimine enamasti ebasoodsates või lausa vaenulikes oludes. Asja on teinud põnevamaks seegi, et nimepidi on need tegelased olnud meile enamasti tuntud — oma loomingu või tegutsemistega ajalootandril.

«Rakvere romaanis» on selles suhtes midagi mõneti teistsiti kui Krossi varasemates romaanides-jutustustes. Kuigi siin on olemas minajutustaja, kelle suhtumise läbi on iseloomustatud Rakverega seotud vaenutsevaid pooli, pole isand Falck siiski teose peategelane, nii nagu pole «Keisri hullu» peategelane von Bocki loo kirjapanija, tema naisevend Jakob Mättik. Oluline roll on romaanis täita krahv Sieversil ja proua von Tiesenhausenil, kelle vaheline võitlus ongi võitlus Rakvere linna vabaduse või orjastamise pärast. Kuid vaatamata isegi autori suurepärasele uurijaintuitsioonile von Sieversi isiku tuvastamisel (selle kohta vt. SV nr. 38, 18. sept. 1981), ei ole ka see Virumaa ainus S-tähega algav ja kõrgeid Peterburi-sidemeid emav aadlimees päriselt teose peategelane. Sest «Rakvere romaan» on, nagu pealkirigi ütleb, teos linna saatusest, siin on keskne rakverelaste võitlus oma kodulinna olemasoluõiguse eest.

Tõsi, selleski teoses ei puudu Krossi traditsiooniline kangeline (või kangelased, sest ka kahepalgelist mängu mängival isand Falckil ei puudu vastavaid jooni, kuigi ta muidu — mingil määral arvatavasti ka

oma kõiketeadja ja kõikenägi-ja rolli tõttu — on pisut iseloomutu ja laialivalguv). Krahv Sievers on aferistlik tõus kõrgseitskonda ja tema külapoisi-päritolu oleksid veel kümme-kond aastat tagasi Krossi vägagi mõnusalt intrigeerinud. Pisut naudib ta seda praegugi,

JAAN KROSS. RAKVERE ROMAN. Kirjastus «Eesti Raamat». Tallinn, 1982. 304 lk.

kuid romaanis keskse probleemi kandjaks pole ta Sieversit siiski teinud. Ainult kaasaaitajaks ja väga kõrgete isikute mõjustajaks oma kodukandi rahva ettevõtmiste toetamisel. Selles mõttes on tema roll muidugi erakordselt oluline, et mitte öelda otsustav, sest ilma selleta oleks rakverelaste linnaunistus juba algusest peale hääbumisele määratud, selle soovi väljaütledajad otsekohe Siberisse saadetud ja mingit võitlust poleks saanudki toimuda. Kuid nii või teisiti — mõte, soov oma linna seaduslikke õigusi kaitsta ei pärine mitte krahvilt, vaid rakverelastelt endilt. Oberhofmarschall Sievers ei ole mitte idee autor, vaid selle elluviimisele kaasaaitaja.

Krahviks tõusnud külapoisi isiksuse marginaalsus, tema endaga seotud probleemid jäävad Krossi selles romaanis enamalt jaolt tagaplaanile. Tema surmaeelne pihtimus on liiga põgus ja oma elukäiku liiga sirgjooneliselt tõlgendav, et meid täielikult rahuldada. Aga vähemalt kindral Michelsoni näol on Kross samasugust tegelast varem põhjalikult kirjeldanud, nii et põhimõtteliselt on tüüp tutvav. Kuid valekrahvi eestkostmine oma kunagise kodulinna heaks, millised ka ei oleks selle tegelikud põhjused (proua von Tiesenhauseni kinnituse kohaselt

peamiselt soov teda kiusata), on muidugi sootuks väärkam oma rahva heaks tegutsemine, kui Pugatšovi alistaja kuulus faux-pas Toompea lossis, millega ta eestluse ajalukku läks ja mille Kross oma «Michelsoni immatrikuleerimises» nii kaunit ja veenvalt ära on põhjendanud. Muide, ka krahv Sievers ise kinnitab öela proua väidet, et tema huvi Rakvere saatuse vastu põhineb suures osas puhtisiklikel motiividel, et see on «algselt paljas üdini solvatud poisi kättemaks», viidates XX sajandi inimese jaoks peamiselt Freudi teooriaga seonduvatele käitumismõjuritele (vt. ka lk. 253–254). Aga mis sellest, maailma vägevate omavahelistest suhetest, sealhulgas ka solvumistest alguse saanud tegutsemisimpulsid on ajaloos võib-olla sagedamini, kui arvame, olulist rolli mänginud, sealhulgas mõnikord progressiivsetki. Miks ei võiks neil olla oma osa ka Rakvere linna käekäigus? Igatahes on sündmustiku areng ja Rakvere loo tagamaade avamine Krossi romaanis kõigiti loogiline ja usutav. Kuigi kogu võitluse mõtte taandamine ainult isiklikele suhetele ja solvumistele teeks asja muidugi liiga lihtsaks ja ühekülseks (seda pole teoses ka tehtud), mõjutavad kunagised sidemed mingil määral kahtlemata Sieversit suhtumisi. Ühelt poolt proua von Tiesenhauseni aadellikult hoolimatu ja jõhker käitumine oma pärisorjast armukesega, tema meheliku enesetunde ränk solvamine, teiselt poolt ka linna linnaks tunnistamisest huvitatud lähedaste sugulaste olemasolu Rakveres.

Mõnes mõttes on võitlus Rakvere pärast omamoodi aadlike ajaviide, mäng, võitlusiirid elu ja surma peale kahe mõjuvõimsa feodaali vahel. Kõrgemas

seitskonnas on kaugetest aegadest peale igavuse peletamiseks harrastatud niisuguseidki lõbusid. Klassikalises kirjanduses leidub küllalt palju näiteid naaber-mõisnike omavahelistest vaenustest, mis saanud alguse mõnest tühiast ja arenenud aegapidi lausa kodusõjaks. Põhjusiks pole enamasti mitte niivõrd ahnus, saamahuim või põhimõttelised vastuolud, kui aristokraatlik igavus. «Rakvere romaanis» harrastepaari võitlus on oma sotsiaalselt tähenduselt kindlasti sisukam kui tavaline provintsimõisnike ajaviitekempelemine, siiski ei saa siingi kõrvale jätta dütelliku (või kui soovite: sportliku) hasardi momenti: kes läheb peale, kes tuleb võitjaks? Võitlusvahendid on romaanis küll täiesti modernised: vastase kahjustamiseks kasutatakse bürokraatliku võimuapaaradi telgitaguste kaudu iseenda, oma sugulasklanni ja tuttavate täit mõjuvõimu.

Niisiis on ühelt poolt mängus «õilsate» selle ilma vägevate võimuiha ja enese maksmapaneku tahe, teiselt poolt aga terve linnatäie inimeste saatus, mis sellest sõltub. Väike Rakvere, kuigi suures impeeriumis tõepoolest tühi kchake, tõepoolest kirbuküla, on mitmesugustel põhjustel saanud keisririigi mõjuvõimsate isikute huviobjektiks, omamoodi mängukanniks, armumängu halastamatu järelmängu tallermaaks. Aga nagu juba öeldud, oleks sümptomaatiliselt, ette võtta ning oma seadusliku ja ajalooliste dokumentidega põhjendatud õiguse eest seisvate linlaste võitlus lootusetu, kui neil poleks õnnestunud mängu kaasa tõmmata üht «vägevatest», kellel võimu ja kõrgeid tutvusi.

See kahtlemata õiglane (kuigi oma vahendite poolest mitte päris puhas võitlus) on kirjanikule andnud võimaluse süveneda õige huvitavasse ajajadesse. Kõigepealt muidugi Rakvere ajalukku läbi mitmete eri sajadite ürikute, mida Rosenmargi kõrtsi tagakambriis tõlgib isand Falck. Loomulikult ka linnakese tänapäeva, näidates peamiselt neid jõudusid, kes on huvitatud Rakvere arengust. Saame tutvavaks enam-vähem kõigi oluliste isikutega, kes Rakvere elus neil aastatel mingit osa etendasid. Selle vabadusest mitmesugustel põhjustel huvitatud olid. See

on sisemiselt juba diferentseerunud, erinevate elukutsete ja huvidega inimestest koosnev seitskond, keda vaid mõneks ajaks liidab võitlus ühise asja, oma kodulinna vabaduse eest. Kusjuures ka selle näiliselt omakasupüüdmatu patriotismi taga on igalühel oma kaalutlused (sejuures mõnele mehele üsnagi tulud, nagu hiljem selgub) ja sisemised põhjendused. Isikutena on meelde jäävad apteeker Richmann, kingsepp Simson ja muidugi üllatavaltki kõrtsmik Rosenmark. Nende usk oma kodulinna tuleviku ja aktiivne tegutsemine selle nimel on igati sümptomaatiline. Alles tasapisi hakkab paistma Rosenmargi tõeline pale, tema omakasupüüdlikkus, kuni kõrtsmiku aigne ja räpase olemuse lõpliku avanemiseni pärast oma rikka soosija surma. Muuseas, kas ei iseloomusta kaudselt krahv Sieversitki üsna ebasoodsalt see, et ta oma soosikuks, plaanide elluviijaks ja koguni õetütre meheks just Rosenmargi valib? Kuid teiselt poolt: Rosenmargi-sugused tüübid oma ettevõtluslike kasuühenduse on usumatu kohanemisvõimelised ning paindlikud ja kuivõrd huvitabki kõrgealulist krahvi Rakvere kõrtsmiku käte puhtus? Pigem puhtpragmaatiliselt see, kuidas neid endale kõige soodsamalt ära kasutada. Teised Rakvere eest võitlejad on pigem lokaalpoliitikud, kes teevad kõik, et väärida oma kodulinna tehtud ülekohtu, kuid kogu riigis valitseva totaaliseerituse suhtes on nad pimedad ja kurdid, suurejoonelisema poliitilise mänguni nad ei küüni. See pole neile etteheide. Nad on kenad, tublid, oma tööle igati andunud inimesed ning Timotheus von Bocki mõõtu mõttehaaret ja julgust ei maksa Rakvere käsitöölislust-kaupmeestelt ka nõuda.

Rakvere loo juures tundus mulle põnevana veel selle võitluse salamehaanika, mis väikelinna kingseppade ja apteekrite ponnistuste juurest viib hoopis kaugemale, Peterburi kolleegiumidesse ja departemangudesse, ning nende,

RAISAKULLI SÜÜDIMATUS

Kuigi Jaak Jõerüüt oma erikromaanis otseütlevalt toimega pealkirja kohe Saul Below'd teiteerides täpsustab (peenendab, taandab), juhtides lugeja tähelepanu loo eise-struktuurile ja süvamaadele, ei tahaks ma siiski täielikult välistada oma otsesümbolit. Sellel on oma kargel ja kurja võlu, mida meil ei tarvitseks vist mitte romaanis võtmeks pidada. Pigem lahtiseks ukseks, kust meid tõsiselt ja teeskluseta sisse juhatakse.

Igatahes ei muutunud minu jaoks selle raamatu lugemisel kordagi lihtsustavaks, labastavaks või naiivseks oletus (teadmine), et just Max Valteri poeg Savi, sünd. 15. XII 1947, ongi muuseum see raisakull. Nagu me teame, pole loodus ei hea ega halb, ei naljakas ega traagiline. Loomariik kui osake loodusest seega samuti mitte. Loodus on loodus, tema toimib — tema on. Oma suhtumised, aktsendid, võrdlused, sümbolid, ülekanded, hirmud, õnneid on loodusele andnud inimene. Ta on loonud ka oma suhtumise raisakullidesse. Nagu näiteks saakalgi sümboliseerib raisakull inimese (seega ka inimeste loodud kirjanduse) jaoks midagi võigast, paha ja alatut. Aga looduse seisukohalt on raisakull niisama süüdimatu nagu ükskõik milline teine objekt (sinilill, siil, munakivi, hõbepaju, meereahven jne.). Ta täidab vaid oma funktsiooni. Raisakulli-funktsiooni seega.

Milleks see lihtsameelne bioloogiline heietus lahtiste sümbolitega? Sugugi mitte Jõerüüdi idee lihtsustamiseks, vaid (minu arvamusel mõõda) selle täpsustamiseks. Nimelt on autor suutnud «Raisakullides» oma kunstnikusuhte ja stiilimaastiku läbi luua mingeid tabamatuid allhoovusi pidi aktsioomina mõjuva groteskse tõe.

JAAK JÕERÜÜT. RAISAKULLID. Kirjastus «Eesti Raamat». Tallinn, 1982. 144 lk.

See on tegelikult mingil määral ju ka elutõde (kui me julgeme sellele ainult silma vaadata), romaanis aga suur ja tõsimeelne ainutõde, mängureegel number üks, mida mingil juhul ei tahaks pidada eriliseks satiiriliseks liialduseks. Nimelt on püstitatud eeldus, et ka (inimese loodud, ehitatud, kindlustatud) bürokraatia on ajapikku saanud millekski väga iseeneslikuks, on muutunud osakeseks loodusest endast, seega automaatselt ka millekski üsna paratamatuks ja täiesti süüdimatuks. Või veelgi täpsemalt: selle romaanis loodus, selle romaanis maastik ongi bürokraatia ise, ja selles tegutsevad täie endastmõistetavusega nii raisakullid kui ka näiteks varblased või vanad varesed. Miks ka mitte? Seega siis kõik, mida Max Savi teeb või tegemata jätab (ehitab endale kahest korterist ühe ja suurema, jätab kabineti lahkudes laualambi töö-

kalt põlema, võtab kaebusi kuulda, ei võta kaebusi kuulda jne.) tundub säärases tehismaaastikus peaaegu ainuvõimalik. Igatahes loomulik. Nagu paljud muudki süüdimatud teod ja toimingid looduses.

Ja olgu öeldud, et säärases (näiliselt) neutraalses serveeringus mõjub autorisuhel kujutatavasse märksa taavamalt, märksa kriipivamalt kui näiteks laussatiir või võitlev publitsistika.

Oigupoolest olen nüüd veidi ennatult ühe oma põhiteesi (või ka lugejahoiaiku) välja pakunud. Et romaan sai hiliuti tõsise tunnustuse osaliseks J. Smuuli nimelise kirjanduse aastapreemia näol, võib oletada, et mõnevõrra venima jäänud retsensioon. Arvamus ja muid reageeringuid järgneb veel terve jagu. Oletan, et mõnelegi hindajale võib selle romaanis laad ja hojak võõraks jääda, ilmselt on õhus ka aimuvat poleemikapinget. Igatahes annab «Raisakullid» võimaluse läbi vaidluste-väitluste rääkida paljustki, miks mitte ka kirjandusvälisest. Omamoodi peaks «Raisakullid» oma mõningase harjumatu ühe näilise kiretusega mõjuma lakkuspaberina meie lugejaosavusele. Siit kõrvalepõige: olin omajagu üllatunud Oskar Kruusi poolt «Õhtulehes» ilmunud romaaniaasta vaatluses «Raisakullidele» antud hinnangutest. «Jõerüüt ei osutu meisterkirurgiks, tal jääb puudu julgusest ja ainetundmi-

sest,» riidleb Kruus (ÕL nr. 23, 28. jaan. 1983). Tolle artikliga seoses meenus 19 aastat tagasi «Noorte Hääles» ilmunud sõjakas retsensioon. kus Enn Vetemaa «Monument» käsitleti ei kuidagi teisiti kui naftaliinilõhnalise uudisteosena. Mäletatavasti tekitas too artikkel meie oludes enneolematu poleemikahormi. Nüüd on «Monument» oma kunstiväärtused ajas (ja paljudes keeltes) ammu kinnistanud... Sama julgen ennustada ka «Raisakullidele». Poleemikahorm jääb ilmselt ära. aiaid on teised. kirjanduspiilt mitmekesisem. Päris kõrvuvidi pole «Monument» siia arutluse siiski tõmmatud. Vääriv võrdlemist Sven Voore ja Max Savi maailmapilt. väärivad võrdlemist muutunud foonid. Ja küünilisuse astmed. Sven Voore teadis, et on küüniline ta isegi kannatas selle all. Max Savi jaoks on see kuues või seitsmes meel ja päris loomulik, et oma meeleorganeid ei saa inimene hukka mõista. haistmise või nägemise pärast kannatada.

Ametnikud (tšinovnikud) on ikka aegade vältel ja eriti nende muutudes olnud kirjanduse uurimisobjektiks. Max Savi fenomen ja see kõik, mis teda ümbritseb, on minu meelest sellest vallast üks mõjusamaid lehekülgi. Tema küüniline süüdimatus on ehe ja kohutav. Tema enesetunnet ei vanguta miski — peale looduse enese (antud juhul maavärina). Toataalseid üldistusi tegemata tuleb Max Savi kui selline väga-ri tõsiselt teadmiseks võtta. Kuidas tema vankumatust väärida, selleks pole Jõerüüt retsepti andnud (kuigi O. Kruus seda nõuab). See on ilmselt elu enese ülesanne. Aga see teema viiks juba teis-

tele rääkimistele, mida siinkohal ei lahenda...

Veel midagi romaanis struktuurist. Süzeeliin on peaaegu formaalne, ainult seda silmas pidades kaotaksime palju. Minu meelest on teose selgrooks ennekõike stiil. Maha märgitud juba Jõerüüdi luules, teoks tehtud lühiproosas, põhielemendiks saanud selles raamatus. Võime ju väidada, kas stiil on primaarne või mitte, aga stiilist ei pääse me kuhugi. Stiil tähendab kunsti. Stiil või stiilipuudus määravad andekuse või andetuse. Aga antud juhul kannab stiil maailma-vaadet (ligilähedastelt näiteks kujutava kunstiga). Jahetäpset, valusat, lõikavat.

Veel. Mäletatavasti oli «Raisakullidel» «Loomingus» ilmu-des all märkus «Esimese raamatu lõpp». Niisiis jääb oodata Max Savi (aga ka loomulikult Merle Savi, Paul Annisti, Silma, Kubiluse ja teiste tegelaste) loo järke. Mitte selles mõttes, kas (näiteks) Annist saab lõpuks korteri või mitte ja kas Savi saab (teenitud?) karistuse, vaid selles, kui süüdimatu on raisakullid tegelikult.

TEET KALLAS

LÜHIDALT

Gruusia NSV S. Rusthaveli nimeline riiklik kirjanduspreemia määrati parimatele 1982. a. ilmunud teostele. Teiste seas said preemia R. Dzaparidze romaan «Kaske rist» ja O. Tšladze romaan «Raudne teater».

Itaalia televisioonis jõudis ekranile 5-seerialine telefilm «Kuritöö ja karistus». F. Dostojevski samanimelise romaanil alneel vantas filmi kuulus režissöör M. Missirolli.

tegelikult tühikäigul jahvata-vate asutuste taga seisvate ja otsuseid tegevate tegelike jõudeni. Ilmselt pole Kross seadnud eesmärgiks bürokraatia toimimismehhanismide ja müüdavuse avamist, muidu teeks ta seda kahtlemata hoopis põhjalikult ja täie mõnuga. Seda enam, et nende — tundub küll, et vaid korruptsiooni legaliseerimiseks loodud asutuste — tööd ja ametnike väikese elu väiklasi üksikasju tunnejuuri võrdlemisi hästi tänu vene kirjanikele. Gogol, Herzen, Tšehhov, nüüdisautoritest Okudžava on oma teostes andnud mõjusaid sisesevateid ametnikuelu üksikasjadesse, avanud taasiriigi bürokraatia olemust ja spetsiifika. Seda kõnekam on Krossi visandatud vihjelise punktir, põgus pilk rakverelaste asjaajamiste kaudu Venemaa pealinna kroonuasutustesse ja kõrgete riiklike otsuste tegemise tegelikku mehaanikasse. Sest ühe olulise otsuse sündi on «Rakvere romaanis» näidatud põhjalikult: hobuste võidusõitu krahv Sieversi mõisas, mis mõneks ajaks määras linna saatuse. Ja kui tähendusriikas on Impeeriuri Dirigeeriva Senati Kolmanda Departemangu esimehe krahv Fermori tüdinud repliik, millega ta katkestab Berend Falcki katse endale asju selgeks teha: «Kui me oleme otsustanud otsustada — siis on tähtsusetu, mis selles asjas kirjutatakse» (lk. 161). Nii et tsentraliseeritud ainuvõimul põhinevas ühiskonnas võivad olla küll seadused ja bürokraatia, kes peab jälgima seaduste täitmist, kuid sisuliselt otsustavad asju ikkagi üksikud mõjuvõimsad isikud, astudes suurejooneliselt üle mõlemast. Ja kui sel viisil tehtud otsustest juhtub mõni õiglase olema, siis on see küll üks juhtum tuhandest, lihtsalt pime juhus. Väliselt on asja huvitav ja mõnes mõttes ka koomiline külg selles, kuivõrd vajab kõige ebaõiglase ja omavolilisem võim näiliselt erapooletu otsustamise dekoratsiooni: kõik need kantseleid, kolleegiumid ja departemangud, kus näiliselt usinasti

hommikust õhtuni töötavad väikesed ja suured ametnikud. Et jutt korraks ka vene kirjanduse läks, siis viis Krossi tegelaste (aga ka paljude eelmistel sajanditel elanud ja olnud inimeste) lootus pealinna kõrgetest sfääridest lõppude lõpuks siiski õigust leida mõtte nende lootuste olemuslikule provintslikkusele. Tõepoolest, kas oli Puškinil, Gogolil või Herzenil mindeid illusioone impeeriumi kõrgeimate võimukandjate õiglusmele suhtes? Ometi tundsid nad neist paljusid isiklikult, olid neile oma seltskondlikult positsioonilt võrdlemisi lähedased. Ei, lihtsameelsed lootused, et «õige» isake-tsaar on elus ja vale troonil rahvast julmalt rõhmas, puhkesid ikkagi äärealade lihtinimeste hulgas. Samuti kui see, et tsaar, kes on kaugel, ei tea midagi oma alamate viletsast elust ja teda tuleb sellest informeerida (mida Eestis üritati teha palvekirjadega) või hoopis minna üle «keisri usku». Krossi rakverelased pole muidugi nii talupoeglikult naiivsed. Nad oskavad kasutada ka kõveraid teid ja lõppude lõpuks: mida nad peaksid antud olukorras tegema? Käed rüpes oma saatuse ootamine oleks küll halvaim võimalus.

Rakverelaste võitlus pani mõtlema ka võimu ja ajaloolise tõe vahekorrale. Võitlus linnaõiguste eest, oma igati seaduslikke taotlusi lisaks veel rohkete ajalooliste dokumentidega põhjendades, tundub juba põhimõtteliselt lootusetu, sest uus võim ei tunnista vana õigust, ei saagi seda tunnustada. Võimuvahetuste ja sõdimiste mõte sageli selles ongi, et uute isandate jaoks privileege sisse seada, selleks tuleb aga vana enamasti ignoreerida või endised normid lausa hävitada.

Rakvere linna saatuse keerdkäike ja probleeme on romaanis põhjalikult ja mitmest aspektist vaadeldud. Krossi ajalooliste tegelaste kirev seltskond on rikastunud nii mõneki huvitava isiku võrra. Paraku jääb teoses kõige ebamäärasemaks kõiki leere ühendav ja kõigiga suhtlev Berend Falck, loo jutustaja. Tema koolmeistriõlgadele on laotud pisut liiga suur koorem; peab olema küll meisterspioon, et nii paljude aastate vältel mõlema leeri silmis laimatuks jääda nii väikeses linnas, nagu seda oli Rakvere XVIII sajandil. Ainult loomult alatu Rosenmark tabab peatselt ära ühe Hofmeister'i-härra kõr-

valreetmise, kuid hoiab oma teadmist kümmeaastast aastat endale, et seda siis trumpkaardina lauale käia. Berend Falckil on meile vahendada liiga palju teiste inimeste saladusi, et tema enda isik kuidagi huvitavaks võiks kujuneda. Sellepärast mõjub igavalt ka tema pikale veninud armulugu Maadega ja selle sõna otseses mõttes kaua oodatud happy end. Rakvere romaan lõppes minu jaoks seal, kus otsustati linna saatust. Järgnev Maade lahkumine oma mehest, tõelise armastuse võidulepääs ja idülliline perekonnelu tundub kuidagi üleliigsena. Nähtavasti just seepärast, et Berend Falcki enda probleemid ei olnud varasema tegevuse vältel sedavõrd oluliseks kujunenud, et rohkem huvi äratada.

Rakverelaste võitlus lõpeb romaanis lüüasaamisega: pärast krahv Sieversi surma kaotab Rakvere kõik linna õigused. Mis saab edasi? Ja kui palju on Krossi romaanis ajaloolist tõtt, kui palju fantaasiat? Kui otsustada ENE nappide andmete põhjal, on linna saatuse kõik keerdkäigud, mis romaanis kajastamist leidnud, ka ajalooliselt dokumenteeritavad. Veendugem ise:

R. Annust on esimest korda mainitud 1252 (Wesenberg; arvat. alamsks. wesende, wesent 'arvas'). Selle jalamit tekkinud alevik sai 1302 Lüübeki õiguse. R. oli Taani võimu tähtsamaid tugipunkte Eestis. 1346—1558 kuulus ta ordule, linnus oli R. foogtkonna keskus. 1508 asutati frantsisklaste kloostr. 1558 liidendati R. Vene riigiga. 1581 vallutasid linna Rootsi väed. Liitvi sõjas sai R. tugevasti kannatada. 1602—1605 oli ta poolakate valduses, kes 1605 purustasid linnuse. 1618 läänistas Gustav II Adolf R. linnuse ja 1631 ka linna Madalmaade saadikule R. v. Brederodele. Linlaste vastuseisust hoolimata jäi R. Brederodele ja a-st 1669 Tiesenhausenite valdusse; 1685 redutseeriti ta Rootsi riigile. Põhjasõjas 1703 mahapõlenud R. liideti 1710 Vene riigiga, kuid tagastati 1728 Tiesenhausenitele. 1774 kaotas ta kõik linna õigused ja muudeti 1783 kreislinnaks.

Nii et happy end siingi: mõni aeg pärast Krossi romaanis kirjeldatud sündmusi sai Rakvere siiski linnaks.

MALL JÕGI

«KEEL JA KIRJANDUS» 25

25. veebruaril k. a. tähistati Kirjanike Majas 25 aasta möödumist ajakirja «Keel ja Kirjandus» esimese numbril ilmumisele. Ajakirja peatoimetaja Olev Jõgi kõneles pikemalt «Keel ja Kirjanduse» moodunud teest, taotlustest ja plaanidest. Oma ajakirja olid tähtpäeva puhul õnnitlenud tulnud paljud tuntud eesti keele- ja kirjandusimehed, samuti teiste kultuuriväljajannete toimetused. «Keel ja Kirjanduse» toimetuse olnud poolt tänas ajakirja bibliofiilse numbriga viitkümmend kõige aktiivsemat kaastöölist.

Pildil: 25-aastase ajakirja 25 aastat ametis olnud peatoimetajale Olev Jõele lausub õnnitlus-sõnu peatselt 60-aastaseks saava «Loomingu» peatoimetaja Kalle Kurq.

ROMAANIVÕISTLUS

Eesti NSV fašistlikult okupatsioonist vabastamise 40. aastapäeva ja Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäeva puhul kuulutavad ENSV Kirjastuskomitee ja ENSV Kirjanike Liit välja romaani-võistlust.

Võistluse eesmärgiks on rikastada eesti nõukogude kirjandust uute teostega, mis kuulutavad meie inimeste kanglaslikkust Suures Isamaasõjas ja võidu tähtsust tänasele ülesehitustööle, valgustavad meie rahva revolutsioonilist minevikku. Võistlusele oodatakse teoseid, mis nõukogude patriotismist ja sotsialistlikust internatsionalismist kantuna käsitlevad meie inimeste elu ja tööd partei seatud eesmärkide elluviimisel, avavad nõu-

kogude inimese sisemaailma, tema ideelisi ja kõlbelsi veendumusi, arenenud sotsialistliku ühiskonna saavutusi, nõukogude elulaadi eelseid. Oodatud on võistlustööd tööstuse ja põllumajanduse tänase päeva, paljurahvuselise nõukogude kultuuri jm. teemadel.

Arvestamisele tulevad ainult varem trükit avaldamata teosed.

Käsikiri tuleb esitada masinakirjas kahes eksemplaris, kusjuures tiitellehel peab olema autori märgusõna. Käsikirjale on vaja lisada märgusõnaga varustatud kinnine ümberik, mis sisaldab autori ees-, isa- ja perekonnanime ning aadressi.

Võistlustööde esitamise tähtaeg on 1. oktoober 1984.

Võistlustööd saata aadressil: Tallinn, Pärnu mnt. 10, kirjastus «Eesti Raamat». Romaanivõistlus.

Zürri poolt paremateks tunnistatud teoste premeerimiseks on ette nähtud:

üks esimene auhind 5000 rubl.,

kaks teist auhinda à 3000 rubl.,

kaks kolmandat auhinda à 2000 rubl.

Zürriil on õigus jätta mõni auhind välja andmata, muuta üheväärsete auhindade arvu ning määrata vajaduse korral ergutuspriimeid, kuid ainult ettenähtud üldsumma piires.

Auhinnatud või äramärgitud teoste avaldamise eesõigus on kirjastusel «Eesti Raamat».

MICHEL de MONTAIGNE

450

28. veebruaril möödus 450 aastat renessansiajastu väljapaistva prantsuse filosoofi ja kirjaniku, Euroopa kirjanduses esseesajani rajaja Michel Eyquem de Montaigne'i (28. veebruar 1533 — 13. september 1592) sünnist.

Montaigne on jäädvustanud oma nime ajalukku suure mõtleja ja sõnameistrina. On ju need kaks kunsti ikka kooslustanud ja nende kõrgetasemelisest sünteest on sündinud jäävaid väärtusi. Tema peateos «Esseed» («Essais») ilmus 1580. aastal. Seda iseloomustab humanistlik maailmanägemine, esseede eelistatud aineks ja mõtiskluste objektiks on inimese olemus ja seisund maailmas.

Filosoofina, kirjanikuna, suure humanistina astus Montaigne välja teoloogiliste dogmade ja skolastika vastu. Materialistliku esteetiliselt mõtte edasiarendamisel, seda eeskätt kunsti- ja kirjandusprobleemide vallas, seatakse teda kõrvuti Leonardo da Vinci, Leon Battista Alberti, Albrecht Düreri, William Shakespeare'i, Miquel de Cervantes Saavedra jt, tolle aja suurvaimudega, keda kõiki iseloomustab reaalse, meelise maailma kuulutamine esteetiliselt tunnetuse ja loomingu ainsaks ning ammendamatuks allikaks.

Montaigne'i kui filosoofi oluliseks teeneks oli antiikaja ühe filosoofilise õpetuse — skeptitsismi taasavastamine. Ratsionalistlik skeptitsism («Mida tean mina?») sai tema õpetuse lähtepunktiks. Astudes välja ennast ületähtsustavate dogmade vastu, mis, nagu dogmatismile igiomane, pretendeerisid nende absolutiseerimisele ja ilmeksimatusele, väitis ta, et inimesele peab alati jääma õigus kahelda, sest kahtlemise kaudu käib tee uute tõdede juurde. Ta pani kahtluse alla keskaja skolastika, katoliklikud usu-dogmad ning julges kahelda ise-gi kristlaste jumalamõistest.

Montaigne'i peamine moraali-printsiip kõlab: inimene ei pea passiivselt ootama õnne, mida talle ümbrärses tulevikus tae-vase paradiisi näol töötatakse, tal on õigus taotleda seda õnne juba oma eluajal. Ka ei seisne õnn tema arvates mitte paradiislikus külluses, vaid tarkuses ja hinge-rahuses.

Alljärgnevalt mõned M. de Montaigne'i mõtted kirjandusest.

Ma vihkan inimesi, kelle intellekt on alati ja kõigega rahulolematu ning ikka süngemad lähevad mööda elu rõõmudest ja haaravad kinni üksnes õnnetustest, ainult nendest toitu ammutades; nad sarnanevad kärbestega, kes ei suuda püüda siledatel ja puhastel pindadel ning seepärast otsivad puhkamiseks koonalikke, mustusest kirjatud kohti, ja veel sarnanevad nad verd imeva kupuklaasiga, mis tõmbab ja kogub endasse ainult paha verd.

Ma armastan lüürika nõt-

ket kulgu, mis on tulvil hüpeid ja kurbette. Nagu ütleb Platon, on see kergetiivuline, hoogne ja kaval kunst. Plutarchosel on teoseid, kus ta jätab unustusse oma teema, kus tema arutluste objekt, maetuna terve lasu kõrvalise materjali alla, ilmub pinnale üksnes siin-seal, juhuslikult; vaadake, kuidas ta jutustab Sokratese deemonist! Oo jumal, kui kõitvad on need ootamatud kõrvalepõiked, see ammendamatu mitmekesisus, mis hämmastavad meid oma iluga seda enam, mida juhuslikumana neid esitatakse. Ja kui keegi peaks kaotama mu mõtteniidi, siis on lohakas lugeja, mitte mina; ta võib alati kutsugil kõrvalises murgakeses leida mõne sõnakese, millest täielikult piisab, et kõik asetuks oma kohale, ehkki nüisugust sõnakest võib esimesel pilgul ka mitte märgata. Ma püüden alati ja kõiges mitmekülgse poole, kusjuures teen seda karrarikkalt ja pealetiikkvalt. Minu stiil ja minu mõistus kipuvad ühtviisi käärima mine-ma. Paremini siiski pisut pöörasust kui pime rumalus, ütlevad meie õpetajate manitsussõnad ning veelgi veenvamat keelt kõneleb nende eesküju.

Tuhanded poeedid käivad nukralt oma teed ja nende luule on läbinisti proosaline: see-eest parim antiikproosa (ja siin ma ülistan seda võrdset värssidega) on poeetiliselt jõult ja julguselt hiilgav ning läbi imbutud samast vaimsest meele-tusest, mis omane poeesiale. Luulele ja ainult luulele peab kuuluma sõnakunsti esimene ja peamine koht.

Tõlkinud vene keele vahendusel KARL KIVI

ESTICA

Kirjastuse «Sovetski Pissatel» Leningradi osakonna väljandil ilmus lüüend aasta lõpul kangelaslinna poeetide töökes-kogumik «Vendlus», mis sisaldab Nõukogude rahvaste luulet, mälestuskiide ja märkmeid. Eesti autoreist leidub kogumikus A.

Alle, J. Barbaruse, V. Beekmani, K. Kanguri, H. Männi, R. Parve, P. Rummo, H. Runneli, A. Siia, J. Smuuli ja D. Vaarandi värs-se. Oma esimesi kohtumisi R. Parvega meenutab samas V. Azarov.

ATEENA KOOL ja UNIVERSITAS TARTUENSIS

Raffael. Fresko «Ateena kool» (1509–1511)

Enn Põldroos. «Universitas Tartuensis» (1982)

«Raffaelli freskomaal «Ateena kool» (1509–1511) on pühendatud filosoofia ülistusele. See on kõrgrenessansi klassikaline monumentaalkompositsioon ning ühtlasi Raffaelli geniaalsemaid teoseid, kus humanistlike ideede võit kiriklike üle on leidnud erakordset jõulist väljendust. Kompositsioon kujutab antiikajate filosoofide ja teadlaste pidulikku kogunemist suurejooneliselt kõrgrenessansi paleeinterjööris. Keskul asuvad antiikaja kuulsamad mõtlejad Platon ja Aristoteles, kellest üks taeva poole osutava käega kujutab filosoofia idealistlikku ja teine väljasirutatud käega materialistlikku suunda.» («Kõrgrenessansi suurmeistreid Itaalias». Tallinn, 1965). Kas kunstikriitikud kiidavad heaks Enn Põldroosi laenuid ja kuiperimist? Kas on kohane kujutada Tartu Ülikooli professoreid kõrgrenessansi interjööris? Keda kujutab Enn Põldroos Aristoteles asemel?

Palun võimaluse korral vastata ajalehe «Sirp ja Vasar» veergudel.

Kunstiühviline
MERIKE KLEEMANN

LUGUPEETUD
MERIKE KLEEMANN!

Võiksin teha oma elu kergemaks, vastates Teie küsimustele lühidalt. Ütleme et nii.

1. Tänapäeval suhtuvad kriitikud seda laadi laenuidesse hukkamõistutata.

2. Kujutada Tartu professoreid kõrgrenessansi arhitek-

tuurimiljöödes pole sugugi kohatum, kui paigutada sinna antiikfilosoofid.

3. Väljasirutatud käega Aristoteles asemel on Enn Põldroos kujutanud Johan Skyttet, rootsi riigitegelast, kelle initsiaalil 1632. aastal asutati Academia Gustaviana.

Kuid piirduda nii lihtsate ja ühetähenduslike vastustega poleks täiesti aus. Esiteks on neid vaja põhjendada. Teiseks, probleemid, mida esitab Enn Põldroosi maal, on hulga tõsisemad kui esialgu paistab.

Pöörame tähelepanu kahele asjaolule. Teie esimeses ja peamises küsimuses peitub delikaatne vihje, et kunstnik on kasutanud võõrast kompositsiooniskeemi või kunstilist ideed, s. o. jämedalt öeldes, saanud hakkama kunstilise vargusega, plagiaadiga. Ent see on iselaadi vargus: taipame intuitiivselt, et kunstidee laenamine pole üldsegi seesama mis pildivargus. Siin on omad peensused ja vägagi olulised.

Edasi. Kui E. Põldroos, selleks et varjata oma loominguist mannetust, pani toime kunstilise varguse, siis toimis ta kuidagi veidralt. Eriajakirjadest ja albumitest võinuks ta ju välja kaevata säärase kompositsiooni, mida keegi

peale üksikute spetsialistide pole näinud ega näegi. Aga ei — tema võtab ühe maailma kuulsamaist kompositsioonidest, krestomaatilise töö, mis tuntud igauhele, kes vähegi huvitub kunstiajaloo. Kujutegem vaid hobusevarast, kes kavatseb varastada paraadi vastuvõtva väejuhi hobust! Kui ta on normaalne, tuleks arvata, et ta polegi hobusevaras ja kogu ta ettevõtte pole mõeldud hea hobuse saamiseks, vaid millekski muuks...

Need kaalutlused väärivad lähemat arutlust.

Alustame lihtsast asjust: mis on üldse võõras kunstiline idee ja miks ei tohi seda kasutada?

Võõras idee on idee, mis juba varem välja öeldud (s. t. kunstiteose vormis kehastatud), enne, kui kunstnik oma teost looma hakkas. Niisiis, võõras idee on kuskil minevikus, lähemas või kaugemas, meie probleemi võib järelikult formuleerida tänapäevase, praegu tekkiiva kunsti ja mõõdanikukunsti, kunstipärandi, kogemuse, traditsiooni suhtena.

Ühesõnaga, suhtumine minevikusse on keeruline asi. On teada, et mõõdunu on alati meiega, me ei pääse sellest kuhugi. Kuid ühtele on ta mär-

kamatu, teistele nähtav, märgatav, teadvustatud. Siin nimelt ongi varjul kunstniku ja vaataja oluline erinevus. Enamik vaatajaid kasutab oma kunstikogemust ebateadlikult. Nad ei märkagi, et hindavad uusi teoseid varem nähtu (loetu, kuuldu) alusel, mõõtes uusi muljeid automaatselt oma kunstikogemusega. Vastupidi, kunstniku suhe eelnevast kunstikogemusest on nii või teisiti — dialoogina, dramaatiliselt, mitmekihiliselt — teadvusest läbi käinud. Kogemus võib talle olla nagu pühadus, mida tuleb kummardada ning mille varju puudutus teeb sust kunstniku; nagu häll, millest pead välja kasvama; nagu traditsioon, mida tahad ja pead järgima; surematute näidiste kogu, millest võid valida selle, mis sulle meeldib; kunstikultuuri arhiiv, vana-kraamipood, vaenlane, kes pidevalt ohustab sinu vabadust ja individuaalsust («surnud jäävad elavaile jalgu»).

Nii või teisiti, kuid mineviku-tuleviku lühiühenduspunkti on kunstnik alati pingel all. Vahetevahel, juba meie saajandil on paistnud, et selle sõlme võiks hooilt läbi raiuda. Unustamatu Julio Jurenito arvas, et kõik kaasaegse kunsti hädad tulenevad selle seo-

sest klassikaga: ammu on aeg võõrutada täiskasvanud laps emariinast. Ta leidis, et muuseumi külastada ja klassikat lugeda tohiks lubada ainult neil inimestel, kel pole kunstiga midagi pistmist, — loomade ülesostjail, kunstiajaloolastel ja anglosaksi turistidel. See pole ainuke ega viimane seda laadi ettepanek, ometi pole pärandiga õnnestunud kirurgilisel teel toime tulla ja me jätkame — sajali viisil — oma minevikusuhete klairimist. «Nüüd» ja «enne» vaheline pingeline ja mõttekas dialoog ei saa lõppeda, ei tunne ühtset loogikat ega ühesuguseid lahendusi. Siia ongi koer maetud.

Teie kahtlused Enn Põldroosi pildi puhul puudutavad selle dialoogi tuuma. Te lähete lihtsatest ja ilmselgetest kaalutlustest: uus kunstiteos peab olema uus kunstiteos. Niisiis, me ootame kunstnikult uudsust, olles veendunud, et uudsus on kunsti lahutamatu omadus, tema atribuut. See tähendab, et kunstniku tegevust vaatleme kui loomingulist, s. t. säärase, mille tulemus on midagi, mida varem valmis kujul polnud. Siit järgneb, et kunstnik peab olema algupärane isiksus ja looma oma poeetilise maailma, mis ei sar-

KOLM KORDA PISIGRAAFIKANÄITUSEST

Marje Üksine «Suveõhtu» [metsotinto, 1973]

formaat on aga juba aastaid kaunis suur, suurem näiteks

Soome ning ka Euroopa keskmisest — nii vähemalt väida-

vad soomlased —, kuid üleilulisest väiksem (moskvalaste, lätlaste, ukrainlaste litodest). Eestlased viljelevad palju sügavtrüki ja nõnda on tavali-seks saanud standardse tsink-plaadi mõõt (40x60). Peeter Ulas kasutab veel suurema lehe tarvis liitplaate, tema laadile see sobib, ta on omamoodi sümfonist meie kammerlikus seltskonnas. Aga üldiselt paisutatakse formaate mõjule pääsemiseks, suurtel ülevaatenäitustel on ju alati võistlusemoment. Praeguse näituse põhjal, mis avab uusi võimalusi, tahaksin kolleegidele soovitu-seks öelda: mõeldagu rohkem formaadile, sellele, mis sobib isikupärale ja sisule. Väike-vorm orienteerib filigraansele tehnikale, detailile — et minimaalsete vahendite kunst on ka meil geomeetrisel suuna näol küllalt levinud, siis pole paha vastukaaluks luua soodus pind detaili nägemiseks ja hindamiseks. Ja nii mõnegi tulemus on väikses vormis paremad: Naima Neidre kunst ongi filigraanne ja intiimne, ta tabab kummalisi seoseid

inimeste elus, mis just väikeses formaadis tuleb väga meeldivalt, nüansi või vihjena esile. Ka Liili Mõtuste näib praegu terviklikum. Muuseumis esinevad kenasti õige mitmed noored (Tiina Reinsalu, kunstitudeng Eve Kask).

Veel: on ilmne, et meie kunst (ka graafika) orienteerub pigem näitusesaali kui kodudesse. Vahest on väiksem mõõt ka inimesele mõeldes tervitav? Hea oleks igatahes, kui müügisalongi võetaks vastu ka raamimata lehti. Kogu maailmas on levinud graafika kogumine mappidesse, neid on paljudes kunstilembestest kodudes. Seda meeldivat ja kultuurset kommet võiks meilgi juurutada.

Henno Arrak:

Minu jaoks kinnitas näitus veendumust, et väikevorm on seni põhjendamatult unarusse jäänud. Meeldib on ta ka seetõttu, et pole tunda «teemade lahendamist», vaid tõelist loomimisrõõmu, tehtud on seda, mida süda kutsus, osatud väikesel pinnal palju anda. Suur formaat on meil üldlevinud, aga vahel pole mõõdet lihtsalt õigustatud — pole jõutud läbi töötada ei plaati ega mõtet. Väikese lehe puhul nii ei saa-gi, vorm ise tingib tiheda,

nane ühegi tema kolleegi loodud maailmaga. «Looja» ja «originalne isiksus» — need on kaks eri nimetust ühele ja samale nõudele, mille me esitameme kunstnikule. Ka teadlase loomingus on individuaalsus tähtis, kuid keegi ei oota, et Ohmi seaduse valem kannaks Ohmi isiksuse pitserit. Eriline suhtumine kunstisse avaldub selleski, et me peame seda «kõige loovamaks loominguks», loomingulise tegevuse etaloni üleüldse. Siit pärinebki võõra kunstilise idee kordamise või laenamise keeld.

Kuid see keeld pole absoluutne, järelikult ka mitte igavene, sest kaalutlused, mida ma just nimetasin lihtsaks ja ilmselgeiks, pole ei lihtsad ega ilmselged.

Kas võib pidada kunstiteoseks rahvalaulu, muinasjuttu, kirjutud puukruusi?

Veider küsimus: praegu ei kahtle selles keegi, kõik teavad, et rahvakunst on kõrgeima esteetilise väärtusega. Ometi, rahvakunstis väljendub teose originaalsus nõrgalt või puudub sootuks, ühed ja samad motiivid korduvad aastasadu ja -tuhandeid oluliste muutusteta. Rahvalaul pole individuaalset autorit, esitajad varieerivad mitte oma teksti — ja sellegipoolest loeme esitusakti kunstiliseks aktiks.

Vana kordamine ja uue mitte-loomine pole kunstilise tegevuse põhiprintsiip ainult folklooris, vaid ka esiaja ning Vana-Iida despootlike riikide kunstis, Lääne ja Ida keskaegses (aga lüüa venis keskaeg teatavasti tuntuvalt) kunstis, Kolumbuseeelses Ameerikas, Aafrikas jm. Seda tüüpi kunsti nimetame traditsiooniliseks ja kanoniliseks, rõhutades nii, et novaatorluse moment mängib seal teisejärgulist osa, kuivõrd peamine on kehtiva järgimine. Lihtsad arvutused näitavad, et traditsiooniline ja kanoniline orientatsioon on inimkonna kultuuriajaloo olnud valitsev. Kahtlemata on enamik Maal elavaist inimestest läbi ajanud «väheloo» kunsti, saarasega, milles looja isik avaldub äärmiselt nõrgalt. Oletame — see on vaieldav probleem, aga meie küsimuseasetuse puhul võib olla ligikaudne — et kunst tekkis u. 30 000 aastat tagasi. Kuid alles u. 500 aastat tagasi hakkas Lääne-Euroopas pöördumatu kinnistuma novaatorlik ja isiksuslik kunst.

Uus kunstimõistmine oli sügava kultuuripöörde tulemus. Napp ajaleheruum ei luba rääkida põhjust, miks renessansiajastul Lääne-Euroopas ja seejärel mujal pääses valitsema kultuur, mis oli orienteeritud loomingule, novatsiooni, isikliku alge arendamisele. Võtame seda kui fakti, vaieldamatult seda enam, et nii Teie kui ka mina oleme selle kultuuri lapsed: nimelt seepärast hindamegi nii kõrgelt kunstilist originaalsust ega andesta kordamist.

Võõra kunstiidee kordamise keeld on loomingule suunatud kultuuri teine külg: oled looja, siis räägi oma juttu! Ometi, järele mõeldes võib siin näha huvitavat paradoksi. Nüüd paluksin ma Teil olla väga tähelepanelik.

Mõistet «looming» ja «isiksus» on lahutamatu seotud mõistega «vabadus». Mingis tegevuses ei saa olla loomingulist elementi, kui tegutseval inimesel pole valikuvõimalust,

s. t. ta pole oma tegevuses vaba. Renessansi- ja renessansijärgse aja novaatorlik orientatsioon tõi kaasa loominguvabaduse põhimõtte, mille vaatepunktist traditsioonilise või kanonilise kultuuri stereotüüpide järgimine tähendas kammitsetust, sõltuvust, kunstilist iket. Pika pingutusega ületasid XV–XVII (ja järgmistegi) sajandite maalijad, arhitektid ja skulptorid tsunftiorganisatsiooni ja -piiratud, tsunftisühhooloogia endas ja suhtumise kunstisse kui käsitööstes teistes.

Keskeltlääbi XIX saj. — erilist osa selles loos mängisid romantikud — saab loominguvabaduse mõiste üldtunnustatuks kui tõeliselt kunstilise tegevuse tingimus ja atribuut. Ja siit tekibki paradoksaalne situatsioon.

Ühelt poolt, loominguvabadus on sõltumatus käepärastest eeskujudest. Teiselt poolt, see sünnitab olemasolevate eeskujude kordamise keelu ja saab sel viisil ebatäielikuks vabaduseks. Kasutades oma õigust vabale valikule võin mina, kunstnik, vabalt ja omal soovil tahta enesele eeskujuks mõnd traditsiooni, kujundisüsteemi, konkreetset kujundit. Lõppude-lõpuks, vaba valiku võimalusspektris peab olema ka võõra idee kordamise vabadus! Ent siinkohal pörkan ma vastu tõkkepuud, mida nimetatakse kultuurikeeluks, mulle öeldakse «ei tohi», «väära», «häbi» vms. Nõnda sünnitab loominguvabadus lisaproduktina omaenese piirangu, mis aja jooksul saab ikka märgatavamaks ja koormavamaks. Ja viimaks peab vaba kunstnik, selleks et endale ja teistele tõestada oma täielikku vabadust, sellele keelule varem või hiljem käega lööma. Nii ka juhtub.

Kunsti ajaloos ei avaldu teoreetilised printsiibid ilaldi puhtal kujul. Kordamiskeeldu pole kunagi pühaks peetud, renessansijärgsed kunstnikud on teadlikult või ebatäielikult, kuid küllalt sageli kasutanud oma kolleegide kujutuslikke ideid. Selles on teatav seaduspärasus — asjata pole üks väljapaistvamaid tänapäeva kunstiajaloolasi seda nimetanud «ikonograafiliseks gravitatsiooniks».

Gravitatsiooniseadus toimib stiihiliselt. Meid aga huvitab seokord teine juhtum: kunstnik viib teadlikult ja demonstriativselt oma teose struktuuri võõrad elementid. Ka seda on juhtunud küllalt kaua. Edouard Manet ei varjanud, et tema «Eine roheluses» on inspireeritud Giorgione «Külakontserdist», «Keiser Maximiliani hukkamine» (ka E. Manet) on kompositsioonilt väga lähedane F. Goya «Insurgentide hukkamisele», hiljem kordab seda kompositsiooni Picasso pildis «Timukad Koreas»; van Goghi

kuulus «Vangide jalutuskäik» on tehtud G. Doré gravüüri järgi, van Gogh varieeris ka F. Millet' Delacroix', Daumier', Rembrandti, jaapani gravüüride kompositsioone; midagi sarnast võib otsida ka Gauguini jt. puhul — nimetan vaid lähedasi ja üldtuntud näiteid. XX saj. muutuvad tuntud eeskujude kordused ja klassikaliste teemade variatsioonid veel sagedasemaks ja esinevad kõige ootamatumas vormis — Mona Lisale ette joonistatud vurrudest (esimesena M. Duchamp, hiljem S. Dali) kuni Picasso kuulsate tsüklikeni (pildiseeria Velázquez «Las Meninas» motiividel. 1970. aastail algas ka nõukogude kunsti elavnenud dialoog kunstipärandiga: pilte, kus nii või teisti tsiteeritakse või muul viisil meenutatakse teiste piltide kompositsiooneid või eeskju, võib loetella kümnete kaupa, nad moodustavad terve suuna, mis kriitikuile on andnud hulganisti probleeme.

Sel taustal ei näi Põldroosi pilt juhusliku ja ootamatu väljapaasuna, hoopiski mitte. Lõpuks, Põldroosi pole igav: ta eelistab idee teravdatud väljendust, mis viib vaataja hämmingusse. Kuid üldiselt võib «Universitas Tartuensisi» lugeda kindla suuna raamidest kuuluvaks ja nii on tal oma seletus ning õigustus.

Räägitust on selge, et Põldroosi laen pole stiihiline, vaid teadlik, et ta ei mõtlegi seda varjata, vaid vastupidi, pingutab kõigest jõust, et me seda märkaksime. Hobusevaras ei osutu hobusevargaks, talle pole vaja hõbust, tal on vaja, et kõik, absoluutselt kõik vaatatajaks näeksid, et ta on võtnud võõra. Sest ainult sel viisil — ja mitte mingil teisel — võib taibata pildi mõtet.

Teisisõnu, me jõuame küsimusele: miks oli kunstnikul tarvis demonstriativselt kasutada Raffaeli kompositsiooni?

Ülalpool oli juttu vabadusest. Ärgem unustagem, et vabadusel on eri sihid. Eristame näiteks «vabadust millestki» ja «vabadust millekski». Esimesel juhul on vabadus iseenesest siht, teisel juhul on vaba valiku sihtiks midagi muud. Tsiteering või muu nähtav eeskujukasutus võib kahekordselt demonstreerida «vabadust millestki» — vabadust kordusekeelust ja ühtaegu vabadust klassika hüpnotiseerivast mõjust. Siin kohtumegi Mona Lisa turris vuntsidega. Muidugi on see äärmus, aga üldisemalt võib öelda, et «klassikavabaduse» kinnitamine eeldab alati teatavat ironilist mängu klassikaliste eeskujudega. Kaugele poikamata meenutame Rein Tammiku ekskursse XVII saj. maalikunsti: kuigi ta räägib esimeses isikus, ärge uskuge seda, ta tsiteerib ja nõnda, et kõik näeksid, et see pole isiklik kõne, et autori asjadesse suhtumise ja tsitaadi asjade suhete vahel on distants, mis laseb kunstnikul jääda olukorra peremeheks.

Kui mänguline element lakkab olemast peamine või puudub sootuks, saab vabatahtlikust, vabal valikul põhinevast pöördumisest ühe või teise pändikihhi poole «vabadus millekski». Milleks? Kas või selleks, et viidata eri ajastute seesmisele sugulusele, kultuuritraditsioonide järjekesvusele, vaimsele sidemele eelkäijatega. Või vastupidi — et üllatada maailmamõistmise kontrastiga «siis» ja «nüüd». Võib tsiteerida kujundit, millest kunstiajaloo sagedase varieerimise tõttu on saanud ühetähenduslik ja üldmõistev sümbol: nõnda kasutas Moskva kunstnik T. Nazarenko mõni aasta tagasi partisaanide hukkamise kujutamisel «Ristilõpmise» kompositsiooni kui sajandite jooksul kristalliseerunud «kannatusmärki», nõnda on N. Kormašovi diptühoni «Konseptsioonid» imbutud ümbermõistetud paradisiikujund, kuhu on aegadega akumuleerunud kunstnikule olulisi tähendusevarjundeid. Teiselt poolt, iga kujund, iga poeetiline vormel muudab aja jooksul oma mõtet: uutest oludest, teise kultuuri jõuvaljas saab ta uue tähenduse, tihthepeale mõistetakse teda hoopis teistsiti kui loomishetkel. Tabada tähenduste muutumist, avades kulunud, tüütute kujundite uued mahud, ammutades neist uut kōla, paigutades need tavatuse keskikonda, muutes konteksti — see on ju veel üks võimalus, mida pakuvad klassikalised. Oleks meil rohkem aega, võiksime välja arendada põneva laenu klassifikatsiooni... Kuid meid huvitab Enn Põldroos.

Põldroosi pilt on laenu kaudu saanud maaliliseks metafooriks — ärgem unustagem, et metafoor on täht-tähele ülekanne. Põldroosi maaliline (kui soovite, siis visuaalne) metafoor toetub tuntud sõnametafoorile «Tartu on Emajõe Ateenas», mis räägib Tartu ja eriti Tartu Ülikooli osast eesti kultuuris. «Ateenas kooli» kompositsiooni keemi ja arhitektuurse raamistuse vaba, mõneti lihtsustatud kordamine — eelduselt, et vaatatajale tunnevad ära Raffaeli algkujundi — võimaldabki mõista paralleeli Euroopa kultuuri hälli ja eesti rahvusliku kultuuri hälli vahel, teeb selle paralleeli nähtavaks ja annab sellele juubelipildi kohase piduliku kõla.

Siin tasub tähele panna järgmist seika. Rafael ja tema kaasajad ei teadnud, et seda freskot nimetatakse «Ateenas koolis». Seal esineb tegelasi, keda Vana-Kreekas ei võinud olla (araablane Zoroastres), mitmed figuurid ei kujutagi filosoofe, vaid renessansiajal käibivaid allegooriaid. Giorgio Vasari nimetas freskot «Filosoofia, Astroloogia, Geomeetria ja Poesia leping Jumaladonaga»; ei siin ega mujal pole vihjetki Ateenale! Nimetus «Ateenas koolis» ilmus umbes poolteist sajandit pärast pildi loomist ja kinnistus Stanza della Segnatura freskole alles XVII saj. tänu kunstiajaloolasele ja teoreetikule G. P. Bellorile.

Karm kriitik aga ütleb: nii, tähendab Rafael ei kujutanudki vana Ateenat, Põldroosi metafoor on rajatud liivale, teistsiti öeldes, seda, mida üle kanda, lihtsalt polegi.

Ärgem kiirustagem. Meie ees on õpetlik näide, kuidas ajaga

kasvavad ümber kunstiteose kultuurikihistused ja uued tähendused, mis esindavad ju samuti kultuurireaalsust. Et freskot algul «Ateenas koolis» ei nimetatud, teavad vähesed, seda, et teda nüüd nii nimetatakse, teavad kõik ülejäänud. Aga seda nimelt oligi kunstnikul tarvis — kinnistunud ja traditsiooniliseks saanud tähendusega kujundit. Asi pole selles, milline oli see tähendus Raffaeli kõrgpäevil (mahukas teaduslik kirjandus tunnistab, et juba mõnikümne aastat hiljem ei mõisteta suure urbi-nolase filosoofilist mõtet «õigesti»), tänapäeva kunstnikule on antud juhul vajalik üldtuntud sümbol ja ainult see. Selle sümboli pärast, mis tähistab teadmisi, tarkust, mitmekülgse ning teraviliku vaimu otsinguid ja lõpuks — kooli sõna kõige laiemas tähenduses —, nimelt selle pärast Põldroosi suunabki meid kuulsa kompositsiooni juurde.

Kuid ainult selle pärast, mitte rohkemaks. «Universitas Tartuensise» ja «Ateenas kooli» tegelaste täpne vastavus viimine võiks siin vaid segadust tekitada.

Nüüd on kohane veel kord meenutada Teie küsimust: «Kes on Aristoteles kohal?» Küsimus tõuseb seetõttu, et metafoor n.-õ. kogub inertsit: vaatatajale, keda haarab metafooriloojaga ja kes teab, et Raffaeli fresko keskmes on Platon ja Aristoteles, on õigus pärida, kes on eesti Aristoteles ja kes Platon? Või Teie tsitaadi interpretatsiooni järgi: kes on Eestis idealismi, kes materialismi rajaja?

Mainin muuseumis, et Raffaeli Platoni ja Aristotelesi tõlgendamine teineteisele vastanduvate idealismi ja materialismi kehastustena kujutab endast ilmselt moderniseeringut. Vaevalt küll Rafael neid asju nii täpselt eristas kui nüüdisaegne filosoofiaõpik; tähelepanu väärrib fakt, et kunstnik on andnud Aristotelesi kätte raamatu, millele kirjutatud «Etika».

Muide, Põldroosil polenud asja filosoofiliste vaidlustega. Kui ta ka teab, kes on Eestis Aristoteles, ei hakka ta oma pildis seda kellelegi teadustama. Metafoor lõppes. Kuid tuleb tunnistada, et Põldroos peatus siin üsna kõikuval piiril, jättes vaataja kahemõttelisse olukorda. Seda, et metafoor edasi ei toimi, peab vaatataja ise taipama. Ta peab ise märkama, et pole kedagi, kes asendit ja žestilt sarnaneks Platoniga, et J. Skytte žesti, mis küll meenutab Aristotelesi käehoidu, võib sama eduga tajuda kui r a j a j a kinnitav žesti... Kuid mis sellest — vaatataja iseseisev mõttetöö pildi ees käibki mängureeglitesse: kunstnikul pole huvitav adresseerida end publikule, kes õpilasliku usinusega talletab tema teateid; talle on vaja partnerit, kellega rääkida kui võrdsega, kelle mõte liigub intensiivselt, haarab vihjeid, kes hindab vaevumärgatavat mõttenüansi ja arendab selle täie kõlani, kes vabalt orienteerub paradoksaalses mõttemängus.

Igatahes on Enn Põldroosile (ja mõistagi mitte ainult temale) vaja nimelt sellist vaatatajat, partnerit loomingus. Osalt seepärast, osalt muil põhjustel ei hakka ma siin üksikasjaliselt analüüsima ja selgitama E. Põldroosi maali. Minu asi oli näidata, et kunstis võib nii toimida.

BORISS BERNSTEIN

KUNSTNIKE LIIDUS

Metallikunstnikud Lia Laasberg ja Tea Vellerind olid küllalisteks Saue sovhoosi naistekubis, kus nad tutvustasid arvukalt diapositiividele meie vabariigi ehtekunstnike loomingut ning rääkisid selle kunstiala viljelemisest.

L. Koidula nim. Pärnu Draamateatris avati Jüri Arraku sõe-joonistuste näitus.

Tarbekunstisektisiooni kriitika-preemia määrati Tiina Käselile kui 1982. a. ajakirjanduses tarbekunsti aktiivselt käsitlenud autorile.

Tiina Reinsalu. «Hirmutatu» [ofori, 1982]

heas mõttes graafikapäraste lõpetatuse. Teistest erineb näitus sellel poolest, et enamik töid on aadressiga, kellelegi tehtud. See toob kaasa erilise soojuse ja inimsõbralikkuse. Näitusekunst on enamasti aadressita, eraldi ja iseseisev nähtus, kus oluline uute ideede otsimine jms. Ka «Ruumi ja vormi» näituse eesmärk pole ju näidata toole-laudu, vaid uudeid ruumiideid. Intiimne graafika on just selles, tasekaalustavas ja inimlikus mõttes teretunud.

Keda esile tõsta — kindlasti Tiina Reinsalu, tema ilusast mõtlemist ja puhast teostust. Puugraveerijana tuleb hinna-

ta Vladimir Stanishevskit, kadestama paneb tema meisterlikkus ja head klotsid (kust ta neid küll peaks saama?). Üha imetlen Vello Vinna viljakust, peenekoelist laadi ja huvitavat mõtteviisi. Ja Villu Tootsi tuleb muidugi tänada nii kirja kõrge maine kui ka järelelülitate (H. Kivihall!) kasvatamise eest.

Andres Tolts:

Tulevaste seda laadi näituste puhul peaks kaaluma: kas üldse tasub nii palju eksliibrisid välja panna? Eksliibris on intiimne asi, tema paik on omaniku raamatus või eriväljaandes, ka ühe autori väljapanekuna salongis. Siis saab süveneda, aga suurnäitustel ei hakka jõud lihtsalt peale, silm ei haara. Praeguse väljapaneku eksliibris pakub midagi kollektionaarile, kunstiväärtus jääb varju. Kuid kunstinäitusel tahaks näha eelkõige seda. Eksliibris peaks ikka olema iseseisev väike kunstiteos (nagu Viiralti rahvusvaheliselt tuntud raamatumärgid). Ses mõttes oli kõige nauditavam Vello Vinna väljapanek: tema loob eeskätt huvitavat väikegraaafikat ega jutusta ümber tellija huvialasid. Paraku ei usalda tellijad graafikut, vaid soovivadki mingit

Vello Vinn. Tiit Pääsukese eksliibris [ofori, 1981]

eneseilistust, nii umbes «Nooruse» kirjakaasti vaimus: kogun poplauljate pilte, huvitunud diskotantsust ja reismisest.

Võib-olla ei peaks pisigraafika näitused üldse regulaarseks saama, sest ainult formaadi arvestamine oleks formaalne. Suur või väike mõõt, selle määrab ikka tehnika — siiditrükk eeldab suurt, puugravüür väikset pinda —, ja kunstniku individuaalsus. Ise-

asi on see, et mõnele on just väikevorm sobiv, väikevormi viljelevad muu kõrval mitmed, aga suurele näitusele neid ei esitata, sest seal ei pääse nad mõjule. Kõigile võrdsete esinemisvõimaluste andmine ongi vist selle näituse peamine

Henno Arrak. Aleksei Podkladkini eksliibris [puugravüür, 1983]

õigustus. Aga põhirohk peaks siiski olema vabagraafikal.

Muidugi on pisigraafika väga sobiv kinkimiseks. Seepärast võiks seda müügisalongis olla aasta ringi — mitte ainult uusaasta- või õnnitluskaartidena.

Kirja pannud MIRJAM PEIL

Jõgeva kultuurimajas toimus 1. märtsil käesoleva teatrikuu pidulik avaetendus. Jõgeva rajooniga šeflussidemeid pidav RAT «Vanemuine» esitas Kaarin Raidi lavastuses Olev Antoni näidendi «Tuulemurd», mis autori teine lavateos. Enne etendust kõneles juubelinumbrit kandva teatrikuu mõtteist Eesti NSV kultuuriministri asetäitja Jaak Viller. Jõgeva rajooni poolt pöördus külastajatest tulvil saali poole Jõgeva Rajooni RSN Täitevkomitee esimees Madis Ruusaar. RAT «Vanemuise» peanäitejuht Kaarel Ird meenutas teatri ammuseid sidemeid Jõgeva kandiga.

Maainimeste minevikuprobleeme käsitlev «Tuulemurru» etendus võeti hästi vastu. Pärast etenduse lõppu pöördus tänu sõnadega näitlejate ja kohalviibiva autori poole Täitevkomitee aseesimees Maie Päid. Etendusel viibisid EKP Keskkomitee kultuuriosakonna juhataja asetäitja Jaak Kaarma.

tuuripalee Rahvateatris, kus rambivalguse jõuavad kaks A. Remezi näidendit — «Koolilõpuöö» (lavastaja N. Boiko) ja «Kohalikud» (lavastaja J. Jelisseev) ning lastele V. Pankovi «Võlurite kool» (lavastaja J. Mihhailov). Tallinna Ohvitseride Maja Rahvateater toob 12. märtsil lavale A. Ostrovski «Balsaminovi naisevõtu» (lavastaja N. Popova). Haapsalu

Rahvateatris «Randlane» saab kuu lõpuks Erich Jaansoo käe all lavaküpseks L. Zuhhovitski «Väike laul armastusest» ja Otepää Rahvateatris valmib samaks ajaks P. Putninsi «Poole hinnaga» (lavastaja V. Sepp).

Viljandi Nukurahvateatrilt esietendub Helle Laasi «Vaenelaps ja kurat» (lavastaja A. Loorits).

Ka rahvateatritel on kavandatud hulgaliselt kohtumisi töökollektiivides ning jätkatakse üritusi traditsiooniks saanud joonel: korraldatakse temaatilisi õhtuid, joonistusvõistlusi lastele, nukkude pidu (Nukurahvateatris «Käpik»), retsensioonide võistlusi. Huviga oodatakse meie rahvateatrite loomingulisi kohtumisi teiste lühiduvabariikide rahvateatritega. P. Pinna nim. Rahvateatril ja Gerassimovi-nim.

Narva Rahvateatril on oodata külalisi Leningradi linnast ja oblastist, Moldaaviast saabuv rahvateater osaleb nukurahvateatri päevades Kehras.

Hulk üritusi on planeeritud maale, Jõgeva rajoonis annab etendusi neli rahvateatrit. Nukurahvateatrid kavatsevad erilist tähelepanu koondada ürituste korraldamisele lastekodudes — Riisiperes, Murastes, Viiratsis ja Abjas.

Rahvateatrite panus alanud teatrikuu üritustesse on küllalt suur. Ühtekokku annavad meie 16 rahvateatrit 162 etendust. Esietendusi on kavas üheksa. E. Vilde nim. Tartu Rahvateatris tuleb 6. märtsil Venda Päi käe all lavale Vambola Rähni näidend «Villa «Kuld-rannake»». Samas esietendub 26. märtsil H. Rajalo seades kompositsioon «Armastus, armastus». Kolm esietendust on Gerassimovi-nim. Narva Kul-

See, et Eestimaal tehakse teatrit erilaadselt, on juba ammu muutunud iseenesestmõistavaks asjaks. Iseenesestmõistetakse, et ka kriitikutel hulgast võib leida ühe või teise teatriladi suuremaid või väiksemaid propageerijaid või toetajaid.

Teatrimaitses ja ideaalid on küllaltki erinevad: ühed kriitikud usuvad, et teatrikunstis edasine progress on seotud eelkõige uut tüüpi psühholoogilise teatriga, mis suute-
line sügavamalt inimeses süvenema, teisi, vastupidi, ainult ärritab inimvarekordade ürgistamine ning lahkamistendentside rohkus, mis lavalauladele moodsaks muutunud; kolmandad tõstavad esile eilsete tudengite pihtimusteatrit kui omapärase «vaimse küpsuse» etaloni (vt. näiteks TMK nr. 9, R. Hein-
salu ankeedivastus); neljandad tunnistavad tõeliseks teatriks vaid niisuguse, kus valla on päästetud kujundite ning sümbolite võimas mäng; viiendatele tundub, et võib-olla just regivärsi abil võib kosutada meie draamakultuuri (räägivad ju mõned kriitikud viimasel ajal ikka ja jälle eesti näitlejatasele alla-
käigust) ine.

Lubatagu allakirjutanul
sedapuhku siis lagedale tulla
kuuendat tüüpi arvamusega.
Lubatagu mul pidada väike
kiidukõne teatri auks, kus
pole ei eredaid kujundeid ega
sümboleid, ei regivärsilise
laulu ilu ega ka mingit pihti-
muspüüet ja kus ei tunta ise-
gi huvi ei indiviidi sisele
varjatud külgede lahkamise
ega ka psühholoogilise teat-
rimaagia kui mingi iseseisva
ja kõrgema väärtuse vastu.

Seda tüüpi teatri näidiseks on Siegfried Lenzi «Süütute aeg. Süüdlaste aeg» lavastus V. Kingissepa nim. TRA Draamateatris. Nimetatud etendus on valminud külalislavastaja Evald Hermaküla käe all.

Ja praegusel juhul tahaks-ki märkida mitte ainult ühe korraliku näidendi korralikku lavastust meie juhtivas draamakojas, vaid midagi enamat — eeskätt tahaks toonitada Lenzi tüüpi teatritegemi-
mise suuremat vajalikkust. Festimaa teatripildis üldse. E. Hermakülä lavastust võib nimetada mitmeti, nimetagem seda siis sedapuhku filosoofilis-intellektuaalseks teatriks.

Ainult, selgitagem kohe, et viimase all me ei mõista mingil juhul Eesti lavalaudadel aeg-ajalt ette tulevat udutamist, loitsimist või tüh-

«SÜÜTUTE AEG. SÜÜDLASTE AEG.» TRA DRAAMATEATRIS

ja targutamist, jutt pole ka pihtimusstiilia paljutähenduslikust võltssügavusest. Jutt on klassitsistlikult selgest teatrist, kus vaataja ei pörka kokku mitte autori nägemuste, tundmuste või lumuste maailmaga, vaid eeskätt autori kontseptuaalse mõtlemise kultuuriga, tema oskusega viia kokkupõrkesse erinevate sotsiaalsete gruppide ning indiviidide maailmavaated ja eluhoiakud. Ja selles teatris ei tulda vaatajate ette kolmandajärguliste, lokaalsete või kitsalt provintslike küsimustega. Lenzi «Süütute aeg, Süüdlaste aeg» tõstatab teatrikunsti kaudu neid raskeid, vastuolulisi ning igavesi küsimusi, mille kallal on vaevelnud ja vaevlevad ka praegu filosoofid, ajaloolased, revolutsionäärid ja riigimehed.

S. Lenz jätkab maailmadramaturgia seda romantismi esteetikaile vastuseisvat suunda, kus ollakse seisukohal, et kunstiteos võib siiski küllaltki edukalt kõnelda ka loogilis-mõistelises vormis (s. t. vastupidi romantiliste poetide ja nende tänaste järgijate arusaamale, et kunst seletab end ise kunsti kaudu).

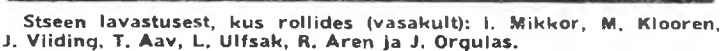
Võib-olla pole kunstnikule siiski midagi alandavat selles, et teinekord tegelda väärt filosoofiliste ideede teatraliseerimisega?! Lenzi esteetika on seega ühelt poolt nabanööri pidi seotud valgustuse, klassisismi ning saksa konservatsioonidraama traditsiooniga, teiselt poolt aga XX sajandi intellektuaalse teatriga.

Situatsioon, millesse Lenz oma kangelased paiskab, pole mingi elukilluke, tegemist on ülimalt tingliku, teadlikult konstrueeritud piirsituatsiooniga. Aga just selles veidi kunstliku ning teravas veldikorras, kus üheksa süütu meest on paisatud vangikongis, saabki autor alustada tõsisist juttu kõige olulisematest ning olemuslikemast asjadest siin maamuna peal — juttu ideedest ja võltsideedest, reetmisest ja veendumustest, ohverdamisest ning ohvritest, inimese vääriskusest ning lõuaks... inimese tapmisest või mittetapmisest.

S. Lenz jätkab veel B.

Brecht'i poolt muusikalises õppedraamas «Erakorralline määra» tõstatatud küsimust: kas kolmel agitaatoril oli õigus tappa neljas, sest ta ignoreeris kokkulepitud printsiipi? B. Brecht oma näidendis vastas küsimusele koori vahendusel teatavasti jaatavalt. S. Lenz küsis kolm aastakümnet hiljem omakorda: kas üheksa inimese elu on tähtsam kui ühe oma? Aga kas miljonite rõhutatud inimeste vabadus pole suurem väärtus kui üheksa süütu inimese elu? Ja kas poleks õigem ohverdada üht, kui tänu sellele saaks vabastada näiteks tuntud arsti, kes päästaks tuhandete haigete elu? Lenz on veendunud, et palja matemaatikaga või hulgateooriaga siin kaugele ei jõua, ja ta pole põhimõtteliselt nõus mõõtma ühe inimese elu teise või teiste inimeste elu hinnaga. Lisaks igaveste probleemide tõstatamisele on saksa dramaturgi näidendis olemas ka teine tasand, mis seotud nüüdismaailma ja selle poliitika reaaliidega. Ladinä-Ameerika riikide asustajad on sagedased võimuvahetused, viimasel ajal nii enesestmõistetavaks muutunud terroriaktid, inimeste pantvangideks võtmine, poliitikute manipuleerimistaktika ja nii tüüpilised katsed siduda igasuguseid musti tegusid kollektiivse «heads kiiduga» altpoolt — kõik need viimastele aastakümnetele iseloomulikud nähtused on selles 1960. aastate algul kirjutatud näidendis olemas. Vähe sellest, Lenzi näidend tekitab assotsiatsioo-

ne isegi Tšiili sündmustega, sest on ju dramaturg veoautojuhi kujus osanud ette näha ka midagi sellist, ilma milleta kontrevolutsioon seitsmekümnendate aastate Tšiiliis oleks olnud mõeldamatu. Seda tüüpi näidendite la vastamisel sõltub edu eeskätt sellest, mis tasemel on lavastaja kui mõtleja, s. t. kas ta suudab vaimselt olla tõstatatud probleemide kõrgusel. Hermaküla suudab oma head reputatsiooni lavastajana säilitada, või, õigem oleks vahest öelda, veelgi tõsta TRA Draamateatri näitlejate töödaste. Pool võidust saavutas lavastaja kahtlemata juba targa osade jaotusega, milles omakorda oluline oli saavutatud Juhan Viidingu määramisega Paruni osasse. Ja asi pole ainult selles, et Viidingu Parun on Hermaküla lavastuse omapärane dirigent ja tempo-ritümi paikapaniija. Parun on Lenzil üldse keskne kuju. Just Paruni suu läbi ütleb autor välja palju salavat ja kriitilist maailma- ja ühiskonnaasjade kohta. Paruni kujuga, kes suusõnaliselt deklareerib küll oma ükskõiksust eetiliste väärtuste vastu ja teatab, et ta suudab olla vaimustatud ainult akvaariumikaladest ja mängivatest kella-dest, on Lenzil seotud siiski ka teatud positiivsed lootused. Dramaturgi järgi annab ju kollektivistlikule hääletusmängule ning demagoogiale omapärase vastulöögi ikkagi elitaarne vaimuaristokraat ning esteet Parun, kes püüab kaitsta isiksust. Lenzi käest võiks ironiliselt küsida, et

kas pole tema usk Klaaspärlimängijatesse ja nende päästvasse rolli siiski veidi illusoorne? Kuid nii või teisiti, autori usk kultuuri ja isiksuse on kahtlemata sümpaatne ning J. Viiding oma täpse ning mõtestatud mänguga ainult võimendab seda sümpaatiat.

Kuigi viimastel aastatel on teatrikriitikutel hulgas, nagu juba märgitud, vägagi levinud tees, et eesti näitlejad ei suutvat enam väljapaistvate režissööride taotlusi laval teokteha, ei tahaks allakirjutanu seekord Hermaküla lavastuse puhul selle teesiga küll kuidagi leppida. Kas oli asi nüüd Hermaküla lavastajameetodis, selles, et ta on kõigile osalistele osanud anda vägagi konkreetseid, selged ning ka võimete kohased ülesanded, või milleski hoopis muus — Draamateatri meesnäitlejad Rein Aren, Mati Klooren, Tõnu Aav, Lembit Ulfaks, Urmas Kibuspuu, Jaanus Orgulas, Robert Gutman, Enn Klooren, Ilmar Mikkor, Ain Lutsepp — kõik, kel vähegi kandvamad rollid, täitsid oma ülesanded professionaalselt ja suutsid luua terve galerii huvitavaid sotsiaalseid, kindla elufilosoofiaga tüüpe. (Tõsi küll, 31. jaanuari etendusel jäi lavastuse õige pinge kohati saavutamata.)

Lõpetuseks tahaks loota, et nüüd nii popi nõukogude «uue laine» dramaturgia kõrval, mis valutab südant meie ühiskonna probleemide pärast, ning alati repertuaari raudvaras püsinud traditsioonilise klassika kõrval, mis peegeldab inimvaimu elu kogu tema dialektilises vastuolulisuses ning mitmetahulisuses, Eesti teater ei ignoreeriks oma repertuaari poliitika ka filosoofilis-intellektuaalset tüüpi näidendeid, selliseid, kus spetsiaalse vaatluse alla on võetud inimühiskonna ühed või teised olemuslikud tahud oma igaveste probleemidega. Pole saladus, et kontseptuaalse mõtlemise oskust hindav ning kultuiveeriv Ohtumaa isikulise kultuuri vundamendil tekkinud ratsionaalset tüüpi teater tänapäeva loitsijate, teatrimaagide ja loodusesse-kutsujate hulgas just eriti hinnatud ning popp pole. Kuid kindel on ka see, et vaevalt üks edasirühkiv ja paljutahuline teatrikultuur end täisväärtuslikuks võib pidada, kui ta ei respektiiri teatrilaaži, mis arendab saadistustajate mõtlemiskultuuri ja süvendab arusaama igaveste probleemide igavestest aktuaalsusest.

EDUARD TINN

TÕSIELUFILMI ARUTELULT

Iga aasta algul on Kinoliit korraldanud eelmise aasta dokumentaalfilmide arutelu. Kahel viimasel aastal on seisu analüüsitud läti filmiteadlane Abram Klockins, 25. veebruaril toimunud arutelul tegi filmidest ülevaate ÜRKI lõpetanud noor filmikriitik, «Tallinnfilmi» toimetaja Tiina Loka. Arutelule eelnes filmiprogrammide läbivaatus. 24. veebruaril linastusid «Eesti Telefilm» tõsielufilmid «Kuuviikerkaar» (rež. P. Puks), «C. R. Jakobson» (M. Põldre), «Kallis Mart» (H. Drui), «Soomahi» (M. Põldre), «Luigelum» (U. Keedus), «Sookured» (R. Maran).

25. veebruaril olid Kinomajas linal «Tallinnfilmi» tööd: täismetraažiline «Künnimehe väsimus» (J. Müür ja E. Säde), populaarteaduslik «Feroomoonid» (R. Maran), «Kassilaane» (P. Tooming), «Tee» (T. Elme), «Jaan Oad» (M. Soosaar), «Põhjaviim» (P. Puks) ja «Tõnu Kaljuste, täna 1982» (H. Murdmaa).

Ettekandja väitis, et praeguseks on tähtsatu «Eesti Telefilm» ja «Tallinnfilmi» dokumentalistika teatav ühtesulamisest. Siiski on «Eesti Telefilm» nn. keskmine film säilitanud oma telespetsiifika sõna halvast tähendusest, jäädes liialt reportaažlikuks ning kannatades kujundi ja filosoofilise üldistusjõu vaeguse all. Filmide üldine tase näib praegu olevat kõrgem «Tallinnfilmis». (See sõltub ka tipprežissööride hõivatusel ühes või teises stuudios.) Grupeerides filme sisu, temaatika ja probleemistiku järgi, leidis ettekandja, et enim on tehtud filme põllumajandusest, tootmisest, juhtimisest, aga ka kultuurist, hõlmamata on jäänud perekond, kodu, inimestevahelised suhted. Küllalt palju on portreefilme («Eesti Telefilmis» 6, «Tallinnfilmis» niisama palju). Seejärel käsitles ettekandja konkreetseid filme, tõstes õnnestunumateni esile J. Müüri ja E. Säde «Künnimehe väsimuse» ja P. Puksi «Põhjaviimu». Lõpuks avaldas ettekandja muret selle üle, et loominguks küpsuses režissööridele (A. Sööt, J. Müür, P. Puks jt.) pole näha väärilist järeldasvut.

Ettekandele järgnenud arutelul võtsid sõna Veste Paas, Jaan Ruus, Vello Pohla, Karl Tamberg. Veste Paas pidas soovitatavaks, et samasuguse kire ja põhjalikkusega, millega J. Müür ja E. Säde on süvenenud põllumehe probleemidesse, võiks mõni režissöör teha filmi tööstusest, millel kahtlemata on samuti omad valusad küsimused. Oma asjatundlikkusest ja tõsiselt südamevalult on film «Künnimehe väsimus» põllumajandusprobleemide käsitlemisel täiesti unikaalne meie kultuuris. Vello Pohla arvas, et järeldasvut osas pole mõtet olla pessimistlik: «Eesti Telefilmis» on end võimeka režissöörina näidanud Heini Drui, on teisi perspektiivikaid noori. Jaan Ruus, kes on Eesti dokumentaalfilmi jälginud 1965. aastast, leidis, et dokumentalistika on meie kultuuri täiesti loomulikult väljakujunenud osa. Mõõduvõrd loomeaastat pidas ta keskmiselt heaks.

Paraku ei osalenud arutelul ühtegi «Tallinnfilmi» dokumentalisti ega toimetuse esindajat, ka «Eesti Telefilm» autorid olid esindatud napilt. Kas ei pane see niisuguse ürituse kasutegurit küsimärgi alla?

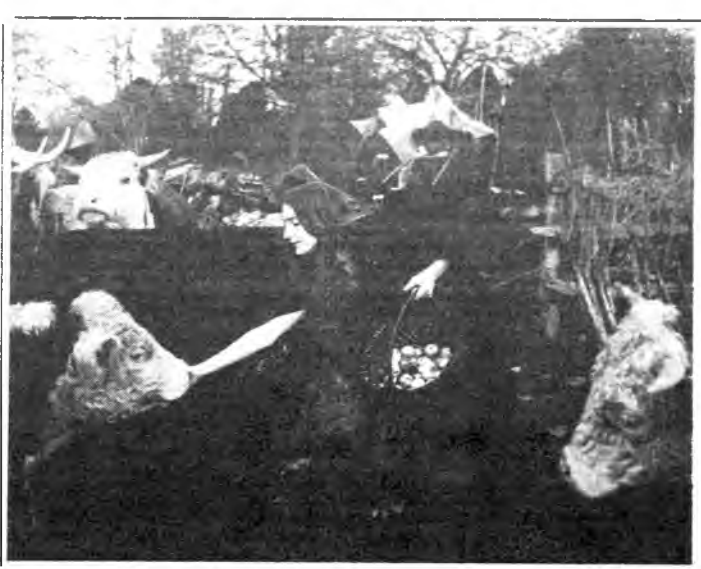
MARIS BALBAT

Ma ei kuulu nende hulka, kes kirjandusest nii pühaks ja puutumatuks peavad, et lavale või linal seadmisel ei tohi teda ümber mõtestada, rönke teisiti asetada. Tohib küll. Kirjandus, teater ja kino on iseseisvad kunstiliigid, kuigi kaks viimast toetuvad enamasti kirjanduslikule alusmaterjalile. Ja olgu tõlgendus kui tahes suvaline ja algmaterjali kohtlemine kui tahes julm, pole režissöörile midagi ette heita, kui tulemus kujutab endast sisemiselt motiveeritud kunstilist tervikut. Võitjate üle kohut ei mõisteta.

Teisiti on lugu siis, kui lavastus (või film) lähteteosele oluliselt alla jääb. Sel juhul on õigustatud küsimus: miks talitas režissöör nii isepäiselt ja põikas kõrvale kirjaniku juhutatud rajalt?

Ka siin, võttes arvestada Olav Neulandi ja Arvo Iho viimast filmi «Corrida», ei saa ma muidu, kui pean seda kõrvutama Teet Kallase samanimelise romaaniga, kuigi viimane on oma osadusest avalikult lahti öelnud: «...Sest selle filmil autorid on otsustanud lõpuni teised mehed.» Asi on nimelt selles, et «Corrida» filmivariant ei ole minu arvates saavutanud iseseisvust ega suuda enese eest kaitsta, jäädes romaaniga ähmasevõitu illustatsiooniks. Sõندان isegi arvata, et neile, kes pole raamatut lugenud, ei jõua linal toimuv pahatihti pärale. Filmis puudub keskendatus, liiga palju on põhiliinist hõlbivat; stseenid, mis peaksid olema süüze arengus kandvad ja tähenduslikud, kipuvad jääma vähehõlpsaks, neist libisetakse kergelt üle.

Teet Kallase romaanis on mitu eri liini üksteisega osavasti põimitud. Pindmise kihi moodustab klassikaline armastustriangel «kaks meest — üks naine» üksildasel saarel. Loole lisavad avarust tegelaste kujutluspildid ja kriitik Osvaldi peas paralleelselt jooksev poeet Viitri elulugu. Usna algusest peale astuvad mängu ka müstilised jõud: kõik kolm näevad ilmutusi ja endeid, mis neis kõhedust tekitavad. Pikapeale võtavad kummitused siiski lihaliku

Kaader filmist «Corrida». Ragne — Rita Raave.

KLAVER PÕÖSAS

kuju ja müstika taandub üsnagi proosalisele tõdemusele — saarel hulgub ringi kolhoosi noorkari, juhiks metsistunud pull Saatan, kellega kolonistidel tuleb maid jagada. Kogu lugu võtab nüüd halenaljaka pöörde.

Stiililt on see väga hästi väljapeetud romaan, mida kokkuvõttes iseloomustab muhe iroonia. Samal ajal on turgu mõned otsad lahtiseks jäetud ega püütagi kõike otsesõnu ära seletada. Kallas pole moralist, aga kui on tahtmine leida tingimata romaanis moraali, siis võiks see olla järgmine: inimene mõtleb, jumal juhib. Ehk teisiti: meie kujutlused ja kavatsused satuvad tihti tegelikkusega vastuollu.

Stsenarist ja režissöör Olav Neuland on seadnud endale teistsuguse eesmärgi. Tsiteerin: «Minu põhitaotlus oli teha film valust: poolteise tunni jooksul analüüsime oma filmis seda hingeseisundit. [—] Meie filmi lugu on inimlike alanduste lugu: püüame kokkusuatutud ajaga näidata, kuid võrd üks inimene võib teisele haiget või halba

teha. Selle läbielatud valu kaudu peab inimene paremaks muutuma.» (SV, 16. IV 1982)

Sellel tõsielusele kreedo puhul langevad iroonia- ja koomikavõimalused iseeneest ära. Ühtlasi eeldaks Neulandi kontseptsioon hoopis reljeefsemaid karaktereid ja teravamaid konflikte, kui on pakkuda Teet Kallasele. Tegelikult aga järgib film nii sündmustikus kui ka tegelaskujude väljajoonistamisel ikkagi romaanit, ehkki teeb seda veidike saamatult.

Ilmselt saavad hädad alguse stsenaariumist. Filmi sissejuhatus — stseen kolhoosisimehega — on läbipaistvalt kunstlik. Loomulikult olu kasutada kas või raamjutust, diktorteksti, mis loo sisse ja välja juhataks. Sest niisama kistud on filmi lõpp — lapsendamisstseen, mis on küll kooskõlas režissööri eetiliste ambitsioonidega, kuid ei tulene kuidagi sündmustiku arengust. Oigupoolest ei ole filmis selget arengut. On ainult pildijada.

Paistab, et aluseks olev kirjanduslik aines ei taha kuidagi alluda filmi tegijate

taotlustele. Praegu kisutakse kõik kahte lehte. See, mis pärineb Teet Kallase romaanist, nõuab kammerlikku käsitluslaadi. See, mida režissöör on püüdnud juurde pookida, eeldab seevastu jõulist ekspressiivsust. Viimane pääsebki domineerima, sest seda külge toetab ka Arvo Iho ekspressionistlik operatooritöö ja Sven Grünbergi sügestiivne muusika. Nii aga läheb kaotsi inimsuhete psühholoogiline usutavus ja järele jääb paljas vaatamäng, kus tähelepanu köidavad ühelt poolt ilusad tualetid ja maalilised vaated ning teiselt poolt — tegelaste alailma porised näod. Filmi autorid on vist haaranud sõnast ja püüdnud Teet Kallase irooniaga võetavat *corrida*'t tegelikuks härjavõitluseks ühendada.

Näitlejatest. Ainsana loob lõpuni usutava kuhu Rein Aren, kuigi see ei vasta päriselt romaanis Osvald Rassile, tossikesest kirjamehele. Aren on märksa otsustavam ja praktilisem, ei hõlju pidevalt vaimuvallas. Aga võib ka nii. Seevastu Rita Raave esitatud Ragne, kes peaks olema üsnagi kainelt mõtleval tüdruk, jääb äraolevaks ja ebamaiseks, meenutades ajuti hullu Opheliat. Irrealseks jääb Tarmogi (Sulev Luik), kuid tema ebamäärasus näib tulevat juba stsenaariumist.

Samad sõnad käivad üldjoontes ka neljajalgse koosseisu kohta: pullid ei ole suutnud end suureks mängida. Näitlejatöödest ongi kõige ilmetum Saatan, kuigi osatähtjal on kõik loomupärased eeldused. Paraku ei ole temast siin teistele tõsiselt võetavat partnerit.

Nõnda siis poie filmi autorid osanud oma kavatsusi veenvalt teoks teha. Ja põhiviga tundub olevat selles, et on jäänud pidama poolele teele. Üks kahest: kirjandusliku alusmaterjali suhtes oleks tulnud üles näidata kas suuremat pieteeti, või otse vastupidi — suuremat hoolimatust. Praegu on «Corrida» koos kaks erinevat filmi, ja õigesti mõjule ei pääse kumbki.

JOEL SANG

NOORSOOTEATER ŠEFLUSSIDEMETES

Veel enne, kui algas teatrikuu, viis Noorsooteater läbi teatrihädala Haapsalu rajoonis, kellega olid koostöös 1980. aastast. Teatrihädala viibis Haapsalumaal 15.—19. veebruarini. Lavastustega «Idatõrjõu», «Hamleti» lavastamine Alankolkas külas ja «Ma armastasin saksast» esineti Ristil, Pürksis, Haapsalu kultuurimajas ja Variku kultuurimajas — haaratud oli seega peaaegu kogu rajoon. Rajoonijaleht «Tõderahva Lipp» avaldas Mati Undi ja Kadi Vanaveski teatrit tutvustavaid kirjutisi. 17. veebruaril pärast etendust «Hamleti» lavastamine Alankolkas külas toimus Haapsalu kultuurimajas uuele šefluslepingule allakirjutamise tseremoonia. Kohal olid EKP Haapsalu Rajoonikomitee teine sekretär L. Soosalu, Haapsalu Rajooni RSN Täitevkomitee aseesimees L. Kask, Haapsalu Rajooni RSN Täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja A. Kaus ja ELKNO Haapsalu Rajoonikomitee esimene sekretär H. Saarsoo; Noorsooteatri poolt teatri juhtkond esotas peanäitlejuht K. Komissarov, direktor J. Mameri, parteisekretär I. Tammuri ja teistega. Samal õhtul andis rajooni esindajad teatriinimestele üle preemiad: hooaja parimale noorele lavastajale Kalju Orrole,

parimale noorele näitlejale Andrus Vaarikule ning eripreemia noorele näitlejale Tõnu Ojale — kiire ja eduka töösseülitumise eest pärast sõjaväeteenistust. Teater omakorda premeeris oma aktiivsemaid abilisi rajoonis sissepääsu võimalusega teatri kooli etendustele.

Noorsooteatri teine šefluspartner on J. Lauristini nimeline kolhoos Tuhalas, kellega sõlmiti koostööleping 1979. aastal. Sellest ajast on vastastikused kontaktid olnud küllalt tihedad, eriti aitab neid elavama hoida Tuhala kultuurimaja juhataja Aime Bahovski. Nii käisid alles hiljajärgu Lauristini-nimelise kolhoosi rahvaga kohtumas Ilmar Tammur, Kadi Vanaveski ja Rein Neimar. Teatri aastapäeval, 13. veebruaril aga andis Lauristini-nimeline kolhoos üle oma traditsioonilised preemiad. Sel aastal sai lavastajapreemia teatri peanäitlejuht Kalju Komissarov, parimaks meesnäitlejaks tunnustati Enn Kraam, parimaks naisnäitlejaks Luule Komissarov ning parimaks tehniliseks töötajaks kostüümiala juhataja Hilje Berg. Ilmar Tammurit ja teatri pedagoogi Jüta Oleskit premeeriti šeflustööst aktiivse osavõtu eest.

Haapsalu rajooni RSN Täitevkomitee aseesimees Lembit Kask annab preemia Kalju Orrole. HARLES PILTERI foto

TENNESSEE WILLIAMS SURNUD

25. veebruaril suri New Yorgis 72. eluaastal silmapaistev USA näitekirjanik Tennessee Williams (õieti Thomas Lanier), kelle draamalooming on saavutanud nüüdismaailma teatrielus silmapaistva koha ning on paljulavastatav Nõukogudemaal ja ka teiste sotsialismimaade teatrites. Eesti lavaval on mängitud näidendeid «Klaasist loomaaed» (telela-

vastusena 1964, Rakvere Teatris 1966), «Orpheus laskub põrgusse» («Ugalas» 1963), «Tramm nimega «Iha»» (Eesti NSV Riiklikus Vene Draamateatris 1976 ja L. Koidula nim. Pärnu Draamateatris 1972), «Iguani öö» (L. Koidula nim. Pärnu Draamateatris 1976) ja kolme lühinäidendit teatriühendusel «Räägi minuga...» (Noorsooteatris 1981). T. Williamsist

jäi ulatuslik dramaturgiapärand. Nimetagem sellest teoseid nagu «Tätoveeritud roos» (1950), «Kass kuuma plekk-katusel» (1953), «Piimarong ei peatu siin enam kunagi» (1962), «Tokio hotellibaris» (1969). Ta kirjutas ka lühiromaane ning luuletusi ja jõudis kirja panema oma «Memuaarid» (1976).

Eesti NSV Teatriühing korraldas 22. veebruaril Noorsooteatri kaminasaalis loominguks kohtumise Salme Reeqiga. S. Reek rääkis noortele näitlejatele ja lavakunstikateedri õiõpilastele oma pikast teatriteest, partneritest, eetikast ja näitekirjandusest. Kohtumist juhtis Karin Kask.

MALEKOMMENTAAR

Käesoleva ajalehenumbri ilmutamiseks on kätte jõudnud rahvusvahelise Paul Kerese mälestusturniiri teine pool. Loo kirjapaneku ajal oli aga ees Tšehhoslovakkia suurmeister Vlastimil Jansa, keda NSV Liidu tugevate suurmeistrite neliku tõttu liidrikohal näha ei oodatud. Päev enne oli ainuuhuhtija Hillar Kärner, kelle ajapuuduses väljutamine Mihail Taliga, mis lõppes eksmaailmameistrile mati panemisega, oli kulminatsiooniks neljandale voorule, maispallaks teravate elamuste otsijale.

Malepartii on väga hästi reproduitseeritav, seda võib koduse malelaua peal edukalt järel mängida, aga too nuputõstmine on ikkagi midagi muud. Asi pole ainult selles, et kaduma lähevad ilmed, žestid, laetud õhustik. Koos tulemuse etteandmisega kaob malelõdude liikumise salapära ja mitmetähenduslikkus, veelgi võtavad seda vähemaks käikude järele pandud hüüu- ja küsimärgid, kommentaarid,

silme all arenevas partiis on aga veel kõik võimalik. Tihti ei jõua kõrge malekvalifikatsiooniga pealtvaatajadki selgusele, kes mõnes partiis üldse võitu üritamas on.

Üritanud on Jaan Ehlvest, aga viimane, viies mängutund on häid seise kehvamaks rõhunud. Peaegu kõigis partiides ajahätta sattunud Hillar Kärner (nagu Vlastimil Jansagi) on aga oma partiid lõpetanud edukamalt, kui seisud enne viimast kiirustamist olid lubanud eeldada.

Iivo Neil läks start raskelt (1977. ja 1979. a. aga veelgi raskemalt), kuid üks harval võistlemisel võtab mängutunde kättesaamine aega. Malevõistluste üht reeglit — viimase! hetkel turniirile arvatud mängija esineb edukalt — paistab erandi läbi kinnitavat Aleksander Veingold.

Meie maletajoist on vahest kõige ühtlasemalt alustanud noorim, kuueteistkümnene Lembit Oll. Enne turniiri kuuldsid arvamus, et võistlus võib talle üle jõe käia, aga tabelisse said viigid selliste tugevate suurmeistritega nagu

Mihai Šubá, Lev Psahhis ja Rafael Vaganjan. Väliselt tundub malepartii Ollilt (nagu ka Psahhiselt) teistest vähem mõttepingutust nõudvat.

VLASTIMIL JANSAGI. ISI TRAPIDO foto

Nagu ikka pakub peale turniirivõitja teadasaamise huvi ka meie meeste omavaheline paremusrida. Niisama lihtsalt punkti pooleks ei tehta. Eestlastest on Tallinna turniiridel

kõige enam osalenud Nei (kõigil kaheksal turniiril) ja Kärner (tänavu viiendat korda) ning on iseloomulik, et seni pole nendevahelistes viies partiis viiki tunnistatud.

Algul olid ees üllatusliidrid, huvitav on, kas kellelgi õnnestub ka lõplikus paremusjärjestuses jääda neliku Tal — Petrosjan — Psahhis — Vaganjan vahele; kes on edukaim külaline? Üle iseenda lootuste startis Boško Abramović Jugoslaaviast, mees, kes oma 31 eluaasta juures malega tõsiselt tegelnud niisama kaua kui Lembit Oll, rahvusvahelise meistri tiitli saanud aga 1980. aastal üheaegselt Kärneri ja Psahhisega. Tiitlitest nii palju, et tänavusest turniirist võtab osa kuus suurmeistrit. Esimesel turniiril, 1969. a. oli neid ühe võrra rohkem, kuigi siis oli valida 85, nüüd juba

kahesaja hulgast. Nii suure arvuni jõuti viimasel Rahvusvahelise Maleföderatsiooni kongressil, kus teiste seas anti kõrge, aga kahjuks devalveerunud tiitel ka Psahhisale ja varasematest Tallinna turniiridest tuttavatele Jiri Lehtynskyle ja Stefan Djuricile. Siiski on turniir koosseisult huvitav ja intrigeeriv ning kategooriaalt kõrge. Vahe torkab silma eelmise mälestusturniiriga võrreldes, kus osavõtjate seas oli mitmeid oma malekarjääri haripunkti ületanud ja küllalt rahumeelselt hääletatud maletajaid. Toona oli «Eesti Tööstusprojekti» saal paslik, praegu jääb seal aga hõvilistele kitsaks. Mis saab küll viimaste voorude ajal?

Lõpetuseks veel, et 9. märtsil saab neljakümneseks mees, kellest juba üle kümne aasta räägitakse kas minevikus või tingivas kõneviisis — Robert James Fischer. Praegu on kõne all tema matš hollandlase Jan Timmaniga, lisaks kõrgele honorarile nõuab Fischer aga ka autoriõigust partiidele. Tippiasemel matse mängitakse tänavu aga selletagi — Moskvas alustas mängu MM-sarja arvatavasti tugevaim veerandfinaalpaar: mulluse male-«Oscari» võitnud Garri Kasparovi vastane on Aleksandr Beljavski.

MART TARMAK

(Algus 5. lk.)

L. Žuhovitski: Vaidlus ei käi siiski selle üle. Tuntu ja tundmatu piiril on üsna palju ilminguid, mida võib kas uurida või sellest loobuda. Meil on eri valdkondades väga paljust loobutud ilma uurimata. Kunagi püüdsin trükitõlkes kaitsa üht inimest. Tegemist oli tavalise arstiga, kes soovitas uut ravivahendit — ma ei tea, kas head või halba. Olukorra tobedus seisnes aga selles, et neljakümne aasta jooksul ei õnnestunud tal saada luba oma meetodit ametlikult kontrollida.

Niisiis arvan, et kui nelikümne aastal inimestele kasu toonud meetodit ei saa ametlikult kontrollida, kõneleb see seik lihtsalt sellest, et meil puudub mehhanism, mis eristaks kasuliku kasutust ja kahjulikust, s. o. teeks just seda, millele teie üles kutsute.

Mis aga puutub ülitajureisse, siis — leidub mõningaid kindlaid fakte: on kõrvaldatud peavalu, maohaavandi valu. Kuidas ekstrasensitiiv seda teeb? Seda me ei mõista. Siis aga tuleks nii ka öelda: esialgu me veel ei tea, kuidas seda tehakse, kuid võtame fakti teatavaks ja hakkame asja uurima. Meie, kes me pole ei arstid ega bioloogid, oleme aga valmis ootama aasta, viis, ka kakskümne viis, kuni teie uurite.

Või võtkem homöopaatia. Paljud inimesed on kogenud selle raviviisi tervendavat mõju. Kuidas see saavutatakse? Seda oleks ju ka vaja uurida. Ent kui te ütlete: see ei saa sellepärast võimalik olla, et on lihtsalt võimatu, siis tekibki protestituunne.

J. Žuk: Kui jutt juba läks homöopaatiale, siis: paljud liigitavad selle, tavalisest, allopaatilistest ravist erineva tervendamiseviisi ülekohutult positsioonide hulka. 1975. aastal korraldati mitmes Moskva haiglas ja teadusinstituutis katse, mille eesmärk oli hinnata homöopaatilise ravi tõhusust. Osalesin katsetajana. Tulemused kinnitasid mitme haiguse puhul homöopaatiliste ravimite kaheldamatut väärtust. Allopaadist arstina olen aastaid jälginud homöopaatilist ravi saavaid haigeid ja võin kinnitada: homöopaatia suudab mõndagi.

Selle kahesaja-aastase raviviisi ammendava teoreetilise põhjenduse puudumine meenutab nõelravi lugu. Nüüd on nõelravigi saanud ametliku

ARSTIMINE ILMA ARSTIDETA

tunnustuse ja ravisutustes laialt kasutusel.

Arvatavasti tuleks loobuda homöopaatia argumenteerimata süüdistamisest ja anda tollele raviviisile kõik kodanikuõigused, et too saaks areneda tänapäeva arstiteaduse alusel. Võitjaks osutuksid nii haiged kui ka arstiteadus.

KUI ÜLITAJUR POLE VORMIS

A. Spirkin: Olen palju aastaid osalenud ühe laboratooriumi bioenergeetikaalastes katsetes. Peale selle võtan arvesse mitme teise instituudi ja laboratooriumi tulemusi. Olen jõudnud üha kasvavale veendumusele nende, nn. meelevaliste ilmingute toepäras. Samas olen aga nõrkinud, et paljud kuritarvitavad kõnesolevat tegevusvaldkonda: hakkavad šarlataniks, avantüüritsevad, juhitudavad saamahimust. Nad toovad oma patsientidele kahju, kulutavad nende aega, mida peaks kasutama tegelikuks raviks.

On olemas võltsülitajureid, kes selles valdkonnas on leidnud võimaluse enesetostuseks. On võhikuid, on ilmsete psüühiliste nihetega inimesi. Need kõik on tõsiasjad, millega tuleb arvestada. Samas aga ei tohi koos vanniveega ka last välja heita. Lapsuke on aga ikkagi olemas. Neid «lapsi» pole palju: ülemaailmse statistika järgi sünnib sääraseid iga 100 000 inimese kohta kümne aasta jooksul üks-kaks. Need on erilise andega inimesed.

Milles see anne seisneb? Mõned tajuvad väga selgelt organismi lahtuvast kiirgust. Et organism tekitab kiirgust, selles pole mingit kahtlust. Iseasi, missugune on selle kiirguse olemus. Pole minu ülesanne juurelda asja füüsikalise külje kallal. See on füüsikute töö.

Alguseks on tähtis fikseerida ilming. Tegime katseid, mille käigus ekstrasensitiiv pani «diagnoosi». Kasutan jutu- märke vaid sellepärast, et sõna täielikus mõttes suudab haiget diagnoosida üksnes ini-

mene, kel on kliinilise mõlemise kultuur. Mittearstist ülitajur suudab aga haigestunud elundi erilise kiirguse tajumise tõttu osutada vaid kohale, kus see elund asub. Niisiis, 47 parameetri puhul, mida katses määrati, ei tehtud ühtegi viga.

K. Umanski: Vabandage, tõeline fakt on siiski uuesti esile kutsutav. Katsetulemusi, millest teie kõnelete, aga tavaliselt korrata ei õnnestu.

A. Spirkin: Tuleb silmas pida, et katse iseloom sõltub objekti keerukusest. Füüsikakatset ei saa käsitleda igasuguse katse universaalse mudelina. Inimene on usumatu keeruline esem (objekt). Midagi keerulisemat pole olemas. Seetõttu on ka katse temaga äärmiselt keeruline. Katsetamise fakt ise juba mõjustab inimese seisundit.

Seda esiteks. Teiseks, minu tähelepanekute järgi pole ülitajurid ka mitte alati vormis. Kord on tulemus parem, kord halvem. Näiteks piisab, et katse juures viibib üpris vaenuliku meelestatud isikuid, ja katse ebaõnnestub või annab nõrgema tulemuse. Usun, et teaduses on lubatav käsitus katse teatavast unikaalsusest, pidades silmas selle eriti rasket korratavust.

K. Umanski: Muidugi on inimene keeruline objekt, kuid sellest hoolimata peavad nii diagnostilised kriteeriumid kui ka tõhus ravi olema korduvalt kasutatavad. Just selles kogu asi seisnebki.

RAVI BIOVÄLJA ABIL

A. Spirkin: Arvan, et ilma igasuguse riskita patsientidele saaks arstiteadus ekstrasensoorse diagnoosimisega täiendada oma rikkalikku diagnostikaarsenali. Räägin pisut katsete ravijatest.

On tõendeid mitmesuguste haiguste (eelkõige talitluslike — hüpertoonia, astma) väljavõtmisest või olulisest leevendamisest. Võime lauale panna dokumendid, mis kõnelevad sellest, et mõningate funktsionaalsete häirete puhul saab üks või teine ekstrasensitiiv abi osutada.

Omal ajal sõlmiti Kehakultuuri Instituudiga leping sportlaste luustiku ja lihastiku vigastuste ning talitluslike häirete ravimiseks biovälja abil. Siin on lõppkokkuvõte ja järeldused.

(— — —)

K. Umanski: Lubage ma vaatan protokolle. See on ju täiesti kirjaoskamatu eksperiment, igas asjas on olemas oma aabitsatõed. Antud juhul on need sellised: ravialusteks oleks tulnud valida piisavalt suur arv täiesti ühelaadseid haigeid, rööbiti tulnuks moodustada nn. kontrollrühm — täpselt samasugustest haigestest, kes katse vältel oleksid täpselt samasugustes tingimustes, kuid ilma vastava ravita. Vaid mõlema rühma andmete võrdlemisel oleks saanud rääkida ravi tõhususest.

(— — —)

A. Spirkin: Mina siiski jääksin arstide asemel nende asjade üle mõtisklema. Te ei usu ülitajureisse... Kuid neis pole ju midagi üleloomulikku. Inimeste tajulävi on erinev. Miks peaksime siis imestama, et leidub inimesi, kelle energiat informatsioonilise talitluse tasand on teistest kõrgem? Et nende silmadest ja kätest lähtub tugevam kiirgus kui tavalistel inimestel? Ja mida ebaloomulikku on selles, et nende tugev biokiirgus võib toita, ravida ja korrastada haige inimese bioenergeetilist talitlust.

V. Ždanov: Mis puutub tajulävede erinevusse, siis see on tõestatud fakt. Et aga mingid inimesed suudaksid erilise tundlikkuse abil haigusi diagnoosida ja veelgi enam, mõjutada haigusliku protsessi kulgu, juhtida seda soovitavas suunas, selle kohta faktid esialgu kahjuks puuduvad. Esitage meile need faktid, andke võimalus neid taas esile kutsuda, siis usume teid.

KAS EBAHARILIK RAVI ON JUHITAV?

G. Tsaregorodtsev: Lõppkokkuvõttes taandub kogu küsimus sellele: kas kõnesolev nähtus — et inimesed pöördu-

vad abi saamiseks mitteametlike ravijate poole — on või ei ole juhitav? Miks inimesed talitavad nõnda? Usun, et see protsess on siiski juhitav. Siin on arstidel endil veel paljudi teha.

Kuid kõigest hoolimata, puutudes kokku mitmesuguste ametlikult kinnitatavate ravivahenditega, ei maksaks minu meelest kiirustada kõiksuguste hinnangute andmisega. Ikkagi, mis vähegi tähelepanu väärib, seda tuleb kontrollida. Ja nimetatud töö ei tohiks teha asjaarmastajalikult, n-ö. põlve otsas, vaid kõiki nüüdis- teaduse vahendeid kasutades. Vaid säärasel korral suudame tõestada ühe ja teise raviviisi vastuvõetavust või vastuvõtmatus — olgu siis täielikku või osalist.

A. Spirkin: Tahaksin esitada küsimuse: miks mitmetes maades on olemas rahvameditsiini instituudid, meil aga suruvad paljudki sõna «rahvameditsiin» vaevu läbi hammaste?

K. Umanski: Miks siis kohe nii! Kaugeltki mitte paljud. Muide, meil on asutusi, kus uuritakse rahvameditsiini kogemusi, sealhulgas tiibeti oma. Kuid ehk oleks tõesti tarvis eraldi instituuti, kus tegeldaks vastavate ettepanekute arutamise ja kinnitamisega. Kuid ealeski ei saa kinnitada kõiki ettepanekuid. Te ei kujuta ette, kui suurel hulgal tehakse ettepanekuid! Kui ministerruum ja meditsiinisutused pühenduvad — põhimõttel «äkki siiski!» — kõikide ettepanekute otstarbekuse kontrollimisele, tuleb puudus kätte nii arstidest kui ka muustki.

V. Builin: Mulle tundub, et on vaja minna mõnda sissetalutatud rada. Nagu öeldud, on paljudes maades rahvameditsiini instituudid olemas. Arvan, et selline instituut tuleks rajada ka meil: et vabastada ministeerium koormast ja üht-aegu säilitada rahvameditsiini oskused. See aitaks lahendada kõiki neid probleeme, millest me täna rääkisime. Asutusse tuleks koondada inimesi, kes kõnesolevat valdkonda tõesti tunnevad, selle saladusi valdavad. Neil poleks raske otsustada, mida uurida ja kinnitada kohe, mis lükata mõneks ajaks edasi.

Seevastu pole aga mõtet tihti ja pikalt niisama arutleda, sest et kumbki pool leiab ikka vajalikke argumente. Aeg on jõuda sõnadelt tegudele.

Tõlkinud
TRIVIMI VELLISTE

NELI LAUREAADITIITLIT

VABARIIKIDEVAHELISELT PUHKPILLIMÄNGIJATE KONKURSILT

Esimesel vabariikidevahelisel puupuhkpillimängijate konkursil 31. jaanuarist 8. veebruarini Leedu NSV-s Siauliais osales Leedust 16, Lätist ja Moldaaviast 8, Eestist ja Valgevenest 11 solisti. Siauliai valimine solidse muusikafoorumi läbiviimiseks õigustas ennast igati: linnas on muusikakool, lastemuusikakool ja P. Preiksase nim. Pedagoogilise Instituudi muusikakateeder. Ligikaudu 11 000 taidlejat tegutses 486 kollektiivis, neist üheksale on antud rahvakollektiivi austav nimetus. Nende seas on ka muusikakooli varajase muusika ansambel «Põlutoonia» ja Kultuuripalee sümfooniaorkester, mille dirigent, muusikakooli direktor J. Lamauskas oli konkursi organisatsioonikomitee aseesimees. Esimesel oli Leedu NSV teeneline kunstitegelane, Leedu Riikliku Konservatooriumi kateedrijuhataja A. Budris. Züriid juhatas P. Tšaikovski nim. Moskva Riikliku Konservatooriumi professor R. Terjohhin. Igalt osavõtvalt maalt oli züriis kaks esindajat (Eestist Hannes Altrov ja Samuel Saulus).

Floodi erialal võistles 14 mängijat, oboe erialal 9, klarineti erialal 15, 12 fagotisti hui-ka kuulus ka Eesti ainuke naisvõistleja, «Vanemuise» orkestrant Heile Fuks: saksofoni erialal oli 6 mängijat.

Kui tavaliselt on vanusepiiriks 30 aastat, siis Siauliais olid võistlejate vanuse ülempiir 35 aastat. Kuigi alampiir oli 16, anti eriluba 14-aastasele flootistile Dita Krenbergale, kes lõpptulemusena jagas Leedu NSV RSO solisti, 33-aastase Violetas Višinskasega esikohta. Dita on ka Prahast 1980. a. toimunud rahvusvahelise konkursi ja A. Jurjānsi nim. I vabariikliku konkursi laureaati.

Floodi erialal tõi kolmanda koha ja laureaadi tiitli TRK IV kursuse üliõpilane Tauno Saviauk (vanemõpetaja Jaan Öuna klassist). Viieteistkümne seas kolmas olla on väga hea saavutus. Nii Dita kui ka Tauno esitasid kogu kava peast. Üldiselt mängiti noodist, mida zürii pahaks ei pannud.

Oboemängijatest jagasid esikohta Leedu NSV RSO solist Romualdas Staškus (vabariikliku konkursi laureaati 1975. a.) ja J. Vitolsi nim. Lāti NSV Riikliku Konservatooriumi IV kursuse üliõpilane Normund Snē (vabariikliku konkursi laureaati 1981. a.).

Klarnetistide konkurss oli tihe, nii et züriil tuli välja anda kaks esimest ja neli teist kohta. Siit töid kaks laureaadi tiitlit Tallinna dots. kt. H. Altrovi õpilane Vahur Vurm, kes lõpetas TRK 1981. a. ja praegu täiendab end Gnssini-te-nim. Muusikapedagoogika Instituudis, ning dots. Joh.

Kaljaspooliku õpilane Kalev Velthut, kes lõpetas TRK 1979. a. ja jätkab õpinguid N. Rims-ki-Korsakovi nim. Riiklikus Konservatooriumis.

Tubliit esines TRK IV kursuse üliõpilane Villu Veski dots. kt. Olavi Kasemaa saksofoniklassist, saavutades III koha ja laureaadi tiitli. Teist kohta välja ei antud. Esimene koht anti Leedu Riikliku Konservatooriumi õppejõule, džässifestivali «Baltika noorus» laureaadi, 34-aastasele Aleksander Fedotovile. Missugune kasvumaa Saaremaalt pärit 20-aastasele Villu Veskile!

Fagotistide seas jagas esikohta Leedu Riikliku Konservatooriumi IV kursuse üliõpilane Sarunas Kačionas Leedu NSV RSO solisti Alfonsas Ančerevičiusega. TRK diplomand, vanemõpetaja Rein Olsperti õpilane Ernst Tael tõi kaasa diplomi.

Vahur Vurm, Kalev Velthut, Tauno Saviauk, Villu Veski ja Ernst Tael võtavad osa üleliidulisest puupuhkpillimängijate konkursist Odessas 7.—27. aprillini.

Zürii märkis ka meie kontsertmeistrite hea tasemega tööd: Imbi Mägi ja Merike Bürger, samuti K. M. Ciurlionise nim. pianistide konkursi laureaati, TRK diplomand Signe Kübar said kaasa diplomi.

Hannes Altroviga vestles
SALME VAAG

14.—22. veebruarini esines pianist ADA KUUSEOKS Ukrainas kuue kontserdiga. Muu hulgas mängis ta 18. veebr. Harkovis ning 21. veebr. Sumõ filharmoonia saalis. Mozarti, Brahmsi, Medneri, Chopini, Tšaikovski ja Liszti teoste kõrval oli kavas ka Heino Elleri Teine sonaat, «Liblikas» ning René Eespere «12 prelüüdi».

Donetski traditsioonilisel, seekord juba kaheksandal džässifestivalil (25.—27. veebr.) esindasid eesti muusikuid pianistid TONU NAISOO ja REIN RAN-NAP ning trio koosseisus LEM-BIT SAARSALU, TIIT PAULUS, TOIVO UNT.

16.—21. veebruarini andis V. I. Lenini nim. Tallinna Kultuuri- ja Spordipalees külalis-etendusi Juudi Muusikaline Kammerteater. Seekord etendati kolme muusikalist lavateost: rahvapille «Kõik koos», «Olen pärit lapsepõlvest» ja balletti «Viimane roll».

Juudi Muusikalise Kammerteatri (JMK) direktor-peanäitejuhi, Vene NFSV teenelise kunstniku Juri Serlingi talois mitmekülgseid kunstitegevusi on tänapäeval harva. Ta on helilooja, ballettmeister, pianist, lavastaja, laulja, tantsija, näitleja ja sellisena oma teatri vaieldamatu liider ja vormimääraja. Huvi pakub see, et J. Serlingi lavastajate algas Tallinnas, kus ta 1974. a. kevadel Riiklikus Vene Draamateatris tegi oma esimese lavastuse — E. Quintero muusikali «Nigel ahhinde».

1978. a. asutatud Juudi Muusikalise Kammerteatri repertuaar on tagasihoidlik: siin on Mihhail Gluzi muusikaline lavateos, rahvapildid «Hakkame koos», Mihhail Gluzi — Juri Serlingi ballett «Viimane roll»; kahemeheõhtu «Olen pärit lapsepõlvest» ja ooper-müsteeriumi «Mustad päitsed valgele märele» muusika autor on Juri Serling. Viimaselt näeb peatselt rambivalgust ka muusikal «Viimane roll» (samil süzeel nagu Jerry Bocki samanimeline muusikal).

Et Juri Serling on suuteline teatris tegema kõike ise, kasvatada ta ka näitlejaid oma oskuste najal. Kogu trupp on monoliitne koor-kordeballett, kollektiivne näitleja, kes järgib täiesti oma luhi kunstipõldusi. Kõllap on niisugune lavastaja — näitleja suhe võimaldanudki luua keerulise struktuuri ja polifoonilise tegevusega ideetihedaid lavastusi («Mustad päitsed valgele märele», «Viimane roll») või siis saavutada äärmist rahvuspsühholoogilist täpsust («Hakkame koos»).

Rahvapille «Hakkame koos» etendas Juudi Muusikaline Kammerteater Tallinnas ka 1981. a. jaanuaris. Lavastuse pealkirja võiks lahti mõtestada kabel viisil: «Hakkame koos minema lainetava laulumere poole tarkuse ja särava rõõmu oarleid tooma...» — kil-

MEES NAGU TEATER

bikiri, mis kutsub rahvaid üles kaotama üksteise mitte-mõistmist ja umbusaldust. Või teisiti: «Hakkame koos lõbus-tama meie kalleid külalisi ja tunneme rõõmu koos nendega...», millega teatripere tuleb lavale, et tuua publiku ette lihtvõid kild oma rahvakunstist.

Oskus enda üle nalja heita on juudi rahva, kelle jaoks tragöödia oli tihtipeale vaid õnnetus ja õnnetuse puudumine peaaegu et õnn, hingevaprus ja kaitsekiip.

Juudi muusikale on omane mõõdutunne. See on alati ühes tempos, minoor ja mažoor ikka tasakaalus. Kõige kurvem juudi muusikas on armastuse teema, kõige elurõõmsamalt lauldakse oma pisipahedest. Ent isegi kõige lustakamas viisis on äratuntav juudi rahva-muusika iseloomulikemaid vorme — itk.

Mihhail Gluzi muusikas eten-dusele «Hakkame koos» avalduvad itku intonatsioonid nii traagilises kui ka olustikulises situatsioonis. Selle variatsioonid kõiguvad näiteks rätsepa aietamisest triikrauaga läbi-põletatud õmblustöö ees (II vaatus) kuni traagilise «ai» silbil aariani (III vaatus), milles võib tunnetada juudi rahva rasket minevikku. Eten-duse «Hakkame koos» koostis-osa on püütud siduda, taotleda reesmist arengut. Massistse-nides nagu «Icik võtab naise» või «Berl-voorimees» on see taotlus tunda, ometi jäävad soolod ja duetid omaette kont-

JURI SERLING

sertnumbriteks, millel eelneva ja järgneva vähe ühist.

J. Serling: Suurem osa trupist ei ole kutselised tantsijad. Aga kui te näete neid tantsimas, siis te selle peale lihtsalt ei tule. Teeme seitse tundi päevas proo-ve. See on raske, aga teisiti ei saa.

J. Serlingi koreograafia on seotud trupi võimete ja oskus-tega. Tema ballettmeisteri töös on nii pedagoogikat, mis raja-neb järeleandmatul nõudlikkuse-l, nn. mängiva treeneri efek-til ja näitlejate sisemisel enese-avastamisel, kui ka kavalust, mille tingib vajadus varjata trupi ebaühtlast taset. Sellepär-

Homme, 5. märtsil kell 16.30 toimub Teatri- ja Muusikamuseumis järjekordne kontsert Heino Elleri vähetuntud klaveriteostest.

Kuigi H. Eller polnud ise pianist, on tema ligi kahtsada teost hõlmav klaverilooming mahukam kui ühelgi teisel eesti heliloojal. Enamik sellest on aga seni trükitis avaldamata ja seetõttu jäänud tundmatuks nii kontserdi-publikule kui ka interpreetide-le. Hea tahtmise juures on aga ka veel käsikirjas olevat repertuaari võimalik ellu äratada — seda näitasid hiljutised Mart Saare sajanda sünniaastapäeva üritused (mis osalt küll veel jätkuvad), kus kontsertidel ja Tartus festi-valkonkursil kõlas ka suurem osa helilooja klaveriloomingust. Nelja aasta pärast on H. Elleri tähtpäev. Viimase kordaminek oleneb paljuski sellest, kui palju õnnestub helilooja loomingut juba enne juubelit kuulajale tuntuks ja lähedaseks mängida, see tähendab: kas hakkame tähistama küll austatud, kuid ikkagi vähetuntud või siis üld-rahvalikult armastatud heli-meistri sünniaastapäeva, nii nagu seda oli Mart Saare oma. H. Elleri loomingut kaalukaima osa moodustavad, tõi küll, tema orkestriteo-sed. Kahtlemata jätab nende tundmine veel väga palju soovida: pole ju paljusid suurteoseid (Sümfoonilist le-gendi, enamikku süite) veel lindistatudki, rääkimata kont-sertettekandest. Nende propa-geerimisel tuleb loota peami-selt Filharmoonia ja Eesti Raadio kunstilise juhtkonna vastutustundele. Teisiti on aga lood kammermuusikaga, mille ettekandmine on võimalik ka väljaspool Filharmoonia kontserte. Tahame regulaar-selt jätkata H. Elleri vähem tuntud või täiesti tundmatute klaveriteoste tutvustamist TRK klaverikateedri jõudu-dega iga-aastastel kontsertidel Teatri- ja Muusikamuseumis helilooja sünniaastapäeva pai-ku. Vähemalt ühes H. Elleri loometöö olulisemas valdkon-nas — klaverimuusikas. — ei

KÕLAB

HEINO ELLERI KLAVERIMUUSIKA

jää juubeliaastaks ükski kun-s-tilisel väärtuslik teos esita-mata.

Esimene seda laadi kontsert leidis aset mullu 6. märtsil (SV-s ilmus sel puhul ka lühi-ülevaade H. Elleri klaveriloo-mingu arengukäigust; vt. SV, 5. märts 1982). Tookord oli ka-vas viisteist teost ajavahemi-kust 1921—1941. Tänavuse ka-va põhiosa moodustavad kuus-teist lühipala helilooja Peter-buri-perioodi lõpuastaist 1915—1919 Heino Elleri ligi kolmekümnest noil aastail loo-dud klaveriteostest on seni tun-tud ja trükitis ilmunud tõenäo-liselt kolm paia: «Muusikaline hetk» (1915), «Kodumaine viis» (1918) ja Pastoraal (1919). Pea-le selle on viimasel ajal kordu-valt esitatud sel ajal loodud seitset prelüüdi (I vihik, 1914—1917). Homsel kontserdil kuu-leme laialdast valikut tolle pe-rioodi ülejäänud klaveripala-dest kronoloogilises järjekor-ras: kahte valssi ja veel kahte tantsu, kolme etüüdi, Nokturni H-duur, Miniatuuri gis-moll, Kapritšot h-moll, «Karijase laulu», Romansi e-moll, palu «Danse du Faune» ja «La fille du nord» ning veel kaht peal-kirjata pala. Helilooja hilise-mast loomingust kõlab kont-serdi lõpul Sonatiin g-moll. Teoseid esitavad konservatooriumi II ja III kursuse üliõpi-lased Katrin Reppo, Kadri Leivategija, Jevgenia Teons-kaja, Ingrid Kuslap, Jaak Luts, Tiit Treufeldt, Heili Vaus, Karin Lelumees, Pille Krüüs-mann, Piia Rannaveer ja Tiina Kärblane. Nagu mullugi, tutvustavad samad mängijad neid teoseid peatselt pärast kontserti Heliloojate Liidus.

MART HUMAL

dub siin konkreetne süzeeline tegevus, see on ballett kange-lanna abstraheritud mälestus-test. Baleriinile ilmutavad end kujundid, milles ta aimab ära tundvat oma eksimuste põhju-si: tema ees kehastuvad ta si-seheitlused ja enesega rahul-olematuse, mille eest ta omal ajal oli püüdnud põgeneda, varjuda töö, füüsilise armas-tuse või koguni eksotilise kultuse taha. Selles lavastuses püüti anda vastuseid peaaegu kõigile inimelunähtustele — ja seda oli segavalt palju.

Peateema ebakonkreetsus ähmastus veelgi lugematu kõrvalteemadest rägastikus. Pärast proloogi, mis kujutas end-dast tantsijate soojendust enne lavale minekut ja millest hakkas kooruma vananeva Baleriini reaalne olukord, kan-dus balleti edasine tegevus üle irrealsusse. Kangelanna ka-dus kui Baleriin ja muutus abstrakteks eluloota näiteks, kes silmitsi eluraskuste ja ki-usatustega üldse, tema hinge-rännakud hakkasid kulgema vaid mõõda puhtintellektuaal-seid radu, mis võisid teda väl-ja viia ükskõik kuhu: konfutsi-anismi, messianismi jne. Seda üleüldist oli tunda ka Ba-leriini muusikalises juhttee-mas, mis, võrreldes teda ümb-ritevate kiusatuste teemadega, oli isikupäratu ja isegi ilmetu. Ometi oli ettekanne meisterlik. Tantsijad, kes ei paistnud eriti aru saavat, mi-da nad teevad, olid lavastaja idee läbiviijatena lausa kan-gelaslikud. Meeldejäävat oli koreograafiaski. Kiusatuste teemaga seotud karaktertant-sud olid väga ilmekad, nagu seda eeldaski nende kirju-tatud fantaasiarikas muusika.

(Järg 14 lk.)

ELMAR KARU,

TRÜ psühhiaatria kateedri konsultant, professor, Eesti NSV teeneline arst. Saab täna 80-aastaseks.

SILVIA MELLIK,

G. Otsa nimelise Tallinna Muusikakooli õpetaja, Eesti NSV teeneline kunstitegelane. Saab täna 50-aastaseks.

REINO VILGO,

RAM-i kauaaegne laulja. Saab 8. märtsil 50-aastaseks.

22. veebruaril peeti Moskvas Üleliidulise Raamatuühingu Keskjuhatus V pleenum, kus arutati ühingu ülesandest seoses maa-rahvale tehtava raamatupropagandaga. Ettekannetega esinesid Vene NFSV ja Leedu NSV Raamatuühingu juhatus. Meie vabariigist käisid pleenumil juhatuse aseesimees Raimond Potisepp, Keskjuhatusel liige Endel Pillau, Tartu rajooniorganisatsiooni esimees Uno Lehepuu, Paide rajooniorganisatsiooni vastutav sekretär Miia Sihver ja Raamatuühingu vanemökonomist Marju Pikkor.

Raamatuühingu juhatus presiidiumi teki kokkuvõtte 1982. aasta sotsialistlikust võitlusest. Võitjateks tunnistati Tallinna (esimees Enn Vetemaa, vastutav sekretär Helmi Kurba) ja Silfamae (Taissaia Lapšina, Maria Smolina) linnaorganisatsioon ning Võru (Eha Tillmann, Heino Sikk), Viljandi (Ants Satum, Elvi Jürisson) ja Haapsalu (Mare Toomsalu, Ester Lepik) rajooniorganisatsioonid.

Raamatuühingu juures tegutses 90 mitmesugust klubi, kuhu kuulub bibliofiile, ekslibriste ja teisi innukaid raamatusõpru. Asja lisandus Tallinnas neile ulmeklubi (esimees Aleksandr Kopti), mis ühendab fantastikakirjandusest huvitatuid.

Üleliiduline nõukogude muusika festival

(Algus 2. lk.)
REEDE, 4. MÄRTS

TARTU
Leningradi Riikliku Estraadiorkestri (dirigent A. Badhen) kontsert «Vanemuise» kontserdisaalis kell 19.30.

RAKVERE
M. Glinka nim. Leningradi Riikliku Akadeemilise Koorikapelli (dirigent V. Tšernušenko) kontsert Rakvere Teatris kell 19.30.

LAUPÄEV, 5. MÄRTS

JÕHVI
Jerevani konservatooriumi keelpillikvarteti kontsert Jõhvi lastemuusikakoolis kell 18.

PUHAPÄEV, 6. MÄRTS

HAAPSALU
Armenia Televisiooni ja Raadio Kammerkoori (dirigent E. Oganjan) kontsert kultuurimajas kell 20.

ESMASPÄEV, 7. MÄRTS

TARTU
Esinevad Vilniuse Riiklik Keel-

Eesti NSV-s

pillikvarteti ja I. Oistrakh; TRÜ aulas kell 19.

PAIDE RAJON
Usbeki NSV Televisiooni ja Raadio Segakoori (dirigent B. Umedžanov) kontsert Väätsa kultuurimajas kell 18.

TEISIPÄEV, 8. MÄRTS

KOHTLA-JÄRVE
Ljatošinski-nim. Kiievi Kammerkoori (kunstiline juht V. Ikonnik) ja NSV Liidu Kultuuri-

ministeeriumi Riikliku Kammerkoori (dirigent V. Poljanski) kontsert Kultuuripalees «Oktoober» kell 13.

JÕGEVA
Riia kammerkoori «Ave Sol» (dirigent I. Kokars) kontsert kultuurimajas kell 20.

KOLMAPÄEV, 9. MÄRTS

RAKVERE RAJON
Gruusia NSV Riikliku Keelpillikvarteti ja bariton S. Leiferkusi kontsert Rägaveres kell 19.30.

NELJAPÄEV, 10. MÄRTS

PÄRNU
Novosibirski Kammerkoori (dirigent B. Pevzner) kontsert Pärnu teatris kell 19.30.

REEDE, 11. MÄRTS

NARVA
Moskva Riikliku Konservatooriumi Üliõpilasegakoori (dirigent B. Tevlin) kontsert Kultuuripalees «Energetik» kell 19.30.

KIRJANIKE MAJA

(Harju 1)

Reedel, 4. III kl. 19 Juhan Viidingu ja Tõnis Rätsepa «Lava-kava»; neljap., 10. III kl. 11 ja kl. 14 lastele «Vespa muinasjutud», nukurahvateatri «Käpik» etendus; reedel, 11. III kl. 19 «Taliharja tabula rasa»; seni avaldamata luulet ja lugusid esitavad Andres Ehlin, Lehte Hain-salu, Henn-Kaarel Hellat, Teet Kallas, Kalju Kass, Linnar Priimägi, Astrid Reinla ja Arvo Valtton. Kaastegevad Sulev Teppart ja Jaak Johanson. Öhtut juhhib Paul-Eerik Rummo.

RAT «ESTONIA»

Reedel, 4. III reserveeritud etendus; laup., 5. III reserveeritud etendus; pühap., 6. III kl. 12 «Tuhkatruinu»; kl. 19 «Ohver»; esmasp., 7. III reserveeritud etendus; teisip., 8. III kl. 12 «Kevade» (Haapsalu 1. keskkooli näidismuusikateatri «Põialpoiss» etendus), kl. 19 «Chopiniana», «Paquita», «Carmen»; kolmap., 9. III kl. 19 «Kihlus kloostris»; neljap., 10. III kl. 19 «Kuskil Montpärnasse'il»; reedel, 11. III kl. 19 «Giselle»; laup., 12. III kl. 19 «Töötused, töötused...»; pühap., 13. III kl. 12 reserveeritud etendus (Jõgeva rajoonile), kl. 19 ENSV teenelise kunstniku Jüta Lehiste loominguline õhtu (planeeritud esietendus).

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAAMATEATER

Laup., 5. III kl. 20 «Süütute aeg. Süüdlaste aeg» (Tamsalu kultuurimajas); neljap., 10. III kl. 20 «Pöördoolitund» (Kehnas); reedel, 11. III kl. 19 «Süütute aeg. Süüdlaste aeg» (Rakvere Teatris); laup., 12. III kl. 19 «Süütute aeg. Süüdlaste aeg» (Rakvere Teatris).

EESTI NSV RIIKLIK VENE DRAAMATEATER

Reedel, 4. III kl. 19 «Keegi peab lahkuma»; laup., 5. III kl. 19 «Keegi peab lahkuma»; pühap., 6. III kl. 19 «Õnduse saar»; teisip., 8. III kl. 19 «Retro»; reedel, 11. III kl. 19 «Väike saatja» (esietendus); laup., 12. III kl. 19 «Metsise pesa»; pühap., 13. III kl. 12 ja kl. 19 «Molière».

EESTI NSV RIIKLIK NUKUTEATER

MÄNGUDE MAJAS, Vilde tee 124; laup., 5. III kl. 12 ja kl. 15 «Näkingeid»; pühap., 6. III kl. 12 ja kl. 15 «Hiir, Hiir, Hiir!».

«VANALINNA STUDIO»

Reedel, 4. III kl. 19 «Toimik»; pühap., 6. III kl. 12 ja kl. 19 «Kes aevastas?»; esmasp., 7. III kl. 19 «Naiskonõ»; teisip., 8. III kl. 12 «Naiskonõ», kl. 19 «Ikka veel püha Susanna»; reedel, 11. III kl. 19 «Topeltkõrte»; laup., 12. III kl. 19 «Topeltkõrte» (Heli Lääse 30 a. lauljategevuse puhul); pühap., 13. III kl. 19 «Füüsikud».

RAT «VANEMUINE»

TEATRISAALIS: reedel, 4. III kl. 19 «Porgy ja Bess»; laup., 5. III kl. 19 «Coppelia»; pühap., 6. III kl. 12 «Tantsu süda»; kl. 19 «Vana daami külaskäik»; esmasp., 7. III kl. 12 «Pickwick-klubi»; kl. 19 «Naistelaulu»; teisip., 8. III kl. 19 «Laudalüürika»; kolmap., 9. III kl. 19 «Porgy ja Bess»; neljap.,

TÄNUVAALDUSED

Kõigile meespidanuile sügav kummardus ja suur aitäh!

Hans Jürman

Aitäh meespidamise eest.
Endel Mallene

10. III kl. 19 «Tuulemurd»; reedel, 11. III kl. 19 «Vana daami külaskäik»; laup., 12. III kl. 19 «Faehlmann»; pühap., 13. III kl. 12 «Punamütsike», kl. 19 «Porgy ja Bess».

KONTSERDISAALIS: esmasp., 7. III kl. 19 «Lahtihüpe», KÜLALISETENDUSED: reedel, 4. III kl. 20 «Laudalüürika» (Põltsamaa kultuurimajas).

L. KOIDULA NIM. PÄRNU DRAAMATEATER

Reedel, 4. III kl. 12 «Lumekuninganna»; laup., 5. III kl. 20 «Kes paljajalu käib» (Jõgeva kultuurimajas); pühap., 6. III kl. 18 «Mees ja naised», kl. 20 «Kes paljajalu käib» (Tabivere kultuurimajas); esmasp., 7. III kl. 19 «Mees ja naised», kl. 20 «Kes paljajalu käib» (Adavere kultuurimajas); kolmap., 9. III kl. 19 «Kes paljajalu käib», kl. 19 «Saun» (J. Tombi nim. Kultuuripalees); reedel, 11. III kl. 19 «Mees ja naised»; laup., 12. III kl. 19 «Tantsuõpetaja»; pühap., 13. III kl. 12 «Muinasjutt Põial-Liisist».

VILJANDI DRAAMATEATER «UGALA»

Laup., 5. III kl. 19 «Ole lääne Kangemees»; pühap., 6. III reserveeritud etendus; esmasp., 7. III kl. 19 «Maa ja päikese nimel»; kolmap., 9. III kl. 19 planeeritud esietendus; neljap., 10. III kl. 19 «Maa ja päikese nimel».

RAKVERE TEATER

Pühap., 6. III kl. 18 «Kas kõik jääb, nagu oli?», kl. 20 «Armastuse ja juhu mäng» (Loksa kultuurimajas); esmasp., 7. III kl. 19 «Armastuse ja juhu mäng» (Tallinnas, J. Tombi nim. Kultuuripalees); kolmap., 9. III kl. 19 «Rakvere romanss», kl. 20 «Ja katkeb hõbedane pael» (Jõgeva kultuurimajas); neljap., 10. III kl. 19 «Autobuss», kl. 12 «Smaragdlinna võlur» (Türi kultuurimajas), kl. 18 «Jeannette» (Türi kultuurimajas).

RAADIOTEATER

Laup., 5. III kl. 15 I pr. «Põrgupõhja uus Vanapagan», kuuldemäng A. H. Tammsaare romaanist; pühap., 6. III kl. 15 I pr. kuuldemäng lastele «Somb-roero»; neljap., 10. III kl. 20 I pr. «Mikumärdi», kuuldemäng H. Raudsepa komöödiast.

2. märtsil, Fr. Tuglase 97. sünniaastapäeval, anti kirjaniku majamuuseumis kätte Fr. Tuglase novelliauhinnad parimate mõõdunud aastal ilmunud tööde eest Aino Pervikule (vasakul) ja Asta Põldmaele.

AUTASUSTAMISI

● Eesti NSV rahvakunstniku Marie Adamsoni kauaaegset viljakat loomingulist tegevust tunnustas Eesti NSV Olemnõukogu Presiidium seitsmekümne viienda sünnipäeva puhul aukirjaga.

● Viiekümnenda sünnipäeva puhul ja kauaaegse viljaka töö eest autasustati EKP Keskkomitee esimese sekretäri abi Arno Peeti Eesti NSV Olemnõukogu Presiidiumi aukirjaga.

● Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu aukirja vääris pikaajalise viljaka töö eest autotranspordisüsteemis ja seoses seitsmekümnenda sünnipäevaga projekteerimisinstiituudi «Eesti Maanteeprojekt» peaspetsialist Vladimir Käsper.

● Kuuekümnenda sünnipäeva puhul ning kauaaegse kohusetruu töö ja aktiivse osavõtu eest ühiskondlikust elust anti Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu teadusosakonna peabibliograafile, Eesti NSV teenelisele kultuuritegelasele Hans Jürmanile Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu aukiri.

● Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukirja pälvitud:

— kauaaegse viljaka loomingulise tegevuse eest ning seoses viiekümnenda sünnipäevaga Võru Rahvaorkestri peadirigenti Helmut Kostabi;

— tulemusrikka töö eest koorilaulu viljelemisel ja viiekümnenda sünnipäeva puhul Eesti NSV teeneline kunstitegelane Silvia Mellik.

Mees nagu teater

(Algus 13. lk.)

Leidlikkust ja lihtsalt ilusat pakkusid teatri peakunstniku Galina Kolmanoki kujundatud kostüümid.

J. S. Konflikti minu ja minu näitejate vahel ei teki ega saagi tekkida. Mida nad teevad minust paremini? Laulavad? Tantsivad? Mängivad klaverit? Nad teavad väga hästi, et mina saan nendeta läbi — aga nemad ilma minuta?

Milline enesekindlus. Seda õigustas aga etendus «Olen pärit lapsepõlvest». Laval on klaveriduo, kaks lauljat, kaks näitlejat, orkester kahe süntesaatori näol, sarvemängija, konferansjee, tantsija, kaks heliloojat, lavastaja, teatri-direktor, peanäitejuht ja peadirigent — kõik kokku kaks inimest: väikest kasvu, elav ja kärsitu, heleda kostüümiga Juri Serling ja suur, rahulik, tumeda ülikonnaga Mihhail Gluz.

Harva on meil kokku viidud kaks nii lustakat klaverit. Juri Serling ja rahvusvaheliste konkursside laureaat, Tokio «Intermusic» festivali grand prix omanik Mihhail Gluz ilmutasid end eelkõige kui meisterlikud džässpianistid. Kui sellele lisandus veel laulud, süntesaatorite koosmäng ning J. Serlingi sooloesinemine rahvuspillil šafar (mis muide ka teatri embleemil), olid need mehed tõesti nagu orkester. Küll aga andis «Olen pärit lapsepõlvest» teisel etendusel tunda ringreisiväsimust.

Mis eristas seda etendust tavalisest kontserdist? Lähiv ülesehitus ja lähiv lapsepõlvetema — rahvuskultuuri kodukolde, štetele meenutamine.

FELIKS SUBIN

Veebruarikuu viimasel pühapäeval esietendus RAT «Vanemuises» George Gershwin'i ooper «Porgy ja Bess» Olo Vilimaa lavastuses. Dirigeerib Erich Kõlar, kunstnikud on Meeri Särelt, Porgyt laulab Taisto Noor, Bessi rolli jagavad Silvia Vestmann, Vivian Laane ja Silvi Vrait.

RAIVO VELSKRI foto

OLI JA ON

24. veebruaril andis Eesti NSV Olemnõukogu Presiidiumi esimees J. Käbin NSV Liidu rahvakunstnikule Ants Eskolale kätte Eesti NSV Olemnõukogu Presiidiumi aukirja kauaaegse viljaka loomingulise tegevuse eest ja tema 75. sünnipäeva puhul. EKP Keskkomitee, Eesti NSV Olemnõukogu Presiidiumi ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu nimel õnnitles sm. J. Käbin A. Eskolat südamekult. Tervitussõnadega pöördus juhilari poole ka Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja A. Green. Tseremoonial viibisid EKP Keskkomitee kultuuriosakonna juhataja K. Tammistu, Eesti NSV Riikliku Kinokomitee esimees R. Penu ja Eesti Kinoliidu juhatuse esimene sekretär K. Kiisk.

2. märtsil toimus EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi saalis parteiajalooteaduse, metodoloogia, historiograafia ja allikaõpetuse küsimuste alalise seminari järjekordne õppus. Avas instituudi direktor prof. A. Panksejev, põhiettekandega «Tootlusprobleemi lahendamise kogemusi Ungari Rahvavabariigis» esines Eesti NSV TA korrespondentlõike prof. M. Bronšteini, partei agaraaripoliitika uurimise mõningatest küsimustest rääkis ajal.-kand. U. Sõgel. Seminarist võtsid osa Partei Ajaloo Instituudi teadurid, meie vabariigi kõrgkoolide ühiskonnateaduste õppejõud ja parteiveteranid.

24. veebruaril pidas Tallinnas koosoleku Väliseestlastega Kultuurisidemetes Arendamise Ohingute juhatuse. Vaatluse all olid möödunud aasta töötulemused ja tänavuseks kavandatud. Aruandega esines juhatuse esimees Olo Kõit, sõna võtsid ajalehe «Kodumaa» toimetaja Ago Ustal, Eesti Raadio välissaadete peatoimetaja Kusta Reinsoo, VEKSA Ohingute kunstisektsiooni esimees, Eesti NSV Riikliku Kunstimuseumi direktor Inge Teder, ühingu kinosektsiooni esimees, filmirežissöör Mark Soosaar ja Välisuriumi Valitsuse juhataja asetäitja Olaf Pööd. Arutati ka organisatsioonilisi küsimusi. VEKSA Ohingute juhatuse ja selle presiidiumi liikmeks kinnitati Välimaaaga Sõruse ja Kultuurisidemetes Arendamise Eesti Ohingute aseesimees Kalle Liiv ning ühingu vastutavaks sekretäriks Toomas Kink.

Kirjanduslikuks suursündmuseks Rakvere rajooni Ed. Vilde nimelises kolhoosis on saanud majandi kirjanduspreemia väljaandmine aasta väljapaistvamale maatemalisele teosele. Järjekordse laureaadi väljasegitamiseks toimus 21. veebruaril kolhoosis kirjandusõhtu, kus arutluse all olid eelnenud analüüsi põhjal sõelale läinud teosed. Olevaate Mats Traadi romaanist «Karukell, kurvameeluse rohi», Ene Mihkelsoni esikromaanist «Matsi põhi», Einar Maasiku teosest «Maa hingab» ja Lehte Hainalu publitsistikaaraamatust «Tere õhtust. Kuidas elate?» tegi Eesti NSV Raamatuühingu Rakvere rajooniorganisatsiooni aseesimees Endel Molotok. Sõnavõtja oli palju. Kolhoosi juhatuse esimees Erich Erit märkis, et lõpliku sõna ütleb žürii märtsikuu algul.

Veebruari keskel pidasid ühise koosoleku Eesti NSV Haridusministeeriumi kunsti- ja joonestamisõpetuse ning Eesti Kunstnike Liidu eestilise kasvatuse komisjon. Muljeid NSVL Kunstnike Liidu VI kongressist Moskvas ja seal räägitud eestilise kasvatuse küsimusi edastas ERKI rektor J. Vares, Vene NFSV Õpetajate Ohingute korraldatud eestilise kasvatuse VI sümposiumil kuulud jagas õpetaja-metoodik L. Tõnnison. Koolivälisest kunstikasvatusest Gruusia NSV-s esitas tähelepanekuid Eesti NSV Haridusministeeriumi klassi- ja koolivälise töö osakonna juhataja M. Sõrmus jne. Peatuülevaariilise õpilastööde näituse ja kunstiõpetuse olümpiaadi ettevalmistusega seotud küsimustel.

4.-6. veebruarini toimus Kaunases VI üliõpilasegakoordine konkurss «Juventus '83». Võistlusest võtsid osa kollektiivid Vene NFSV-st, Eesti, Valgevene, Ukraina, Läti, Leedu NSV-st, Karjala ning Komi ANSV-st. Eestist esindasid seekord E. Vilde nimelise Tallinna Pedagoogilise Instituudi segakoor Tõnu Kangroni ja Eesti Põllumajanduse Akadeemia segakoor Valli Ilviku juhatusel. Žüriis olid ka Tallinna Riikliku Konservatooriumi dotsent Ants Sõit, Konkursilt tõi EPA segakoor kaasa III koha ning eripreemia rahvalaulude parima esitamise eest.

Eesti NSV Riiklikus Etnoograafiamuseumis leidis aset traditsiooniline akadeemik H. Moora mälestuspäev. Kuulati neli ettekannet: A. Petersoni «Soome-ugri rahvaste arenguolust», A. Lavi «Muistest raudsulatamisest Peipsimaal», P. Liigi «Vadja asustusest Eestis» ja T. Rosenbergi «Ajalooteaduslikud ajakirjad: «Ajalooline Ajakiri» (1922-1940) ja «Ajaloole» (1941) historiograafilise allikana».

Nõukogude Filmikunsti Propaganda Büroo Eesti osakonna kutsel viibis Tallinnas nimekas nõukogude teatri- ja kinonäitleja, Vene NFSV teeneline kunstnik Leonid Kanevski. Kohtumisel vaatatajate Tallinna Ohvitseride Majas jutustas ta oma teest lavale ja filmile, kinokülastajatele on ta tuntud osatäitjana filmides «Kevad Ode-ri», «Meistrite linn», «Briljantkäs», «Tere, ma tuln» jt. L. Kanevski kohtus ka tootiskoordine «Eesti Kalatööstus» töötajatega.

Asutati Eesti ökoloogianõukogu, mis hakkab tööle Eesti NSV Looduskaitse Seltsi ja Eesti Loodusuurijate Seltsi ühise teaduskubina. Nõukogu juhatuse valiti prof. J. Ross, prof. T. Frey, biol.-kand. A. Koppel (sekretär), biol.-kand. J. Martin, Ü. Mander.

Kohtla-Järve sotsialistliku võistluse partneri, Slantsõ linna kultuuritöötajad korraldasid hiljuti aktiivõistlust. Sellest võtsid osa ka Kohtla-Järve linna kultuuritööd organiseerijad: linnanõukogu täitevkomitee esimees Taimi Innos, partei linnakomitee propagand- ja agitatsiooniosakonna lektorikonsultant Olga Matvejeva, kultuuriosakonna juhataja Kaie Nagelman, Kultuuripalee «Oktoober» direktor Gale Popova ja linna keskraamatukogu juhataja Diina Toomik. Kohtla-Järve kultuuritöö olukorrrast ja saavutustest andis ülevaate K. Nagelman. Kirjutati alla uutele sotsialistlikule võistluse kohustustele.

Pärnu linnas on juba saanud traditsiooniks, et möödunud aasta paremaid töökollektiive ja üksikisikuid märgitakse ära nn. muusikalisele autahvile kandmisega. Seekord kuulus kogu autahvel mulluse aasta parima tööstusettevõtte, Pärnu Ehitusmaterjalide Tehase kollektiivile. Kõige edukamatele töötajatele andsid soovikontserdi Sindi klubi rahvakollektiivi nimetusega kvartett «Helios», Pärnu KETA klubi akordioniduo, orkestri «Pärnu» pasunapoised jt.

Torma kultuurimaja ja raamatukogu ühisettevõtmisena sai teoks kohtumiseõhtu kirjanik Raimond Kaugveriga. Kaasas oli ka kirjaniku abikaasa Aave Kaugver, kes töötab Jõelähtme 8-klassilises koolis eesti keele õpetajana. R. Kaugver jutustas oma loomingulise tegevusest. Kirjanik kohtus ka Jõgeva näidissuhoosi kirjandussõpradega.

Pärast «Piibeleheneitsit» otsustati Raola rajooni Haimre 8-klassilises koolis veel üks suurem muusikalavastus ette võtta. Valik langes muinasjutule «Kullaketrajad». Muusika kirjutas jälle helilooja Harri Kõrvits. Esietendus oli möödunud kuul.

Täna kell 16 avatakse Tarbekunstimuseumis (Lai t. 17) näitus «Nõukogude Eesti 1980. aastate raamatukõide». Kirovi-nim. näidiskaluri kolhoosi keskusehoone II koruse fuajees on ülal Alice Stein-Anveldi akvarelli- ja maalinäitus. Haapsalu kultuurimaja loengusaalis võib kuni 20. märtsini tutvuda Haapsalu fotoklubi aruandena näituse ning teise ülevabariigilise fotovõistluse «Fotoränd» paremate tööde näitusega.

Aprilli algul toimub meie vabariigis lasteraamatunädal. Seoses sellega, et tänavuse lasteraamatunädala põhilüüritused saavad teoks Haapsalu rajoonis, kuulutas lasteraamatunädala organiseerimise rajoonikomisjon välja retsensioonide võistluse sarjas «Eesti lastekirjanduse varamu» ilmunud teoste kohta (7.-8. kl. õpilastele) ja raamatuliitustratsoonide võistluse (1.-3. kl. õpilastele). Tähtaeg on 15. märts. Tööd tuleb saata rajooni haridusosakonda. Võitjaid autasustatakse nädala pidulikul lõpetamisel Haapsalu kultuurimajas.

Estica

Saksa FV ajakirjas «Tarbekunstimuseumis» (nr. 2/83) on avaldatud Rahvusvahelise Multifilmiühingu (ASIFA) presidend John Halasi ülevaatlük kirjutis «Multifilmitestivalid Zagrebis ja

Ottawas», kus leiab käsitlust ka «Tallinnfilmis» loodud Rein Raamatu «Suur Tõli». Kirjutise juures on kõnealusest filmist kaks illustreerivat kaadrit.

UUSI RAAMATUID

Iija Ehrenburg. KOLMTEIST PIIPU.

Tuntud vene nõukogude kirjaniku Iija Ehrenburgi (1891-1967) novellikogumik «Kolmteist piipu» on valminud 1922. aastal Berliinis, kus kirjastus «Helikon» selle järgmisel aastal välja andis. 1924. a. ilmus raamat ka Nõukogude Liidus. Kirjanikule iseloomulikus nõtkelt elegant-ses vormis kirjutatud erilme- listes novellides leidub plakatit ja komejanti, mõnusat huumorit ja tõsiselt mõtisklusi maailma ebatäiuse, hea ja kurja, tõe ja vale, armastuse ja surma üle. Eesti keeles on neist varem ilmunud viis piibulugu (1928). Tõlkinud Toomas Kall, kujundanud

Ants Sade. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 24 000 eks. 176 lk. Hind 50 kop.

Enn Vetemaa. EESTI NÄKILISTE VÄLIMÄÄRAJA.

Naiadoloogia (näkiteadus) on meie fantastilises bioloogias üks seni vähem uuritud harusid. Kummategi on viimasel ajal laekunud küllaldaselt andmeid selleks, et tõsisemalt läheneda näkikõsimusele. Eesti NSV teeneline kirjanik Enn Vetemaa püüab anda algajale näkiuuriiale kõige elementaarsemaid teadmisi naiadoloogia suvimi-seks. Lõpusõnas märgib kirjanik: «Olemegi oma raamatukesega lõpukorral. Lugeja on tutvunud naiadoloogia aabitsatõdedega, meil seni kindlaks tehtud näkiliikide ja nende muundevormidega. On püütud anda juhatusi ka praktilisteks töödeks loodus- ning mõtiskeldud eetiliste küsimuste üle...» Kujun-

danud ja illustreerinud Heinz Valk. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 32 000 eks. 144 lk. Hind 90 kop.

Tээт Каллас. ТОСКА ПО ФОРДАМ.

Kogumikku «Fjordiigatsus» on võetud viihteist novelli kirjaniku 1965.-1980. aastate loomingust. Saatesõna kirjutanud Marika Mikli, novellid on vene keelde tõlkinud

T. Teppe, T. Verhousinskaja, A. Tomberg, A. Kallas ja V. Prohhorova. Kaane kujundanud P. Urtsen. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 16 000 eks. 272 lk. Hind 1 rbl.

Toomas Vint. TANTSUD MOZARTI SAATEL.

Proosakirjaniku kuuendas raamatus on antud tosinakond novelli ja lühijuttu, nagu «Vahelduv pilvitus, sademeteta», «Abikaasa», «Baarimees Olevi elu», «See nii ootamatu ja ebamugav surm», «Mõned tüüriki habemega kanad ja paar inglise uuetüübilist võitluskukke», «Kuldakalake», «Koera matused» jt. Raamatu lugudes on vaatluse all peamiselt üksildaste inimeste eraelu. Kujundanud Leonhard Lapin. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 28 000 eks. 168 lk. Hind 60 kop.

Rein Saluri. OKS, KAKS JA KORRAGA. Kolm luugu.

Jutukogu, mis ühendab endas nii tavapärase, realistliku käsituslaadi kui ka fantaasiarikka elunägemise, sisaldab lood «Kala metsas», «Üks, kaks, ja korraga» ning «Pained». Kujundanud Vaika Pääsuke. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 18 000 eks. 136 lk. Hind 55 kop.

D. Virkus. PLEASANT READING. Form 8. Inglise keele klassivälise lugemik 8. klassile. Teine trükk. Kirjastus «Valgus». Trükitud 2500 eks. 64 lk. Hind 10 kop.

Viire Villandi. KOHUSTUSTE KUD ETOODID.

Viire Villandi on sündinud 1955. a., töötab TRU Teaduslikus Raamatukogus. Värsikogu esitab isikuluulet - lapsepõlve, täiskasvanuks saamise, armastuse piirhetki.

lähnevad laia ilma. Kas nad otsivad raskust või rõõmu, on nende endi teha. Kojutulekust emal on rõõmu. Mis tal muud annab teha.

Lapsed kasvavad riietel, kitsaks jäävad kingad. Lapsed kasvavad kodudest välja,

Kujundanud R. Koik. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 4000 eks. 40 lk. Hind 20 kop.

Rein Raud. KESTMINE TULEB SEEST.

Oma teises värsikogus kõneleb noor luuletaja inimlikkusest, ideaalidest, elu kaitsmisest ükskõiksuse ja

isekuse eest. Kujundanud Jüri Kaarma. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 5000 eks. 48 lk. Hind 20 kop.

Feliks Krivin. MAAILMARUUG - KÕIGE VAAREMA.

Raamatuke tutvustab lapsi universumi ehituse ning päikesesüsteemi tekkeloo. Nooremale koolileale. Vene keelest tõlkinud Karin Tajur, il-

lustreerinud Heldur Viires. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 24 000 eks. 24 lk. Hind 20 kop.

«LOOMING» nr. 2.

Luuleveergudel esinevad seekord Adolf Rammo, Aleksander Suuman, Harjo Runnel, Viiru Härm, Ott Raun, Ilmar Särge, Jaanus Tamm ja Märt Luige. Jaapani luulet on valinud, vanajaapani keelest tõlkinud ja kommenteerinud Rein Raud. Edasi loeme II ja ühtlasi lõpuosa Vello Lattiku romaanist «Mihkli-päeval. Mihklikuul». Ine Viidingu novelli «Ma pean leidma lige Auna», suure kimbu

väga lühikesi lugusid Arvo Valtoni sulest ning kirjanike, teadlaste ja kunstilistest meenutusi ja märkmeid Viktor Hionist. Need on kirja pannud Ene Hion. «Loomingu» ankeedile vastab Viiru Luik, Juhan Weitzenbergi luuletajaloo kirjutab Rudolf Põldmäe. «Mõtete ja märkmete» rubriigis esitab küsimusi «Kes on eesti kirjanik?» Enn Soosaar. Mihkel Muti romaani «Hiired tuules» arvus-

TEATER. MUUSIKA. KINO nr. 2.

Avakirjutiseks on «Küsiavad teatriüliõpilased» - vastab Liuts Eskola. «Mõttevaramu» on antud väljavõtteid Jevgeni Vahtangovi päevikust ja prooviprotokollidest. Teatri-lehekülgedelt leiame veel ülevaate Viinluses toimunud vestlusringist «Armastada teatrit, uskuda tema tulevikku» ja Olo Tontsi piluühiku Draamateatri 1981/82. hooajale. Muusika osas teeb Ing-

rid Rüütel juttu Tallinnas teoks saanud kolmandast üleliidulisest soome-ugri rahvamuusikakonverentsist. Seoses «Carmeni» esietendusega RAT «Estonias» on toodud kokkuvõtte küsitlusest «Kuidas valmib ooperilavastus». Rudolf Põldmäe on andnud artikli «Ida Thomson (Jakobson) - eesti lauljanna ja näitejuht eelmisel sajandil» jne. Filmi-veergudel kirjutavad ungari

NÕUKOGUDE SOTSIALIST-LIKE VABARIIKIDE LIIDU KONSTITUTSIOON (PÕHISEADUS). Vastu võetud NSV Liidu Olemnõukogu üheksanda koosoleku erakorralisel, seitsmendal istungjärgul 7. oktoobril 1977. aastal. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 20 000 eks. 48 lk. Hind 10 kop.

J. Kalits. KASVATUSTÖÖ KOMPLEKSSUSE JA DIFERENTSEERITUSE OHTUS.

Lähtudes NLKP poolt püstitatud ülesannetest poliitilise kasvatustöö tõhusamiseks, analüüsib autor brošüüris meie vabariigi ideoloogiatöö praktikliste näidete varal nende ülesannete olemust ja tänapäevaseid lahendusvorme. Brošüür sarjast «Ideoloogiatöö ja tänapäev». Kaane kujundanud H. Polberg. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 2000 eks. 72 lk. Hind 25 kop.

SOTSIALISTLIKU VOISTLUSE ARENDAMINE JA KOMMUNISTLIKU TÕÕSSESUHTUMISE KASVATAMINE. Näidisõppeprogramm komsomoli poliitõppe- ja majandusharidussüsteemile. Tõlkinud E. Kornel. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 800 eks. 72 lk. Hind 10 kop.

C. Горелик. КОМАНДАРМ АЛЕКСАНДР КУКК.

Brošüür eesti rahva välja-paistva poja, armeekomandõr Aleksander Kuke (1886-1932) elust ja tegevusest. Kaane kujundanud R. Pangsepp. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 4000 eks. 64 lk. Hind 15 kop.

ETTEVAATUST - KÕRGE-PINGE! (Pedagoogilisi piir-situatsioone) I ja II.

Kaheosaline õppematerjal sisaldab koostaja M.-I. Pedajase saatesõna «Pedagoogiliste piirsituatsioonide olemus - teooria ja tegelikkus» ning ligemale poole tuhande situatsiooni kirjelduse. Eesti NSV Haridusministeeriumi ja Eesti NSV Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi väljaanne. Trükitud 2500 eks. Kokku 244 lk. Kahe raamatu hind kokku 30 kop.

J. Reimand, K. Velsker. VA-LEMEID MATEMAATIKAST.

Käsiraamat kooliõpilastele kui ka nooremate kursuste üliõpilastele. Teine, ümbertõõtadud trükk. Kirjastus «Valgus». Trükitud 35 000 eks. 112 lk. Hind 20 kop.

N. Rohusaar. KOONDKATA-LOOGIDEST. Õppematerjal.

Kunstiliselt kujundanud T. Tormis. E. Vilde nim. TPedi raamatukogunduse ja bibliograafia kateedri väljaanne. Trükitud 500 eks. 36 lk. Hind 10 kop.

R. Haljand, T. Tampo, R. Kaal. SPORTLIKE UJUMIS-VIISIDE TEHNIKA MUDELID.

Kunstiliselt kujundanud K. Tormis. E. Vilde nim. TPedi tali- ja veesporti kateedri ning pedagoogilise kinesioloogia laboratooriumi väljaanne. Trükitud 750 eks. 44 lk. Hind 15 kop.

Lilo Raidmaa. LÕIKA JA KLEEBI.

Kooliõpilastele ja nooremale koolileale mõeldud värvitrukiis vihk sisaldab näidiseid ja tööjuhendeid paberilõigetel lihtsate esemete, kingituskaartide ning pliltide valmistamiseks. Tekst eesti ja vene keeles. 3. trükk. Kaanekujundus ja makett: B. Grodinski; värvifotod: E. Voit. Tekst eesti, vene (tõlk. R. Tubinšlak) ja inglise (tõlk. K. Tarandi) keeles. Kirjastus «Valgus». Trükitud 55 000 eks. 48 lk. Hind 55 kop.

«NÕUKOGUDE KOOL» nr. 2.

Avaldab 15 kirjutist. Seal-hulgas TRU dotsendi, seal-õunapuu «Võki» õstuse retseptisioon Eesti NSV õpilaspärimiku teadmistes. «Koolimuusika» veergudel on toodud TRK dotsendi Evald Laanpere kõnelus häälest ja hääleseadest. 56 lk. Hind 30 kop.

tab Vaino Vahing. Aino Per-viku novellikogu «Impulss» Kristiina Kross, Peep Imeti värsikogu «Tuuletee. Ajasta-ja» Sirje Kiin. Ringvaates on kirjutäkke Rudolf Põldmäe 75. sünnipäevaks (L. Raud) ja Endel Mallese esimeseks juubeliks (L. Rummelgas), teemal «Harrastusluulest ja luulehar-rastusest» kõneleb J. Kaplins-ki. 142 lk. Hind 75 kop.

ELLE TIKERPÄE

Индекс 69786
(«Серп и молот»)

«СИРП Я ВАЗАР»

TOIMETAJA I. RATTUS
TOIMETUSE KOLLEGIUM: E. ANUPOLD
(toimetaja asetäitja), V. HERKEL, J. KANGI-
LASKI, K. KIISK, M. MIKIVER, I. MOSS,
L. REMMELGAS, J. RÄÄTS, A. TAMM, I. TORN,
P. UUSMAN, D. VAARANDI

Toimetuse aadress: 200 001 Tallinn, Põhja t. 40, postkast 388. Telefonid: toimetaja — 441-416, toime-
taja asetäitja — 601-924, vastutav sekretär — 601-703, publitsistika- ja kultuuritöö osakond
ning kunstiosakond — 601-905, kirjandusosakond — 442-484, muusikaosakond — 443-311,
teatriosakond — 601-246. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks
1 rubla ja 29 kop. Üksiknumbri hind 10 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodika», Tallinn,
Põhja t. 73.

«Серп и вазар» («Серп и молот») орган Министерства культуры и творческих
союзов Эстонской ССР. Издательство «Периодика». Таллин, ул. Писка, 73.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükkkoda. Tallinn, Põhja mnt. 67-a.

Mah 4 trükipoognat. Tiraaž 65 500.

Tell. nr. 833

MB-01495

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10